

VOORUITZICHTEN

Demografische vooruitzichten

2015-2060

Bevolking, huishoudens en
prospectieve sterftequotienten

Algemene Directie Statistiek
Statistics Belgium

Maart 2016

.be

Vooruitzichten

Een van de belangrijkste opdrachten van het Federaal Planbureau (FPB) bestaat erin de beleidsmakers te helpen anticiperen op de toekomstige evolutie van de Belgische economie.

Onder de verantwoordelijkheid van het INR maakt het FPB aldus twee keer per jaar, in februari en september, kortetermijnvoorzichten voor de Belgische economie - de *Economische begroting* - met het oog op, zoals de naam aangeeft, de opmaak van de Rijksbegroting en de controle ervan. Op verzoek van de sociale partners, publiceert het FPB in mei de *Economische middellangetermijnvoorzichten* in een internationale context. In het verlengde daarvan worden, in samenwerking met regionale instellingen, de *Regionale economische vooruitzichten* opgesteld. De *Nime Outlook* beschrijft één keer per jaar middellangetermijnvoorzichten voor de wereldeconomie. Het FPB publiceert om de drie jaar *Langetermijnenergievoorzichten voor België*. Ook om de drie jaar maakt het, in samenwerking met de FOD Mobiliteit en Vervoer, *Langetermijnvoorzichten voor transport in België*. Tot slot maakt het FPB jaarlijks in samenwerking met de ADS *Demografische vooruitzichten* op lange termijn.

Overname is toegestaan, behalve voor commerciële doeleinden, mits bronvermelding: Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek, Demografische vooruitzichten 2015-2060

Verantwoordelijke uitgever FPB: Philippe Donnay - Wettelijk depot: D/2016/7433/9

Verantwoordelijke uitgever ADS: Nicolas Waeyaert

VOORUITZICHTEN

Demografische vooruitzichten 2015-2060

Bevolking, huishoudens en prospectieve sterftequotiënten

Maart 2016

**Federaal
Planbureau**

Economische analyses en vooruitzichten

FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

**Algemene Directie Statistiek
Statistics Belgium**

Bijdragen

Deze publicatie werd gerealiseerd onder leiding van Marie Vandresse, FPB (vm@plan.be).

Hebben bijgedragen: Johan Duyck, Jean-Marc Paul

Hebben meegewerkt: Patrick Lusyne, Michel Willems (ADS)

Federaal Planbureau

Kunstlaan 47-49, 1000 Brussel

tel.: +32-2-5077311

fax: +32-2-5077373

e-mail: contact@plan.be

<http://www.plan.be>

Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium

North Gate - Koning Albert II-laan 16, 1000 Brussel

tel.: 0800 120 33

e-mail: statbel@economie.fgov.be

<http://statbel.fgov.be>

Inhoudstafel

Synthese.....	1
1. Kader van de demografische vooruitzichten.....	4
2. Bevolkingsvooruitzichten 2015-2060	7
2.1. Hypothesen	7
2.1.1. De instroom van asielzoekers	8
2.1.2. Internationale migratie van buitenlanders	12
2.1.3. Internationale migratie van Belgen	16
2.1.4. Interne migratie	17
2.1.5. Vruchtbaarheid	20
2.1.6. Sterftecijfer	21
2.1.7. Naturalisaties	23
2.2. Projectie van de bevolking 2015-2060	24
2.2.1. Algemeen overzicht van de loop van de bevolking	24
2.2.2. Vitale indicatoren	28
2.2.3. Leeftijdstructuur van de bevolking	32
3. Huishoudensvooruitzichten 2015-2060.....	37
3.1. Methodologisch overzicht	37
3.2. Hypothesen	39
3.3. Projectie van de particuliere huishoudens 2016-2060	40
3.3.1. Projectie van de individuen volgens positie binnen het huishouden	40
3.3.2. Projectie van het aantal particuliere huishoudens per huishoudentype	45
3.3.3. Projectie van het totale aantal huishoudens en van de gemiddelde huishoudensgrootte	48
3.3.4. Een huishoudensprojectie die aansluit bij de bevolkingsprojectie	50
4. Prospectieve sterftequotiënten	51
4.1. Kader	51
4.2. Definities	51
4.3. Modellerings	52
4.4. Raming	53
4.5. Levensverwachting	54
4.5.1. Transversale levensverwachtingen	54
4.5.2. Generationele levensverwachtingen	55
4.6. Vergelijking tussen de transversale en generationele levensverwachtingen	55
4.7. Uniseks sterftequotiënten	57

5. Bijlage: parameters van het model van prospectieve sterftequotiënten	58
6. Lijst met afkortingen	59

Lijst van tabellen

Tabel 1	Levensverwachting bij de geboorte en gemiddelde toename in levensverwachting, waarnemingen (1991-2014) en hypothesen (2015-2060).....	23
Tabel 2	Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei op het niveau van België en de gewesten	24
Tabel 3	Loop van de bevolking in België, de gewesten en de Duitstalige Gemeenschap tussen 2000 en 2060	27
Tabel 4	Vitale indicatoren voor België, de gewesten en de Duitstalige Gemeenschap tussen 2000 en 2060	29
Tabel 5	Leeftijdsstructuur van de bevolking in België, de gewesten en de Duitstalige Gemeenschap ..	33
Tabel 6	Evolutie van de bevolking per leeftijdsgroep in de drie gewesten	34
Tabel 7	Beschrijving van de posities binnen het huishouden	38
Tabel 8	Beschrijving van de huishoudenstypes.....	38
Tabel 9	Opsplitsing van de bevolking volgens leeftijd en positie binnen het huishouden in België (1/01/2015).....	41
Tabel 10	Opsplitsing van de bevolking volgens leeftijd en positie binnen het huishouden in België (2030).....	42
Tabel 11	Opsplitsing van de bevolking volgens leeftijd en positie binnen het huishouden in België (2060).....	43
Tabel 12	Evolutie van het aantal particuliere huishoudens per huishoudenstype in België en in de drie gewesten	46
Tabel 13	Gemiddelde jaarlijkse groei van het aantal huishoudens in België en in de drie gewesten	48
Tabel 14	Transversale levensverwachtingen op verschillende leeftijden voor België.....	54
Tabel 15	Generationele levensverwachtingen op verschillende leeftijden voor België	55
Tabel 16	Verschil tussen de transversale en de generationele levensverwachtingen op verschillende leeftijden voor België	56
Tabel 17	Generationele levensverwachtingen op verschillende leeftijden - mannen, vrouwen en uniseks - voor België	57
Tabel 18	Prospectieve sterftequotiënten: waarden van a_x en β_x voor België	58

Lijst van figuren

Figuur 1	Evolutie van de asielzoekers in de Europese Unie (EU28)	8
Figuur 2	Evolutie van de asielzoekers - maandelijks stromen in België	10
Figuur 3	Evolutie van de asielzoekers - jaarlijkse stromen in België	10
Figuur 4	Evolutie van het aantal registerwijzigingen (waaronder vluchtelingen en begunstigen van subsidiaire bescherming) - jaarlijkse stromen in België	12
Figuur 5	Projectie van de internationale immigratie voor België uit de EU15-landen 'in crisis' (links) en uit de overige EU15-landen (rechts)	13
Figuur 6	Projectie van de immigratie uit Polen, Bulgarije, Roemenië en de overige EU13-landen	14
Figuur 7	Spreiding over het grondgebied van de immigranten volgens arrondissement - gemiddelde over de periode 2012-2014	15
Figuur 8	Internationale immigratie van buitenlanders voor België	16
Figuur 9	Internationale migratie van Belgen	17
Figuur 10	Preferentiële migratiestromen tussen arrondissementen	19
Figuur 11	Totaal vruchtbaarheidscijfer voor België en de gewesten volgens nationaliteit (Belgen/buitenlanders)	20
Figuur 12	Totaal vruchtbaarheidscijfer voor België en de gewesten	21
Figuur 13	Levensverwachtingen bij de geboorte voor België en per gewest	22
Figuur 14	Bevolkingsgroei, natuurlijk saldo en extern migratiesaldo voor België	25
Figuur 15	Componenten van de bevolkingsgroei volgens gewest	26
Figuur 16	Intern migratiesaldo van de gewesten	28
Figuur 17	Netto interne migratiegraad van de gewesten	28
Figuur 18	Evolutie van het aantal geboorten en vrouwen volgens leeftijdsgroep in België	30
Figuur 19	Evolutie van het aantal overlijdens voor België en de drie gewesten	31
Figuur 20	Afhankelijkheidsgraad van de ouderen voor België	32
Figuur 21	Evolutie van de bevolking per leeftijdsgroep en per gewest	35
Figuur 22	Evolutie van het aantal individuen in collectieve huishoudens	39
Figuur 23	Evolutie van het aantal kinderen binnen een gehuwd (CMAR+) of samenwonend (CUNM+) koppel of een eenoudergezin (C1PA)	44
Figuur 24	Evolutie van het aantal alleenstaanden (huishoudens bestaande uit één persoon) volgens leeftijdscategorie en gewest	47
Figuur 25	Evolutie van de bevolking en de huishoudens in België en in de drie gewesten	49
Figuur 26	Evolutie van de gemiddelde huishoudens-grootte in België en in de drie gewesten	49
Figuur 27	Sterftequotiënten volgens leeftijd voor mannen en vrouwen voor België in 2014, 2030 en 2060	53

Synthese

Deze demografische vooruitzichten tonen de evolutie van de bevolking en de huishoudens voor het Rijk en de gewesten van 2015 tot 2060 in het referentiescenario van het Federaal Planbureau en de Algemene Directie Statistiek. De projectie is gebaseerd op een geheel van hypothesen over de toekomstige evolutie van de vruchtbaarheid, het sterftcijfer en de interne en internationale migraties.

Ten opzichte van de oefening 2014-2060 werd de jaarlijkse groei *op korte termijn* opwaarts herzien door de impact van de instroom van asielzoekers op het aantal vluchtelingen. Zo zou de bevolkingsgroei in 2016 en 2017 respectievelijk ongeveer 90 000 en 80 000 inwoners bedragen. De helft van die groei is toe te schrijven aan de bijkomende vluchtelingenstroom. Wat het groeivolume betreft, werden de geprojecteerde niveaus voor 2016 en 2017 al waargenomen in een recent verleden, met name tussen 2007 en 2011.

Op lange termijn zou de gemiddelde groei van de bevolking tussen 2020 en 2060 oplopen tot 40 000 inwoners per jaar.

Een instroom van asielzoekers op korte termijn ...

Sinds de zomer van 2015 worden België en geheel Europa geconfronteerd met een instroom van asielzoekers als gevolg van de humanitaire en politieke crisis in de landen van het Midden-Oosten. Het aantal asielzoekers in België bereikte in september 2015 een piek met ongeveer 7 000 geregistreerde asielzoekers. Die crisis zou op korte termijn leiden tot een toename van de immigratiestromen.

De gekozen hypothese voor de projectie veronderstelt dat *de maandelijkse stromen in 2016 gemiddeld gelijk blijven aan de stromen van de laatste vier maanden van 2015, waarna ze geleidelijk dalen om midden 2017 opnieuw de waargenomen niveaus van vóór de migratiecrisis te bereiken*. Die hypothese wordt uiteraard omgeven door belangrijke onzekerheden gezien het onvoorspelbare karakter van talrijke factoren.

De bevolkingscijfers houden echter slechts gedeeltelijk rekening met de instroom van asielzoekers. Het is namelijk zo dat, op basis van de nationale definitie van de bevolking van het Rijk, een asielzoeker in de bevolkingsstatistiek wordt opgenomen vanaf het moment dat hij/zij een verblijfsvergunning ontvangt, in het bijzonder door het verkrijgen van het vluchtelingenstatuut of het statuut van subsidiaire bescherming. De impact van de migratiecrisis op de bevolkingscijfers hangt dus af van de *erkenninggraad van de asielzoekers* en de *totale duur van de procedure*. Die twee elementen verminderen en vertragen de impact van de instroom van asielzoekers op de bevolkingscijfers.

... en een stabiel migratiesaldo op lange termijn

Op lange termijn:

- Loopt de *immigratie* (inclusief de immigratie van personen van Belgische nationaliteit) op tot 160 000 immigraties per jaar in 2060.
- Neemt de *emigratie*, berekend op basis van de emigratiegraden, toe tot 140 000 emigraties per jaar.

- Bedraagt het *extern migratiesaldo* (39 954 in 2014) of het verschil tussen immigraties en emigraties, 20 000 individuen per jaar. Het extern migratiesaldo is de belangrijkste groeifactor van de bevolking op het niveau van het Rijk.

Een positief natuurlijk saldo gekenmerkt door een neerwaartse evolutie op lange termijn

De *daling van de vruchtbaarheid* die sinds 2009 wordt waargenomen, zet zich door in 2014, zij het in vertraagd tempo. Die nieuwe observatie bevestigt dus de hypothese uit de twee vorige bevolkingsvoorzichten van het FPB en de ADS, namelijk tot 2015 een voortzetting van de evolutie van de vruchtbaarheidsgraden volgens leeftijd zoals waargenomen tijdens de crisisperiode en nadien een geleidelijke terugkeer in 2020 naar het pre-crisisniveau. Op lange termijn worden de vruchtbaarheidsgraden constant gehouden op het gemiddeld niveau van vóór de crisis.

De *levensverwachting* bij de geboorte stijgt nog steeds aanzienlijk, maar die groei vertraagt zeer geleidelijk tegen 2060 en is meer uitgesproken voor mannen dan voor vrouwen. De tijdens de projectieperiode (2015-2060) verwachte toename van de levensverwachting bij de geboorte bedraagt gemiddeld 2,1 maanden per jaar voor mannen en 1,4 maanden per jaar voor vrouwen (tegenover respectievelijk 3,0 en 2,1 maanden voor de periode 1991-2014). In 2060 zou de levensverwachting bij de geboorte 86,5 jaar bedragen voor de mannen en 88,6 jaar voor de vrouwen (tegenover respectievelijk 78,6 en 83,5 jaar in 2014).

Op *lange termijn* daalt het natuurlijk saldo, d.i. het verschil tussen geboorten en sterfgevallen. Die daling wordt vooral verklaard door de stijging van het aantal overlijdens vanaf 2030, als gevolg van het feit dat de babyboomgeneraties vanaf dan geleidelijk de leeftijdscategorie van de 85-plussers bereiken.

Een vertraging van het groeiritme van de bevolking op lange termijn

Na een aanzienlijke vertraging van de jaarlijkse groei tijdens de meest recent waargenomen jaren (2012-2014), knoopt de gemiddelde jaarlijkse groei op korte termijn opnieuw aan met een ritme dat vergelijkbaar is met dat van het einde van de jaren 2000 (gemiddeld 80 000 bijkomende inwoners per jaar voor het Rijk) als gevolg van de migratiecrisis.

Op lange termijn stijgt de bevolking van het Rijk met 16 % tegen 2060 ten opzichte van 2015, wat overeenstemt met een gemiddelde jaarlijkse groei van 0,45 % over de periode 2015-2030 en 0,28 % over de periode 2030-2060 (tegenover 0,6 % over de periode 2000-2015). Qua inwoners zou de gemiddelde jaarlijkse groei over de periode 2020-2060 oplopen tot 40 000 bijkomende inwoners per jaar. Ter vergelijking, de gemiddelde jaarlijkse groei over de periode 1991-2014 bedroeg 50 000 bijkomende inwoners voor het Rijk.

Op het niveau van de gewesten zou de gemiddelde bevolkingsgroei tussen 2020 en 2060 ongeveer 8 000 bijkomende inwoners per jaar bedragen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 17 000 in het Vlaams Gewest en 11 000 in het Waals Gewest. De jaarlijkse groei over die periode zou kleiner zijn dan die over de periode 1991-2014 voor elk van de drie gewesten.

Het aantal huishoudens zou sneller stijgen dan het aantal inwoners, behalve in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Het aantal particuliere huishoudens voor het *Rijk* stijgt van 4,820 miljoen in 2015 tot 5,296 miljoen in 2030 (+10 %) en tot 5,874 miljoen in 2060 (+22 %).

In het *Vlaams Gewest* groeit het aantal huishoudens met 9 % in 2030 (ongeveer +258 000 huishoudens) en met 19 % in 2060 (ongeveer +532 000 huishoudens) en de bevolking met 6 % in 2030 en met 14 % in 2060 ten opzichte van 2015.

In het *Waals Gewest* groeit het aantal huishoudens met 10 % in 2030 (ongeveer +161 000 huishoudens) en met 24 % in 2060 (ongeveer +374 000 huishoudens) en de bevolking met 6 % in 2030 en met 16 % in 2060 ten opzichte van 2015.

Dat verschijnsel wordt verklaard door de evoluties in de verschillende huishoudentypes, namelijk een sterkere groei van de kleinere huishoudens tegen 2060 (vooral de alleenstaande huishoudens als gevolg van de vergrijzing, maar ook de eenoudergezinnen).

In het *Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, daarentegen, groeit het aantal huishoudens minder snel dan de bevolking. Ten opzichte van 2015 neemt het aantal huishoudens toe met 10 % in 2030 (ongeveer +55 000 huishoudens) en met 27 % in 2060 (ongeveer +147 000 huishoudens), terwijl de bevolkingsgroei respectievelijk 12 % en 32 % bedraagt.

Vooruitzichten en geen voorspellingen

Een belangrijk doel van de demografische vooruitzichten is het ondersteunen van de besluitvorming op basis van een scenario bij ongewijzigd beleid en ongewijzigde 'maatschappelijke organisatie' en niet het voorspellen van de demografische toekomst. De hypothese van ongewijzigde 'maatschappelijke organisatie' impliceert niet dat de waarden van de verschillende centrale parameters worden bevroren, maar veronderstelt net de voortzetting op lange termijn van de trends die kenmerkend zijn voor de huidige maatschappelijke context (zonder breuken en grote verschuivingen). Op korte termijn omvat het scenario ook specifieke gebeurtenissen uit het recente verleden die de demografische evolutie kunnen beïnvloeden.

De huidige migratiecrisis toont het belang van een jaarlijkse herziening van de demografische vooruitzichten. Door de talrijke onzekere factoren die gekoppeld zijn aan de evolutie van de migratiecrisis en de impact ervan op de vluchtelingeninstroom, zou de hypothese over deze crisis niet kunnen verwezenlijkt worden, noch qua niveau noch qua duur. Bij de volgende actualisering van de hypothesen in de editie van volgend jaar zullen de vooruitzichten aangepast kunnen worden aan de ontwikkelingen die tijdens de komende maanden zullen plaatsvinden.

De onzekerheid over deze hypothese op korte termijn mag echter de onzekerheid over de andere groeiderminanten, op korte en lange termijn, niet verhullen. De projecties zijn gebaseerd op een geheel van hypothesen die steunen op de huidige kennis, in een gegeven institutionele en maatschappelijke context, zowel op nationaal als mondiaal niveau.

1. Kader van de demografische vooruitzichten

Sinds het begin van de jaren 70 werkt het FPB mee aan het opstellen van de bevolkingsvooruitzichten, die toen door het NIS werden opgemaakt. Vanaf de *Bevolkingsvooruitzichten 2007-2060* werd de modellering toevertrouwd aan het FPB. In 2011 werd een overeenkomst gesloten tussen de ADS en het FPB over de algemene organisatie van de bevolkingsvooruitzichten. Die overeenkomst bepaalt de rol van elke instelling – de ADS verzamelt en verwerkt de gegevens en het FPB zorgt voor het opstellen van de vooruitzichten – evenals de timing en de producten. In 2013 werd de overeenkomst bijgewerkt met de integratie van vooruitzichten op het niveau van de huishoudens.

Zo vormt de overeenkomst de grondslag van een nauwe samenwerking tussen de twee instellingen die de bevolkings- en huishoudensvooruitzichten jaarlijks actualiseren.

Dimensies van de bevolkings- en huishoudensvooruitzichten 2015-2060

De bevolkings- en huishoudensvooruitzichten 2015-2060 gaan uit van de bevolking volgens arrondissement, leeftijd, geslacht, positie binnen het huishouden en nationaliteit, zoals waargenomen op 1 januari 2015. Een opsplitsing volgens groep van nationaliteiten (Belgen en buitenlanders, met een verdere opsplitsing van die laatste groep in grote subgroepen voor bepaalde hypothesen) wordt vooral gebruikt voor de opmaak van hypothesen, in het bijzonder m.b.t. vruchtbaarheid, internationale migraties en naturalisaties. De resultaten worden echter gepubliceerd zonder onderscheid naar nationaliteit. Voor de huishoudensvooruitzichten speelt de nationaliteit geen rol voor de hypothesen.

De bevolkings- en huishoudensvooruitzichten 2015-2060 worden gerealiseerd per arrondissement en vervolgens gegroepeerd per provincie, per gewest (waarbij de Duitstalige gemeenschap apart wordt weergegeven) en voor het hele land.

Overeenkomstig de nationale bepaling van het officieel bevolkingscijfer¹, worden asielzoekers – in tegenstelling tot vluchtelingen² en begunstigden van subsidiaire bescherming³ – niet opgenomen in de bevolkings- en huishoudensvooruitzichten.

Beschikbaarheid van de resultaten van de bevolkings- en huishoudensvooruitzichten 2015-2060 op de websites van het FPB en van de ADS

De bevolkingsvooruitzichten volgens jaar, leeftijd en geslacht en de huishoudensvooruitzichten volgens huishoudentype worden voor alle bovenvermelde geografische niveaus gepubliceerd op de websites van het FPB (<http://www.plan.be>) en van de ADS (<http://statbel.fgov.be>). De volgende gegevens zijn

¹ Overeenkomstig de nationale bepaling van het officieel bevolkingscijfer (art. 4 van de wet van 24 mei 1994 tot oprichting van een wachtregister), is de waargenomen bevolking gebaseerd op "bevolkingsregisters waarin ingeschreven worden op de plaats waar zij hun hoofdverblijfplaats gevestigd hebben, ongeacht of zij er aanwezig dan wel tijdelijk afwezig zijn, de Belgen en de vreemdelingen die toegelaten of gemachtigd zijn om zich in het Rijk te vestigen of er te verblijven, met uitzondering van de vreemdelingen die zijn ingeschreven in het wachtregister".

² Zie kader 1 in deel 2.1.1 voor de definities van vluchtelingen en begunstigden van subsidiaire bescherming.

³ Ter informatie: in de Eurostat-definitie van de bevolking wordt vermeld dat "the recommended definition is the usual resident population, representing the number of inhabitants of a given area on 1st January of the year in question". Daarom bevatten de bevolkingsstatistieken die Statistics Belgium aan Eurostat heeft overgemaakt de asielzoekers die ingeschreven zijn in het Register van asielzoekers. In de door Eurostat gepubliceerde bevolkingsvooruitzichten worden asielzoekers dus opgenomen.

beschikbaar:

- de jaarlijkse evolutie van de bevolking;
- de jaarlijkse loop van de bevolking: geboorten, overlijdens, interne en externe migraties;
- de demografische coëfficiënten: gemiddeld aantal kinderen per vrouw en levensverwachting; leeftijdsstructuur per grote leeftijdsgroepen en gemiddelde leeftijd, kenmerken van de bevolking op arbeidsleeftijd, vergrijzingsintensiteit en afhankelijkheidscoëfficiënten;
- de jaarlijkse evolutie van het aantal particuliere huishoudens volgens huishoudenstype.

Projectie van de sterftequotiënten

De wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid (B.S. van 15.05.2003, erratum in B.S. van 16.05.2003), voorziet dat "... de gebruikte actualisatieregels [voor de omzetting van het kapitaal in rente] geen resultaat opleveren dat kleiner is dan het resultaat dat men zou verkrijgen met de Belgische prospectieve sterftetafels die worden vastgesteld door de FSMA⁴ op basis van de laatste demografische studies uitgevoerd door de Algemene Directie Statistiek en het Federaal Planbureau". Als gevolg van die wettelijk verplichting werden eerst in 2004 en vervolgens in 2009 *prospectieve* sterftequotiënten gepubliceerd.

Sinds 2012 mag bij de berekening van de levensverzekeringspremies bovendien geen onderscheid meer worden gemaakt tussen mannen en vrouwen. Om een veralgemeende 'uniseks' generationele levensverwachting op te maken, werden *uniseks* sterftequotiënten opgesteld.

Tot slot vermeldt de wet van 22 mei 2014 houdende invoeging van artikel 624/1 in het Burgerlijk Wetboek en tot wijziging van artikel 745sexies van datzelfde Wetboek teneinde de regels vast te leggen voor de waardering van het vruchtgebruik in geval van omzetting van het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot en van de langstlevende wettelijk samenwonende dat de omzettingstafels voor het vruchtgebruik rekening moeten houden *met de Belgische prospectieve sterftetafels die jaarlijks door het Federaal Planbureau gepubliceerd worden*.

Voortaan zullen de prospectieve sterftequotiënten en de transversale en generationele levensverwachting voor het Rijk jaarlijks gepubliceerd worden op de website van het FPB (<http://www.plan.be>) voor elk geslacht apart en in een uniseksversie.

Ter herinnering: de *transversale levensverwachting* is het gemiddeld aantal nog te leven jaren van een individu van x jaar op een gegeven jaar indien hij/zij zijn/haar volledige leven in de omstandigheden van het beschouwde jaar zou leven. De *generationele levensverwachting* houdt rekening met de evolutie van de sterftequotiënten in de loop van het leven van het individu.

⁴ De huidige FSMA (Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten).

2. Bevolkingsvooruitzichten 2015-2060

2.1. Hypothesen

Om de bevolkingsvooruitzichten op te stellen met behulp van de componentenmethode⁵, moeten vier hypothesen bepaald worden, namelijk de toekomstige evolutie van:

- de internationale migratie (immigratie en emigratie);
- de interne migratie;
- de vruchtbaarheid;
- het sterftecijfer.

Aangezien het vruchtbaarheids- en migratiegedrag verschillen volgens nationaliteit (Belg of buitenlander), moet een hypothese opgesteld worden m.b.t. de toekomstige evolutie van het naturalisatiecijfer. Om de geboorten te verdelen over de beide geslachten, moet tevens een masculiniteitsgraad worden bepaald (aandeel jongens bij de geboorte). Die verschillende hypothesen worden beschreven in de volgende delen.

De hypothesen werden geactualiseerd rekening houdend met de nieuwe beschikbare waarnemingen, in het bijzonder de bevolkingsstatistieken op 1 januari 2015 en de statistieken van de bevolkingsloop (geboorten, overlijdens, interne en internationale migraties) in de loop van het jaar 2014. De volgens de FPB-methodologie gerealiseerde projectie van de internationale immigratie⁶ omvat de actualisering van de wereldbevolkingsvooruitzichten die in 2015 door de Verenigde Naties⁷ werden gepubliceerd en van de economische kortetermijnvooruitzichten die in het najaar van 2015 door de Europese Commissie⁸ werden gepubliceerd. Daarin wordt een hypothese opgenomen m.b.t. de impact van de instroom van asielzoekers in België sinds de zomer van 2015 op de bevolking, en meer bepaald de impact van die crisis op het aantal vluchtelingen en begunstigden van subsidiaire bescherming (zie kader 1). Tot slot integreren die vooruitzichten ook een nieuwe projectiemethodologie voor de interne migratie tussen arrondissementen.

⁵ Voor een algemene beschrijving van de projectiemethode: zie Bevolkingsvooruitzichten 2007-2060, Planning Paper 105, FPB-ADSEI, pp. 59-61.

⁶ Federaal Planbureau, 2015, Een modellering van de toekomstige evolutie van de internationale migratie voor België, Working Paper 02-15.

⁷ World Population Prospects: The 2015 Revision.

⁸ Europese Commissie, DG ECFIN, 2015, European Economic Forecast, winter 2015.

2.1.1. De instroom van asielzoekers

Kader 1 Definities

Een **asielzoeker** is een persoon die zijn/haar land van oorsprong heeft verlaten en die bescherming vraagt door een verzoek om internationale bescherming in te dienen.

Volgens de in de Conventie van Genève vastgelegde definitie is een **vluchteling**: “Elke persoon die uit gegronde vrees voor vervolging wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging, zich bevindt buiten het land waarvan hij de nationaliteit bezit, en die de bescherming van dat land niet kan inroepen”.

Een vluchteling is een asielzoeker die erkend wordt door de bevoegde autoriteiten.

Voor bepaalde specifieke gevallen (die niet zijn opgenomen in de Conventie van Genève), heeft België in oktober 2006 een statuut van subsidiaire bescherming opgenomen in zijn Grondwet.

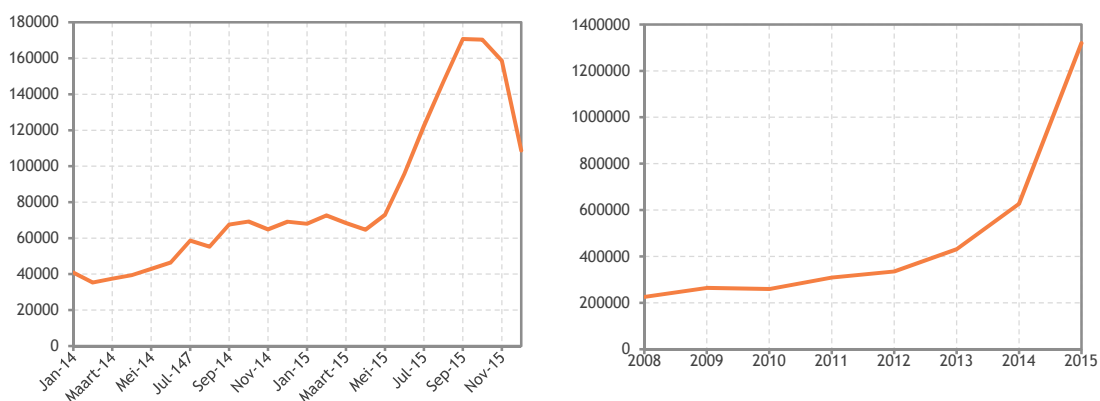
Een **begunstigde van subsidiaire bescherming** is een vreemdeling die niet voldoet aan de voorwaarden om erkend te worden als vluchteling en die een reëel risico loopt op ernstige schade (foltering, doodstraf, bedreiging van het leven in het geval van een internationaal of binnenlands gewapend conflict) wanneer hij zou terugkeren naar zijn land van oorsprong.

a. Internationale context

Sinds de zomer van 2015 wordt Europa geconfronteerd met een instroom van asielzoekers als gevolg van de humanitaire en politieke crisis in de landen van het Midden-Oosten. In de loop van het jaar 2015 heeft de Europese Unie meer dan een miljoen asielzoekers geregistreerd (figuur 1), of het dubbel van het aantal geregistreerde asielzoekers in 2014. In 2015 heeft 3 % van de asielzoekers die een aanvraag in een land van de Europese Unie hebben ingediend dat in België⁹ gedaan.

Figuur 1 Evolutie van de asielzoekers in de Europese Unie (EU28)

Maandelijkse (links) en jaarlijkse (rechts) stromen

Bron: Eurostat.

⁹ Bron: Eurostat, berekeningen FPB.

b. Nationale kenmerken

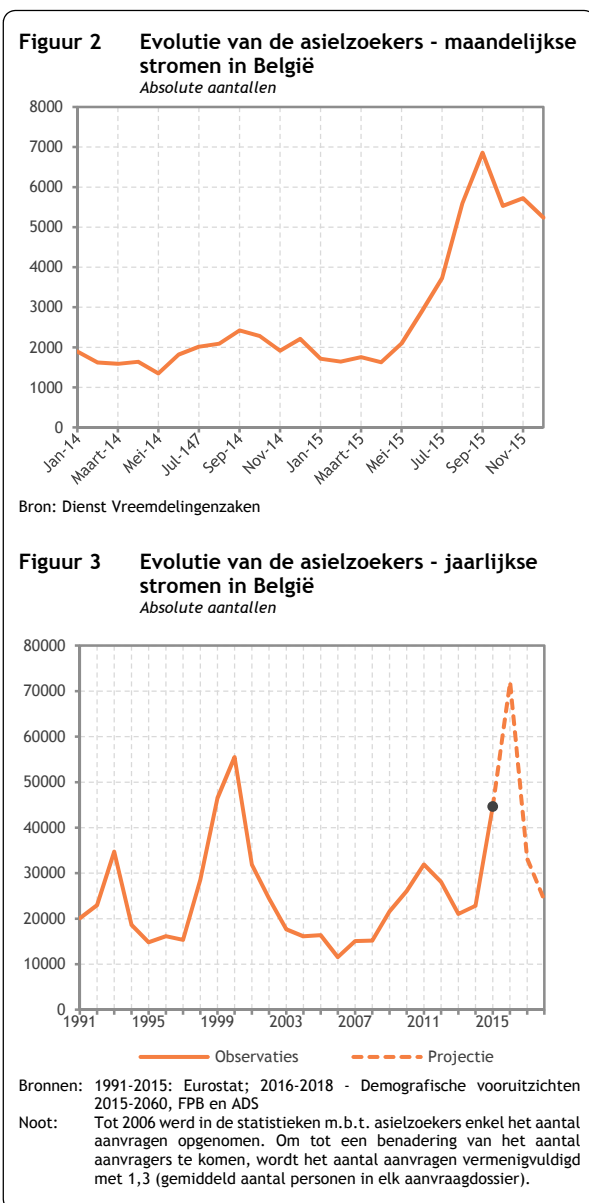
Op basis van de nationale definitie van de bevolking van het Rijk wordt een asielzoeker in de bevolkingsstatistieken opgenomen vanaf het moment dat hij/zij een verblijfsvergunning ontvangt, in het bijzonder door het verkrijgen van het vluchtelingenstatuut of het statuut van subsidiaire bescherming. De asielzoeker gaat dan van het wachtregister van asielzoekers¹⁰ naar het vreemdelingenregister (administratieve procedure gedefinieerd als een verandering van register). De impact van de instroom van asielzoekers heeft bijgevolg een weerslag op de internationale immigratie door de evolutie van de registerwijzigingen¹¹.

Verderop in dit deel wordt, in eerste instantie, de hypothese over de toekomstige evolutie van asielzoekers beschreven. Daarna volgt de daaruit voortvloeiende evolutie van het aantal vluchtelingen en begunstigden van subsidiaire bescherming.

¹⁰ Het Rijksregister bevat twee wachtregisters: een register m.b.t. immigraties uit de Europese Unie en een register m.b.t. asielzoekers. De burgers van de Europese Unie worden – op het moment dat zij hun aangifte doen bij de gemeente – opgenomen in een wachtregister in afwachting van de controle van hun verblijfplaats. Het betreft een administratieve overgangssituatie (van korte duur).

¹¹ De officiële statistieken van de internationale immigratie die door de ADS gepubliceerd worden, bevatten de aangegeven immigraties, de herinschrijvingen van de ambtshalve geschrapte personen en de registerwijzigingen (sinds het wachtregister).

c. Aantal asielzoekers in België

De toename van het aantal asielzoekers wordt sinds de zomer van 2015 waargenomen (figuur 2). Terwijl België gemiddeld 2000 aanvragen per maand registreerde sinds januari 2014, bereikte het aantal registraties een piek in september 2015 met iets minder dan 7 000 asielzoekers. Wat de evolutie over de komende maanden betreft, wijzen bepaalde elementen op een voortzetting van de instroom van asielzoekers: het Syrische conflict lijkt niet op korte termijn te verdwijnen en een groot aantal potentiële asielzoekers bevindt zich nog ter plaatse, of in de landen die de conflictzone omringen (met name Turkije). Andere wijzen op een geleidelijke afname van de stromen: het akkoord tussen de Europese Unie en Turkije, het beleid van sluiting van de grenzen op nationaal niveau, verstrenging van de toegangsvoorwaarden, ...

De gekozen hypothese voor de projectie (figuur 3) veronderstelt dat de maandelijkse stromen in 2016 gemiddeld gelijk blijven aan de stromen van de laatste vier maanden van 2015, waarna ze geleidelijk dalen om midden 2017 opnieuw de waargenomen niveaus van vóór de migratiecrisis te bereiken (rond 2000 asielzoekers per maand). Die hypothese, die zeer moeilijk te poneren is door de onzekerheid die heerst rond veel factoren, stemt overeen met de hypothese die de Europese Commissie heeft gekozen in het kader

van de in november 2015 gepubliceerde economische kortermijnvooruitzichten.

Op basis van die hypothese zou eind 2016 een piek van 70 000 nieuwe asielzoekers bereikt worden in België. Ter vergelijking: er werden al drie pieken waargenomen in het verleden (zie figuur 3): 35 000 in 1993 (na de val van de Berlijnse Muur en de crisis in Bosnië), 55 000 in 2000 (Kosovo) en 32 000 in 2011 (Midden-Oosten).

d. Aantal vluchtelingen en begunstigden van subsidiaire bescherming

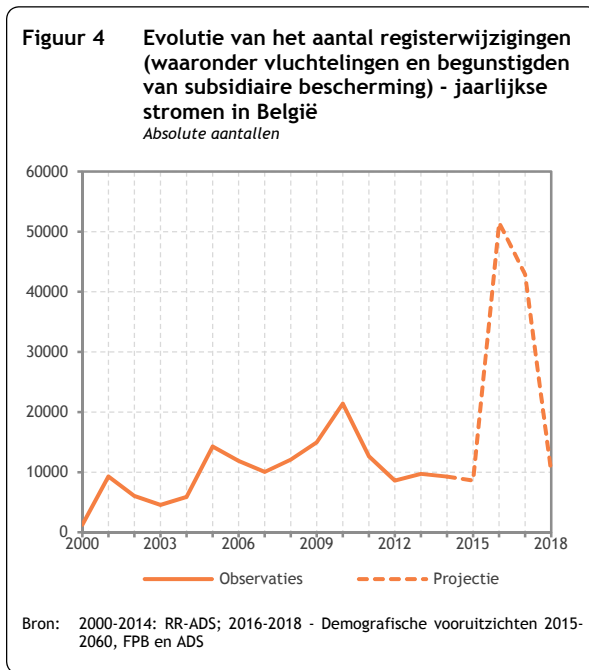
Vertrekkende van de asielzoekers moeten twee bijkomende hypothesen opgesteld worden om tot de evolutie op korte termijn van het aantal vluchtelingen en begunstigden van subsidiaire bescherming te komen: een hypothese over de erkenningsgraad van asielzoekers en een hypothese over de totale duur

van de procedure. Die twee factoren verkleinen en vertragen de impact van de instroom van asielzoekers op de bevolkingscijfers.

1. *De erkenningsgraad*: de gemiddelde erkenningsgraad ligt rond 30-35 %. Ter illustratie: de erkenningsgraad (vluchtelingenstatuut of statuut van subsidiaire bescherming) steeg over de periode 1999-2007 van 10 % tot 30 % en bereikt al 47 % in 2014¹². Dat cijfer is grotendeels afhankelijk van het land van oorsprong van de asielzoeker. De sterke stijging van asielzoekers sinds juni 2015 betreft voornamelijk individuen uit Irak, Syrië of Afghanistan die een veel hogere erkenningsgraad hebben. Bijgevolg wordt er in de projectie van uitgegaan dat de erkenningsgraad van asielzoekers 35 % bedraagt, met uitzondering van de aanvragen die tussen juli 2015 en juni 2017 zijn ingediend. Die zouden een relatief hoge gemiddelde erkenningsgraad (75 %) hebben door het land van oorsprong van een belangrijk aandeel van de asielzoekers.
2. *De duur van de procedure*: de asielprocedure neemt tijd in beslag¹³. Daarom worden erkende asielzoekers met vertraging in de bevolkingsstatistieken opgenomen. Asielzoekers worden in de bevolking geregistreerd op het einde van de procedure, wanneer het vluchtelingenstatuut of het statuut van subsidiaire bescherming wordt verleend (dus in het geval van een positieve beslissing die op administratief vlak leidt tot een verandering van register in het Rijksregister). De projectie gaat uit van een gemiddelde duur van zes maanden tussen de registratie van de aanvraag en de registratie van de vluchteling of van de begunstigde van subsidiaire bescherming in het vreemdelingenregister (via een verandering van register). Die hypothese houdt rekening met de beroepsprocedures in het geval van een negatieve beslissing, de werklast binnen het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) en een relatief hoge erkenningsgraad van de sinds de zomer van 2015 geregistreerde aanvragen.

¹² Bron: Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

¹³ Voor een samenvatting van de asielprocedure, zie: <http://www.cgvs.be>

Door die twee hypothesen toe te passen op de geprojecteerde evolutie van de asielzoekers gaat de projectie uit van iets meer dan 50 000 nieuwe vluchtelingen en begunstigden van subsidiaire bescherming op het einde van 2016 en iets meer dan 40 000 op het einde van 2017 (figuur 4) (90 000 over de twee jaren). Door rekening te houden met het feit dat het gemiddeld aantal registerwijzigingen (waaronder vluchtelingen en begunstigden van subsidiaire bescherming) dat impliciet in aanmerking wordt genomen in de projecties ongeveer 10 000 individuen per jaar bedraagt, gaat deze projectie uit van een bijkomende stroom van 40 000 individuen op het einde van 2016 en 30 000 individuen op het einde van 2017 (70 000 in totaal).

2.1.2. Internationale migratie van buitenlanders

Sinds verschillende jaren en om de verschillen in migratiemotieven volgens nationaliteit zo goed mogelijk te kunnen vatten, worden de hypothesen betreffende de toekomstige evolutie van de *internationale immigratie van individuen van buitenlandse nationaliteit* gespecificeerd voor drie afzonderlijke groepen:

- *De vroegere EU-lidstaten* (EU15, met uitzondering van België) waarvan de migratiestromen met name beïnvloed worden door een logica van nabijheid, de aantrekkingskracht van een gunstigere huizenmarkt (voor de aangrenzende landen), de aanwezigheid van Europese en internationale instellingen of fiscale redenen.
- *De nieuwe EU-lidstaten* (EU13) waarvan de migratiestromen o.a. beïnvloed worden door het verschil in levensstandaard met België, met een versneld effect vanaf de toetreding tot de Europese Unie.
- *De derde landen* (DL) waarvan de stromen niet enkel beïnvloed worden door de wil om betere levensomstandigheden te vinden, maar ook door het migratiebeleid of de instabiele geopolitieke situaties in sommige landen. Het is op het niveau van die categorie dat de hypothese in verband met de instroom van asielzoekers kan opgenomen worden (zie deel 2.1.1).

Wat de *emigratie* betreft, wordt er enkel een onderscheid gemaakt tussen Belgen en buitenlanders.

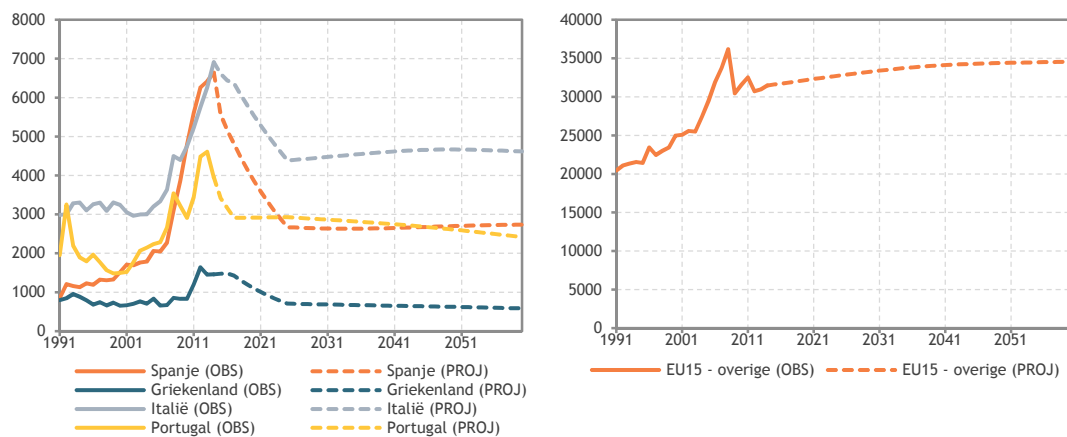
De hypothesen inzake de internationale migratie van buitenlanders worden samengevat in dit deel (de projectiemethode van de internationale migratie van buitenlanders wordt gedetailleerd weergegeven in Working Paper 02-15 (FPB, 2015)).

a. Internationale immigratie - EU15

De projectie van de immigratie afkomstig uit de EU15 (figuur 5) steunt op de emigratiegraden vanuit die landen naar België. Die graden zijn constant over de projectieperiode en vastgesteld als het gemiddelde over de laatste drie waargenomen jaren. De immigratie uit één van de EU15-landen wordt verkregen door de geprojecteerde bevolking¹⁴ in het land van herkomst te vermenigvuldigen met de gemiddelde emigratiegraad naar België.

De immigratie uit de EU15-landen die bijzonder getroffen werden door de economische en financiële crisis (Italië, Spanje, Portugal en vooral Griekenland) is aanzienlijk gestegen sinds het begin van de crisis. De stijging van die immigratie kan grotendeels verklaard worden door de economische situatie in die landen, en vooral door een vrij hoge werkloosheidsgraad. Dat effect werd geraamd op basis van een econometrische benadering die als basis diende voor de projectie op korte termijn (2015-2017) van de immigratie uit die landen. Op lange termijn – en bij ongewijzigd beleid en ongewijzigde ‘maatschappelijke organisatie’ – gaan de internationale organisaties namelijk uit van een geleidelijk wegebden van de crisis en worden constante emigratiegraden toegepast.

Figuur 5 Projectie van de internationale immigratie voor België uit de EU15-landen 'in crisis' (links) en uit de overige EU15-landen (rechts)
Absolute aantallen

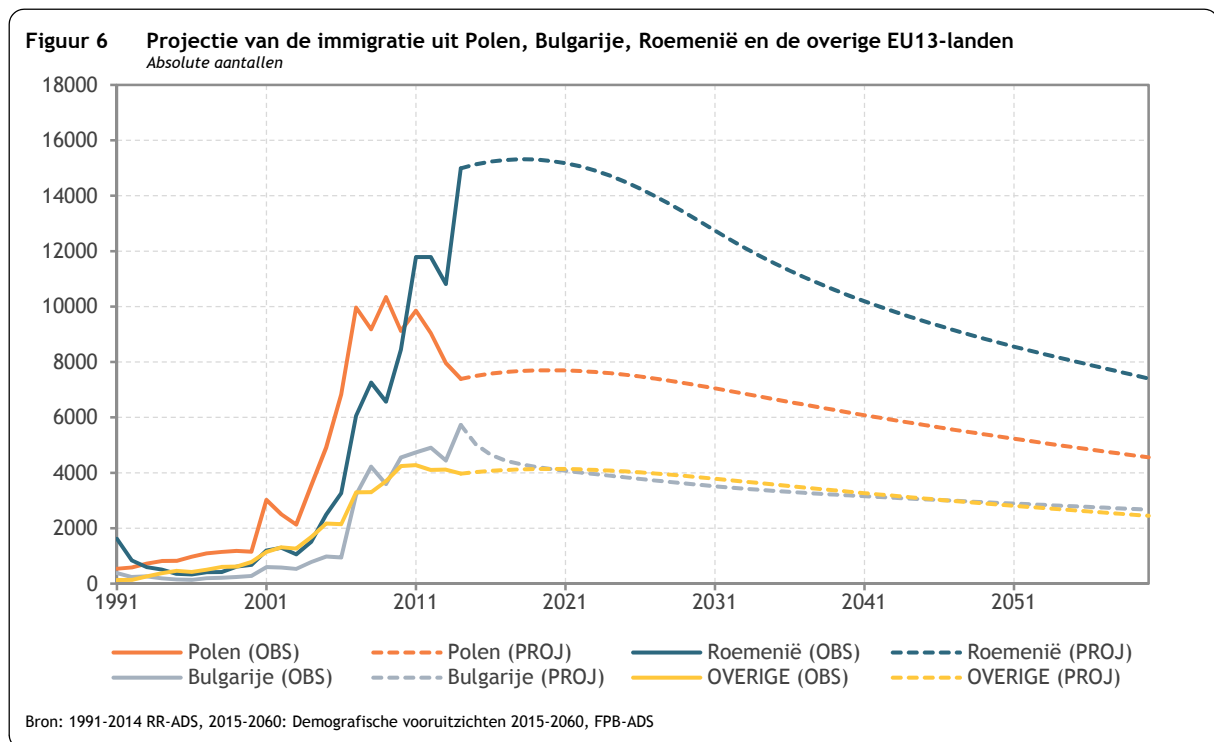
Bron: 1991-2014 RR-ADS, 2015-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

b. Internationale immigratie - EU13

De hypothese over de immigratie uit de EU13-landen (figuur 6) is gebaseerd op een econometrische modellering van de verhouding tussen de emigratiegraad naar België en de relatieve economische aantrekkingskracht van België ten opzichte van de EU13-landen (verhouding van de bbp's). De modellering is toegespitst op drie landen: Roemenië, Bulgarije en Polen. Over de volledige periode waarvoor waarnemingen beschikbaar zijn (1991-2014) hebben die drie landen immers altijd de immigratie uit de EU13 naar België gedomineerd. Voor de overige EU13-landen is de evolutie gebaseerd op de geprojecteerde evolutie van Polen: met uitzondering van Kroatië, zijn de 'niet-gemodelleerde' landen immers toegetreden tot de EU in 2004, zoals Polen.

¹⁴ Op basis van de bevolkingsprojecties van Eurostat (EUROPOP2013).

De immigratiedaling op lange termijn uit de EU13-landen wordt verklaard door de geprojecteerde daling van de relatieve economische aantrekkingskracht van België (projecties van de Ageing Working Group¹⁵) en de bevolking in de EU13-landen (Eurostat-bevolkingsprojecties¹⁶).

c. Internationale immigratie - derde landen

Op lange termijn is de methode van de derde landen gebaseerd op een constante emigratiegraad naar België. Dat cijfer wordt bepaald als een gemiddelde berekend over de gehele periode met beschikbare waarnemingen. Door rekening te houden met de grootste periode waarvoor er waarnemingen beschikbaar zijn, kan de gezamenlijke impact worden gevat van de verschillende 'onvoorspelbare' elementen die specifiek inwerken op de immigratie uit niet-EU-landen (de geopolitieke context die de asielaanvragen beïnvloedt, het migratiebeleid dat invloed heeft op de gezinshereniging, enz.) en zouden inspelen op die toekomstige immigratie.

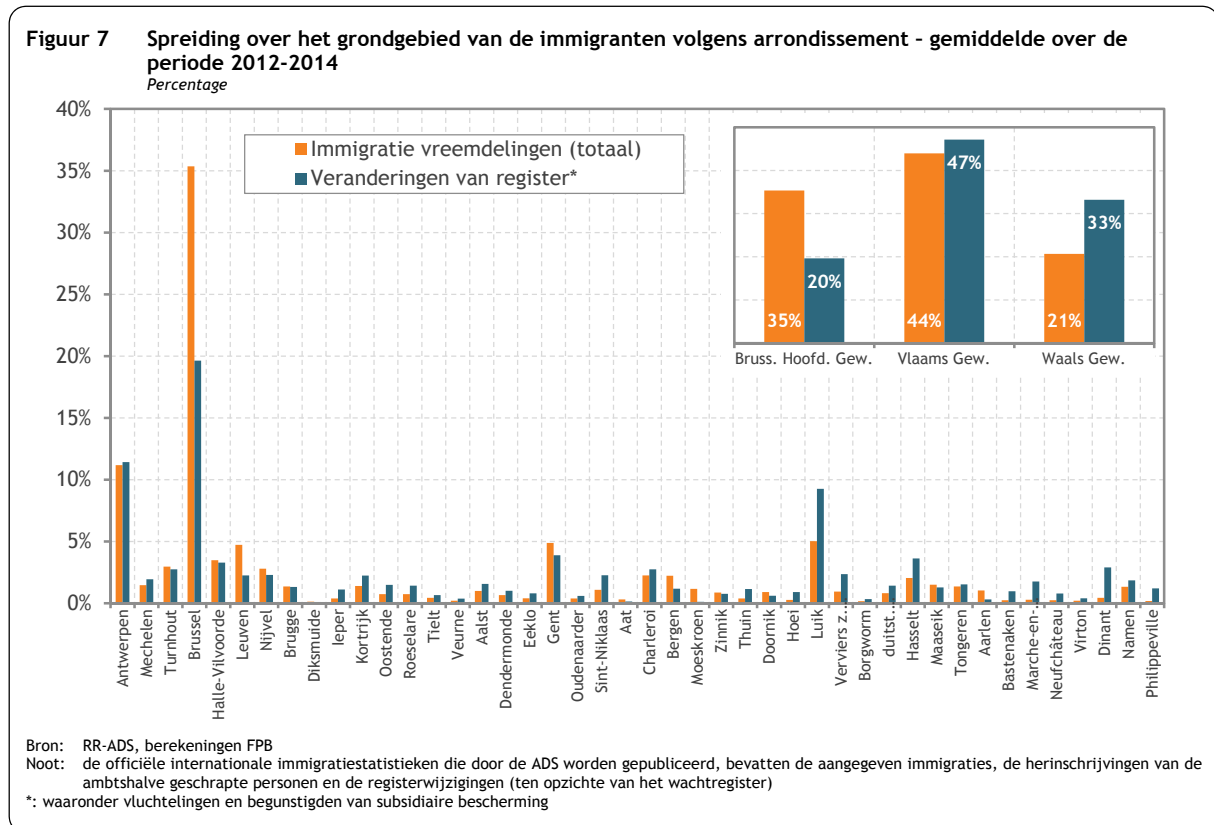
Op korte termijn houdt het projectiemodel van de immigratie uit de derde landen rekening met het huidige nationaal migratiebeleid en de evolutie van de (Europese of globale) internationale context. In deze vooruitzichten wordt een specifieke kortetermijnhypothese gebruikt voor de asielzoekers (zie deel 2.1.1.).

¹⁵ Europese Commissie, The 2015 Ageing Report Underlying Assumptions and Projection Methodologies, European Economy 8/2014.

¹⁶ EUROPOP2013.

d. Internationale immigratie - opsplitsing volgens arrondissement

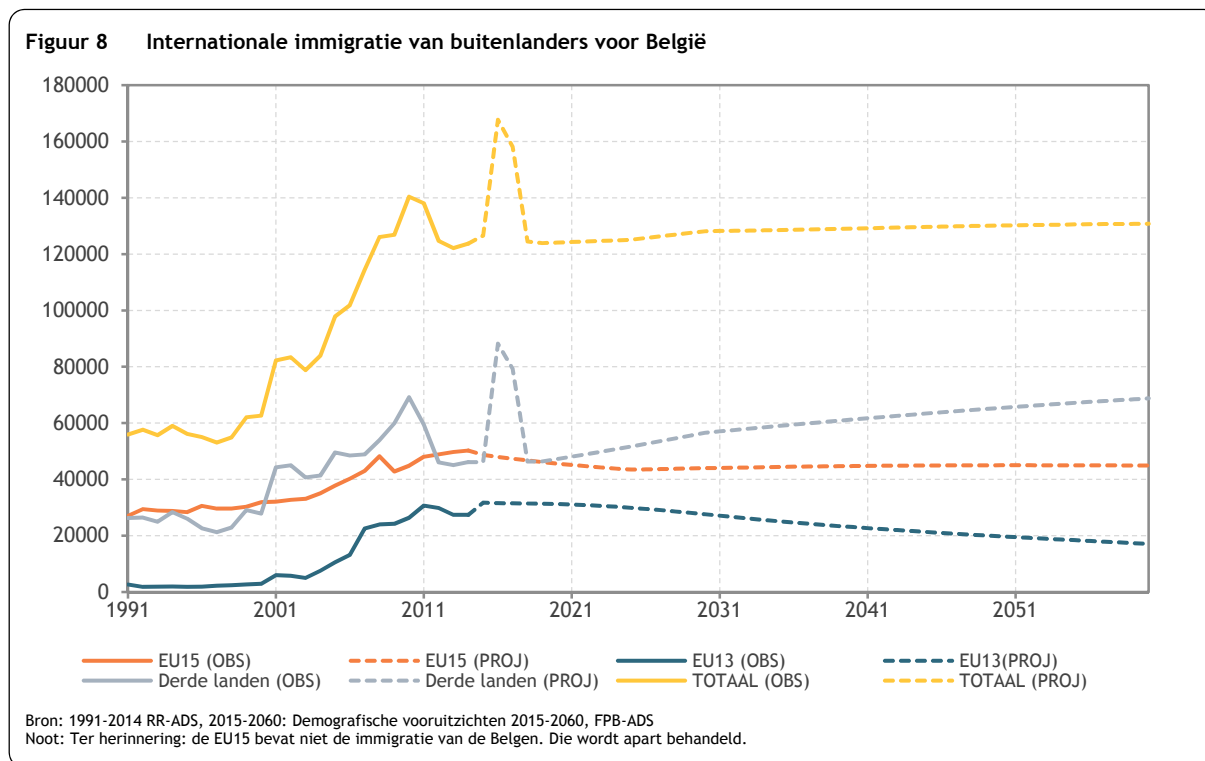
De projectie van de internationale immigratie op het niveau van het gehele land wordt vervolgens opgesplitst volgens leeftijd, geslacht en arrondissement door gebruik te maken van de spreiding van de immigraties over het grondgebied zoals die tijdens de laatste drie jaar werd waargenomen. In het kader van de asielcrisis is de spreiding van de vluchtelingen en begunstigden van subsidiaire bescherming enkel gebaseerd op de spreiding van de registerwijzigingen over het grondgebied. Er wordt voor de registerwijzigingen (figuur 7) ook een spreiding waargenomen die minder geconcentreerd is over het arrondissement Brussel-Hoofdstad.

e. Internationale immigratie - synthese

De projectie van de internationale immigratie van buitenlanders (EU15, EU13 en derde landen) naar België wordt samengevat in figuur 8. Die immigratie zou gevoelig stijgen op korte termijn en vanaf 2018 dalen naar niveaus die op het einde van de jaren 2000 werden waargenomen. De immigratie van buitenlanders zou zich op lange termijn stabiliseren rond 130 000 immigraties per jaar.

De sterke stijging op korte termijn van de internationale immigratie van buitenlanders wordt verklaard door de instroom van vluchtelingen uit de derde landen. Op lange termijn zou de immigratie uit de derde landen, blijven stijgen door de verwachte groei van de totale bevolking in die landen (en dus van het aantal potentiële migranten). Die stijging van de immigratie wordt gedeeltelijk opgevangen door een daling van de immigratie uit de EU13-landen (daling van de relatieve economische aantrekkingskracht en van de bevolking in de EU13-landen). De immigratie uit de EU15-lidstaten blijft relatief stabiel.

f. Emigratie van buitenlanders

De emigratie van buitenlanders vanuit België is gebaseerd op een gemiddelde emigratiegraad die op lange termijn stijgt in overeenstemming met de projectie van de immigratie, met een tijdsverschil van enkele jaren (zie Working Paper 02-15 (FPB, 2015) voor meer details).

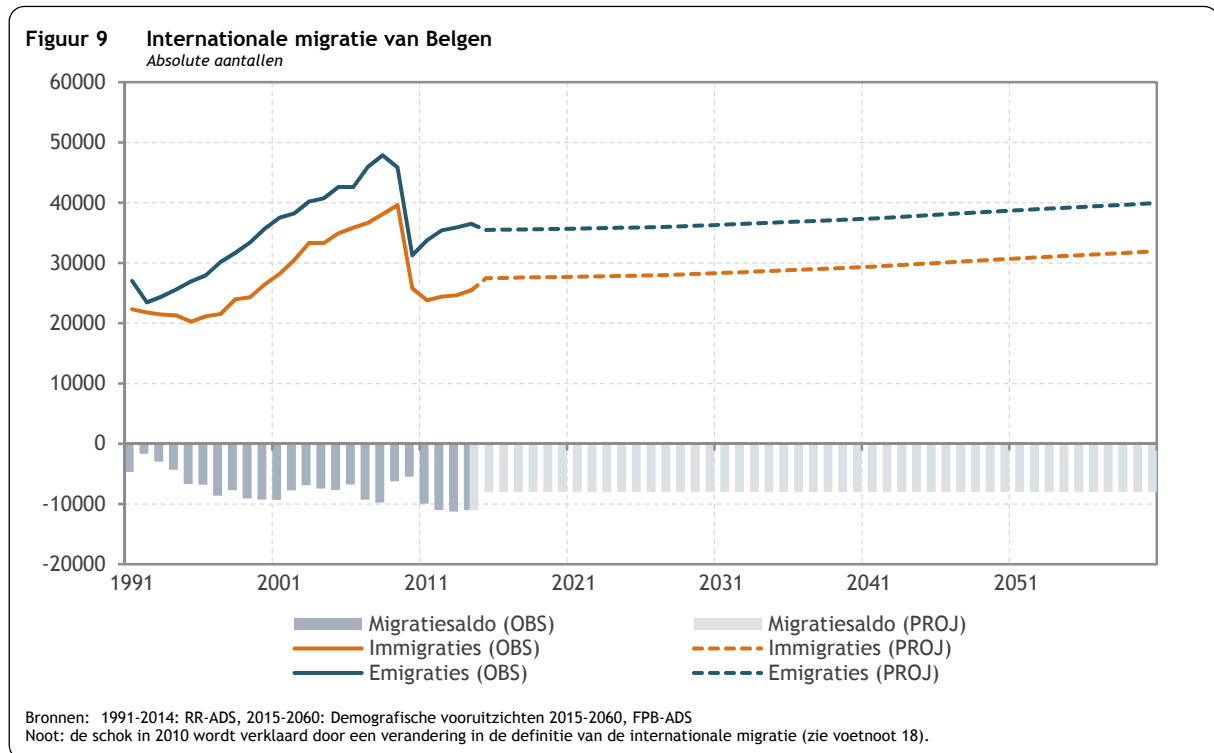
2.1.3. Internationale migratie van Belgen

De projectie van de internationale migratie van Belgen is gebaseerd op een constant migratiesaldo¹⁷ vastgesteld op het gemiddelde niveau dat werd geobserveerd over de laatste waargenomen jaren. De emigratiegraden volgens leeftijd en geslacht van Belgen naar het buitenland worden constant gehouden tijdens de gehele projectieperiode en geraamd op basis van waargenomen gemiddelden tijdens de periode 2011-2014. De immigratie van de Belgen wordt verkregen op residuaire wijze.

De aanzienlijke daling van de emigratie en immigratie van de Belgen die in 2010 werd waargenomen is van louter statistische aard¹⁸. Ze is niet gelinkt aan een sterk gewijzigd migratiegedrag van de Belgen en heeft geen impact op het migratiesaldo.

¹⁷ Ter herinnering: het migratiesaldo stemt per definitie overeen met de immigraties minus de emigraties.

¹⁸ Vanaf 2010 wordt de definitie gewijzigd voor de berekeningswijze van de herinschrijvingen en de ambtshalve geschrapte personen uit het Rijksregister. Enkel de personen die in de loop van het jaar werden geschrapte en die tijdens datzelfde jaar niet heringeschreven werden, worden als geschrapte personen beschouwd. Bijgevolg worden enkel de personen die in de loop van de vorige jaren werden geschrapte en tijdens het jaar werden heringeschreven, opgenomen in de heringeschreven personen, en worden zij dus beschouwd als immigranten.

2.1.4. Interne migratie

In de vorige projectieoefeningen was de hypothese m.b.t de interne migratie gebaseerd op de emigratiegraden van een arrondissement naar een ander volgens leeftijd, geslacht en nationaliteit. Die cijfers werden constant gehouden over de gehele projectieperiode en stemden overeen met het gemiddelde van de laatste drie waargenomen jaren. De onzekerheid rond de toekomstige evoluties van de interne migraties rechtvaardigde die voorzichtige aanpak. Voor de vooruitzichten 2015-2060 werd een nieuwe aanpak onderzocht en gebruikt.

Migratie-intensiteit in plaats van emigratiegraden

De emigratiegraad (EM_{ij}) van arrondissement i naar arrondissement j wordt gedefinieerd als het aantal migratiestromen van i naar j (M_{ij}) gedeeld door de bevolking van arrondissement i (P_i):

$$EM_{ij}^t = \frac{M_{ij}^t}{P_i^t}$$

Bij de dubbele emigratiegraad of de *migratie-intensiteit* IM_{ij} , wordt de bevolking volgens bestemming ook bijgevoegd in de noemer:

$$IM_{ij}^t = \frac{M_{ij}^t}{P_i^t + P_j^t}$$

Door dubbele emigratiegraden (of migratie-intensiteit) te gebruiken, kan de projectie van de interne migratie op twee vlakken verbeterd worden:

- Ten eerste zijn de migratiestromen van een arrondissement naar een ander niet alleen afhankelijk van de bevolking van herkomst, maar ook van de bevolking van bestemming¹⁹. Op basis van de emigratiegraden wordt enkel de bevolking volgens herkomst in aanmerking genomen. De dubbele emigratiegraden houden zowel rekening met de bevolking van herkomst (bevolking die risico loopt) als met de bevolking van bestemming (bevolking die mogelijk migranten opvangt) op in de noemer. Die indicator van de migratiestromen stemt daarom in grotere mate overeen met de verschillende verklarende theorieën van interne migraties en, in het bijzonder, met de modellen die ervan uitgaan dat een individu ervoor kiest zich te verplaatsen van een zone naar een andere op basis van afstotende (van de zone van herkomst) en aantrekkende factoren (van de zone van bestemming).
- Ten tweede kan er door rekening te houden met de bevolkingen van herkomst en bestemming een projectie van de interne migratie worden opgesteld die overeenstemt met de weerhouden hypothese: een constant migratiesaldo in het geval van een constante migratie-intensiteit. Dat is niet het geval bij de hypothese die gebaseerd is op een emigratiegraad. Het gebruik van een emigratiegraad (zelfs als die constant is over de volledige projectieperiode) zorgt immers voor een stijging van de emigratie wanneer de bevolking volgens herkomst een positieve groei laat optekenen en, bijgevolg, voor een neerwaartse groei van het migratiesaldo (en omgekeerd in het geval van negatieve groei).

Al die elementen worden in detail besproken in de in 2016 gepubliceerde Working Paper over de projectiemethode van de interne migratie (te verschijnen).

Voortzetting van de trends op korte termijn ...

Het fenomeen van peri-urbanisatie, die al sinds vele jaren bestaat, weerspiegelt zich door een stijging van de emigratiegraden of van de migratie-intensiteit van een stad (in het bijzonder het arrondissement Brussel-Hoofdstad) naar de periferie. De huidige studies tonen dat dat fenomeen aanhoudt in een nochtans ongunstige socio-economische en politieke context²⁰ (stijging van de verplaatsingskosten, milieu-impact, stijging van de huizenprijzen...). De peri-urbanisatie reikt zelfs nog verder dan de arrondissementen die aan de grote steden grenzen. De langetermijnevolutie van de interne migratie is onzeker: een versterking van dat fenomeen of een terugkeer naar de steden. Op korte termijn lijkt het fenomeen van peri-urbanisatie nog altijd actueel en zou een benadering op basis van constante emigratiegraden bepaalde migratiestromen tussen arrondissementen dus onderschatten. In de context die hierboven kort wordt beschreven, lijkt het relevanter om de waargenomen trends over de emigratiegraden aan te houden dan ze constant te houden op de waargenomen niveaus tijdens de meest recente jaren, in het bijzonder op korte termijn.

... voor de preferentiële migratiestromen

Om in de mate van het mogelijke de specifieke kenmerken van de arrondissementen op te nemen, worden de trends van de migratie-intensiteit geraamd volgens arrondissement en leeftijdsgroep. Om

¹⁹ Courgeau, D., 1991, Perspectives avec migrations, *Population*, 46e jaargang, n°6, pp.1513-1530.

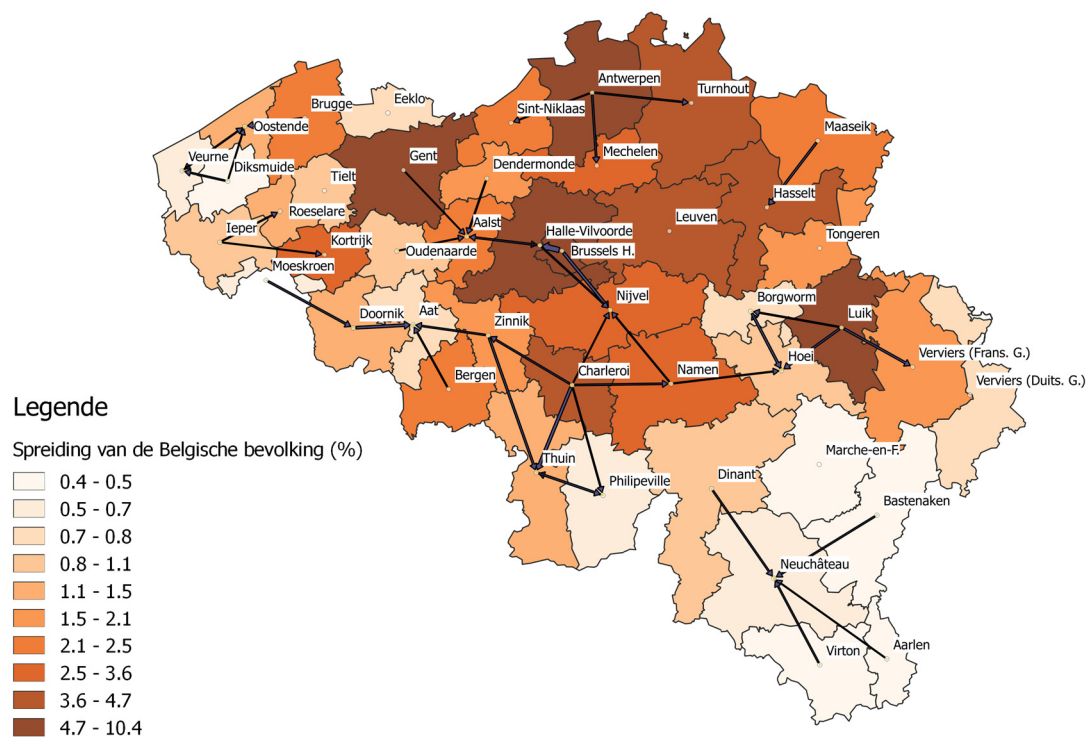
²⁰ Eggerickx, T., Dal., L. et Sanderson, J.P., 2013, Les migrations internes en Belgique depuis la fin de la Seconde Guerre mondiale. Retour critique sur le processus de périurbanisation et ses perspectives d'avenir, Chaire Quetelet 2013.

over voldoende waarnemingen te beschikken en bijgevolg statistisch betrouwbare resultaten te verkrijgen, worden de trends enkel geraamd voor een selectie van migratiestromen die als 'preferentieel' worden gedefinieerd. Die preferentiële stromen worden voorgesteld in figuur 10.

Per hypothese, wordt voor de preferentiële stromen de evolutie van de migratie-intensiteit geraamd over de laatste tien jaar en verlengd over de volgende vijf jaar (2015-2019). Op lange termijn (en vanaf 2020) wordt de migratie-intensiteit tussen de preferentiële arrondissementen constant gehouden. De migratie-intensiteit voor de niet-preferentiële stromen wordt daarentegen constant gehouden over de volledige projectieperiode.

De methodologie die is gebruikt om de preferentiële stromen te selecteren en de trends te ramen, wordt meer in detail beschreven in een (te verschijnen) Working Paper van het FPB.

Figuur 10 Preferentiële migratiestromen tussen arrondissementen

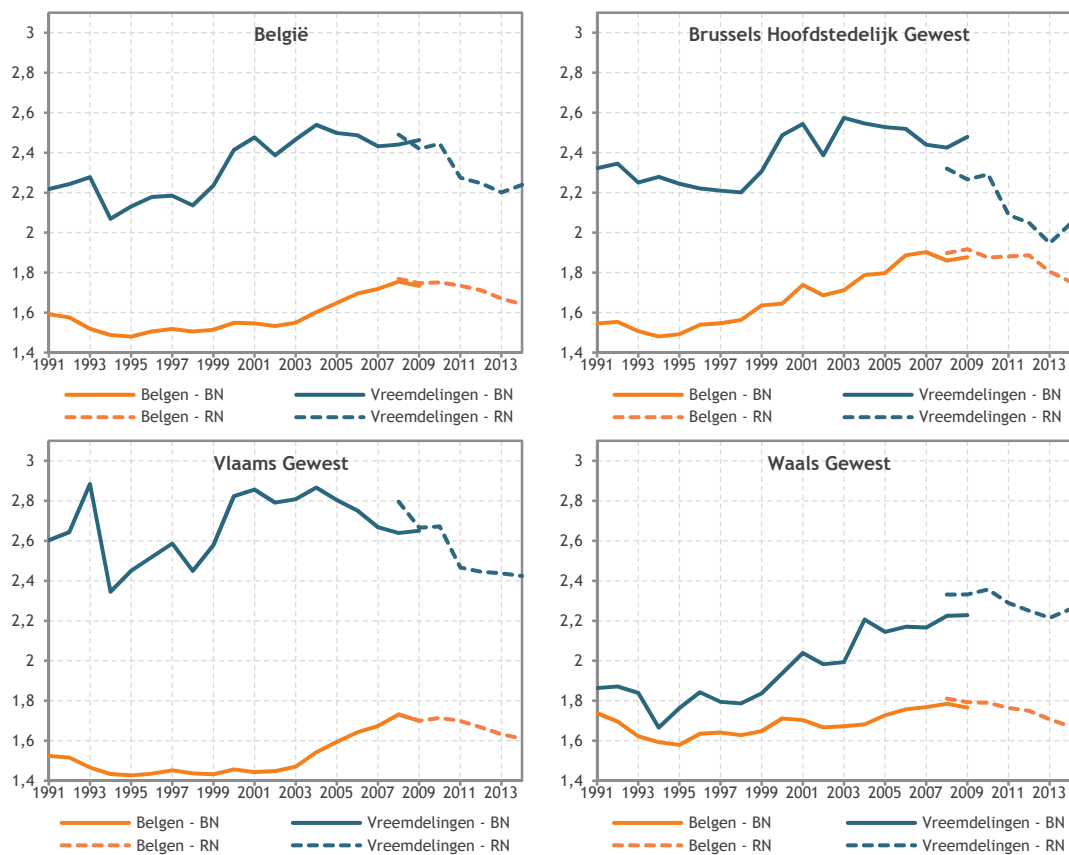
Bron: RR-ADS, berekeningen FPB

2.1.5. Vruchtbaarheid

Het aantal geboorten wordt bepaald op basis van het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd en de vruchtbaarheidsgraden. Aangezien het vruchtbaarheidsgedrag verschilt naargelang van de leeftijd van de moeder, de nationaliteit en het arrondissement, wordt bij de analyse en projectie van de vruchtbaarheidsgraden rekening gehouden met die drie kenmerken.

Het totaal vruchtbaarheidscijfer (TVC)²¹ – dat overeenstemt met de som van de vruchtbaarheidsgraden per leeftijd – daalt opnieuw in 2014 (figuur 11), op het niveau van het Rijk en voor de drie gewesten voor de moeders met de Belgische nationaliteit.

Figuur 11 Totaal vruchtbaarheidscijfer voor België en de gewesten volgens nationaliteit (Belgen/buitenlanders)

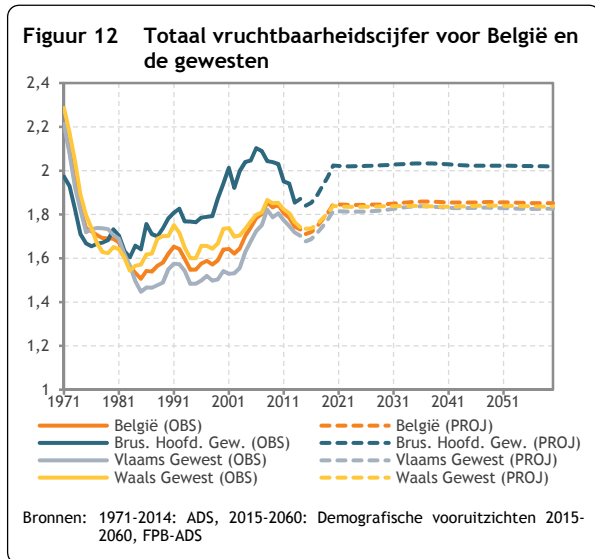

Bronnen: GF, RR-ADS, berekeningen FPB

Noot: De verschillen tussen de totale vruchtbaarheidscijfers berekend op basis van de geboorteformulieren en het Rijksregister (RR) worden toegelicht in de publicatie over de Bevolkingsvooruitzichten 2012-2060 (publicatie van mei 2013).

Die nieuwe waarneming bevestigt dus de hypothese uit de vorige twee bevolkingsvooruitzichten van het FPB en de ADS: een daling van de vruchtbaarheidsgraden die gedeeltelijk wordt verklaard door de economische en financiële crisis en die voornamelijk de jonge gezinnen treft. Na de leeftijd van 30 jaar lijkt de financiële en economische crisis weinig of geen invloed te hebben op het vruchtbaarheidsgedrag (voor de vrouwen tussen 35 en 49 jaar stijgen de vruchtbaarheidsgraden verder).

²¹ Het gemiddeld aantal kinderen dat een vrouw op de wereld zou zetten indien ze tijdens haar vruchtbare periode de waargenomen vruchtbaarheidsvoorwaarden kent – volgens leeftijd – voor een beschouwd jaar.

De huidige projectie behoudt bijgevolg de hypothese uit de laatste twee bevolkingsvooruitzichten, namelijk in 2015 nog een voortzetting van de evolutie van de vruchtbaarheidsgraden per leeftijd zoals waargenomen tijdens de crisisperiode, nadien een geleidelijke terugkeer over de periode 2016-2020 naar het pre-crisisniveau (figuur 12). Op lange termijn (2021-2060) worden die graden constant gehouden op de voor 2020 geprojecteerde niveaus. Die langetermijnhypothese veronderstelt dat grote veranderingen in het toekomstige vruchtbaarheidsgedrag uitblijven.

Die stabiliteit op lange termijn zou in strijd kunnen lijken met de schommelende historische evolutie van het TVC: een daling over de periode 1971-1980 (die in werkelijkheid wordt ingezet vanaf het begin van de jaren 60) gevolgd door een stijging tot het einde van de jaren 2000. De periode 1960-1990 wordt gekenmerkt door wat demografen de 'tweede demografische transitie'²² noemen, die onder meer gekenmerkt wordt door een daling van de vruchtbaarheid (die ook samenhangt met de contraceptieve revolutie) en een daling van de leeftijd waarop het eerste kind geboren wordt. De stijging van het TVC in de jaren 90 tot het einde van de jaren 2000 wordt gedeeltelijk verklaard door het inhaaleffect van de uitgestelde geboorten.

Wat de masculiniteitsgraad bij de geboorte betreft, gaat de projectie uit van een constant cijfer dat gebaseerd is op het gemiddelde van de afgelopen vijf jaar.

2.1.6. Sterftcijfer

De sterftehypothese worden opgesteld door de tussen 1991 en 2014 geobserveerde trends in sterftequotienten volgens leeftijd, geslacht en gewest door te trekken over de periode 2015-2060. Aangezien de sterftequotienten nagenoeg continu dalen sinds de jaren 70 en dit ongeacht de leeftijd, werd een negatief exponentieel model geraamd voor de projectie van de sterftequotienten. De overgang van quotienten per gewest naar quotienten per arrondissement gebeurt met behulp van de Standardised Mortality Ratio-methode (verhouding tussen het aantal sterfgevallen in het arrondissement en de theoretische sterfgevallen berekend op basis van de regionale sterftequotienten).

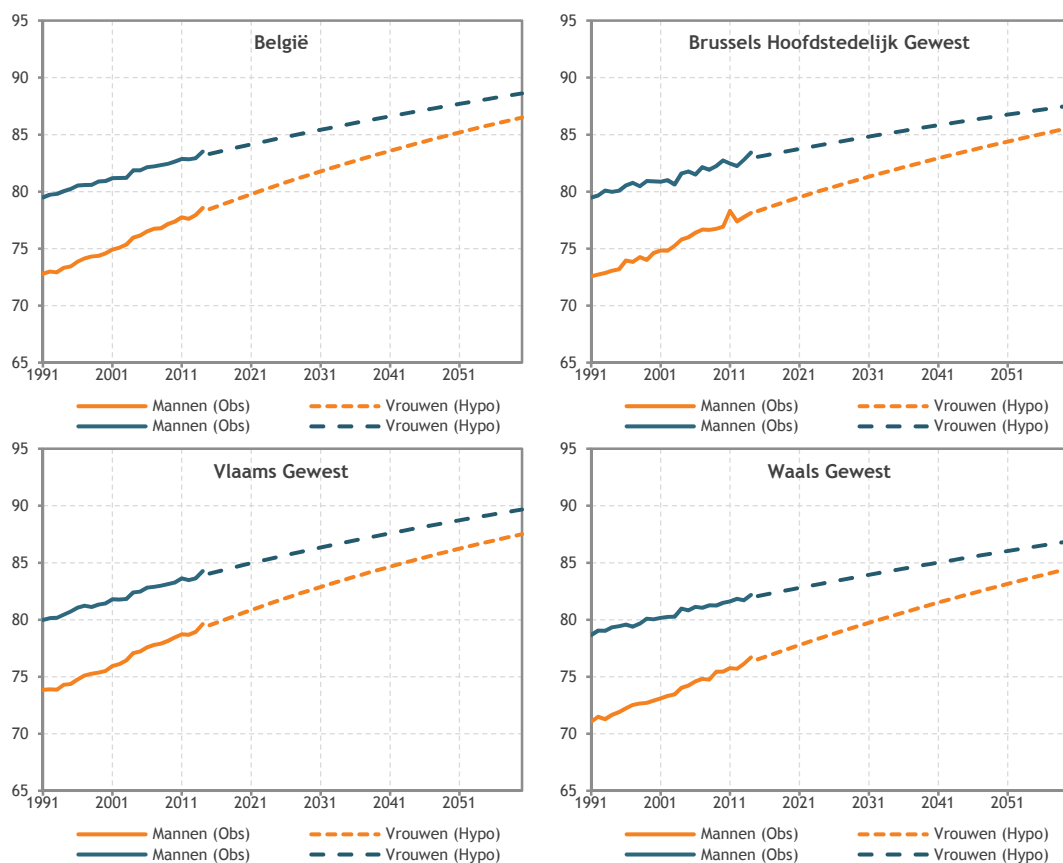
Vertaald in levensverwachtingen voor het Rijk, tonen de aldus geprojecteerde sterftequotienten een geleidelijke vertraging in de stijging van de levensverwachtingen (figuur 13). Zo hebben mannen jaarlijks gemiddeld 3 maanden aan levensverwachting bij geboorte gewonnen tussen 1991 en 2014, maar die winst zou terugvallen tot 2,5 maanden per jaar tussen 2015 en 2030 en tot 2 maanden per jaar tussen 2030 en 2060. Voor vrouwen daalt de toename van de levensverwachting bij geboorte van jaarlijks 2,1 maanden per jaar tussen 1991 en 2014 tot 1,6 maanden per jaar tussen 2015 en 2030 en tot 1,3 maanden

²² Verandering in de vorming van koppels (afname van het wettelijk huwelijk en toename van het ongehuwd samenwonen) en toename van onstabielheid en breuken binnen die koppels.

per jaar tussen 2030 en 2060. Op lange termijn wordt het verschil in levensverwachting bij de geboorte tussen mannen en vrouwen dus langzaam kleiner, namelijk van 4,9 jaar in 2014 tot 3,7 jaar in 2030 en tot 2,1 jaar in 2060 (tabel 1).

Ter herinnering: de bovenvermelde sterfthypothese zijn gebaseerd op een voorzetting van de waargenomen trends en houden rekening met een daling van het groeiritme op lange termijn. Een toekomstige trendbreuk, gevolgd door een versnelling van het groeiritme, zou zich kunnen voordoen bij belangrijke innovaties en ontwikkelingen op het vlak van medische ontdekkingen, vooral voor de pathologieën gelinkt aan de hoge leeftijden. Hoewel die innovaties vanuit zuiver technologisch, wetenschappelijk of medisch oogpunt niet ondenkbeeldig zijn voor de toekomst, is het niet zeker dat die vooruitgang voor de hele bevolking toegankelijk gemaakt kan worden en zo, een substantiële impact kan hebben op de verwachte levensverwachtingen. Een trendbreuk, die gekenmerkt wordt door een daling van de levensverwachting, zou zich ook kunnen voordoen in het geval van een grote, aanhoudende en onverwachte achteruitgang van de levensomstandigheden of op het vlak van de morbiditeit.

Figuur 13 Levensverwachtingen bij de geboorte voor België en per gewest

Bronnen: 1991-2014: RR-ADS en berekeningen FPB, 2015-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

Tabel 1 Levensverwachting bij de geboorte en gemiddelde toename in levensverwachting, waarnemingen (1991-2014) en hypothesen (2015-2060)

		België			Brussels Hoofdstedelijk Gewest			Vlaams Gewest			Waals Gewest		
		M	V	V-M	M	V	V-M	M	V	V-M	M	V	V-M
Levensverwachting bij de geboorte													
Waarnemingen	1991	72,8	79,5	6,7	72,6	79,5	6,9	73,8	80,0	6,1	71,0	78,7	7,6
	2001	74,9	81,2	6,3	74,8	80,9	6,0	75,9	81,8	5,9	73,1	80,2	7,1
	2014	78,6	83,5	4,9	78,1	83,4	5,3	79,6	84,3	4,7	76,7	82,2	5,5
Hypothesen	2015	78,5	83,3	4,8	78,3	83,1	4,8	79,5	84,1	4,5	76,5	82,1	5,5
	2030	81,6	85,3	3,7	81,1	84,7	3,6	82,7	86,2	3,5	79,6	83,8	4,3
	2060	86,5	88,6	2,1	85,6	87,6	1,9	87,5	89,7	2,2	84,5	86,9	2,4
Groei in levensverwachting													
Waarnemingen	1991-2001	2,1	1,7	-0,5	2,3	1,4	-0,9	2,1	1,8	-0,3	2,1	1,5	-0,6
	2001-2014	3,6	2,3	-1,3	3,3	2,6	-0,7	3,7	2,5	-1,2	3,6	2,0	-1,6
	1991-2014	5,8	4,0	-1,8	5,6	3,9	-1,6	5,8	4,3	-1,5	5,6	3,5	-2,1
Hypothesen	2015-2030	3,1	2,0	-1,1	2,8	1,7	-1,2	3,2	2,2	-1,0	3,0	1,8	-1,3
	2030-2060	4,9	3,3	-1,6	4,5	2,8	-1,6	4,8	3,5	-1,4	5,0	3,1	-1,9
	2015-2060	8,0	5,3	-2,7	7,3	4,5	-2,8	8,0	5,6	-2,4	8,0	4,8	-3,2
Groei in maand/jaar													
Waarnemingen	1991-2001	2,6	2,0	-0,5	2,7	1,7	-1,1	2,5	2,2	-0,3	2,5	1,8	-0,7
	2001-2014	3,4	2,2	-1,2	3,0	2,4	-0,7	3,4	2,3	-1,1	3,3	1,9	-1,5
	1991-2014	3,0	2,1	-0,9	2,9	2,1	-0,8	3,0	2,2	-0,8	2,9	1,8	-1,1
Hypothesen	2015-2030	2,5	1,6	-0,9	2,3	1,3	-0,9	2,5	1,7	-0,8	2,4	1,4	-1,0
	2030-2060	2,0	1,3	-0,6	1,8	1,1	-0,7	1,9	1,4	-0,5	2,0	1,2	-0,8
	2015-2060	2,1	1,4	-0,7	1,9	1,2	-0,7	2,1	1,5	-0,6	2,1	1,3	-0,8

Bronnen: 1991-2014: waarnemingen, RR-ADS en berekeningen FPB, 2015-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

Noot: waarnemingen t.e.m. 01/01/2015; projectie reikt verder.

2.1.7. Naturalisaties

Het model gaat ervan uit dat genaturaliseerde personen op het vlak van vruchtbaarheid en migratie (zowel intern als internationaal) een gedrag gaan aannemen dat aansluit bij de nieuwe nationaliteit. De nationaliteitswijzigingen hebben aldus een weerslag op de bevolkingsvoorzichten. Bij hypothese worden de naturalisatiegraden van de buitenlanders die gemiddeld werden waargenomen tijdens de periode 2012-2014 volgens leeftijd, geslacht en arrondissement, constant gehouden tijdens de volledige projectieperiode. Aangezien het verkrijgen van een buitenlandse nationaliteit zeldzaam is op het Belgisch grondgebied, houdt het model daar geen rekening mee.

2.2. Projectie van de bevolking 2015-2060

2.2.1. Algemeen overzicht van de loop van de bevolking

Kader 2 Jaarlijkse bevolkingsgroei op het niveau van België en de gewesten

Tabel 2 Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei op het niveau van België en de gewesten
Groei tussen 1 januari en 31 december

	1991-2014	2007-2011	2012-2014	2016-2017	2020-2060
België	49 556	110 566	57 460	84 907	37 631
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	8 215	26 389	11 708	16 638	7 975
Vlaams Gewest	27 819	57 505	31 331	43 805	17 837
Waals Gewest	13 521	26 672	14 421	24 464	11 819

Bronnen: 1991-2014: RR-ADS en berekeningen FPB, 2015-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS
Noot: waarnemingen t.e.m. 01/01/2015; projectie reikt verder.

Op korte termijn

Na de gevoelige vertraging van de jaarlijkse groei tijdens de meest recent waargenomen jaren (2012-2014), doet de migratiecrisis de jaarlijkse groei op *korte termijn* opnieuw aanzwengelen tot niveaus die op het einde van de jaren 2000 werden waargenomen.

In 2016 en 2017 bedraagt de jaarlijkse bevolkingsgroei van het Rijk respectievelijk ongeveer 90 000 en 80 000 bijkomende inwoners. De helft van die groei is toe te schrijven aan de bijkomende vluchtelingenstroom.

Wat de bevolkingsgroei betreft, werden de geprojecteerde niveaus voor 2016 en 2017 al waargenomen in een recent verleden, met name tussen 2007 en 2011.

Ter vergelijking: de gemiddelde jaarlijkse groei over de periode 1991-2014 bedraagt 50 000 inwoners voor het Rijk. De gemiddelde jaarlijkse groei over de periode 2007-2011 bedraagt 110 000 inwoners.

Op lange termijn

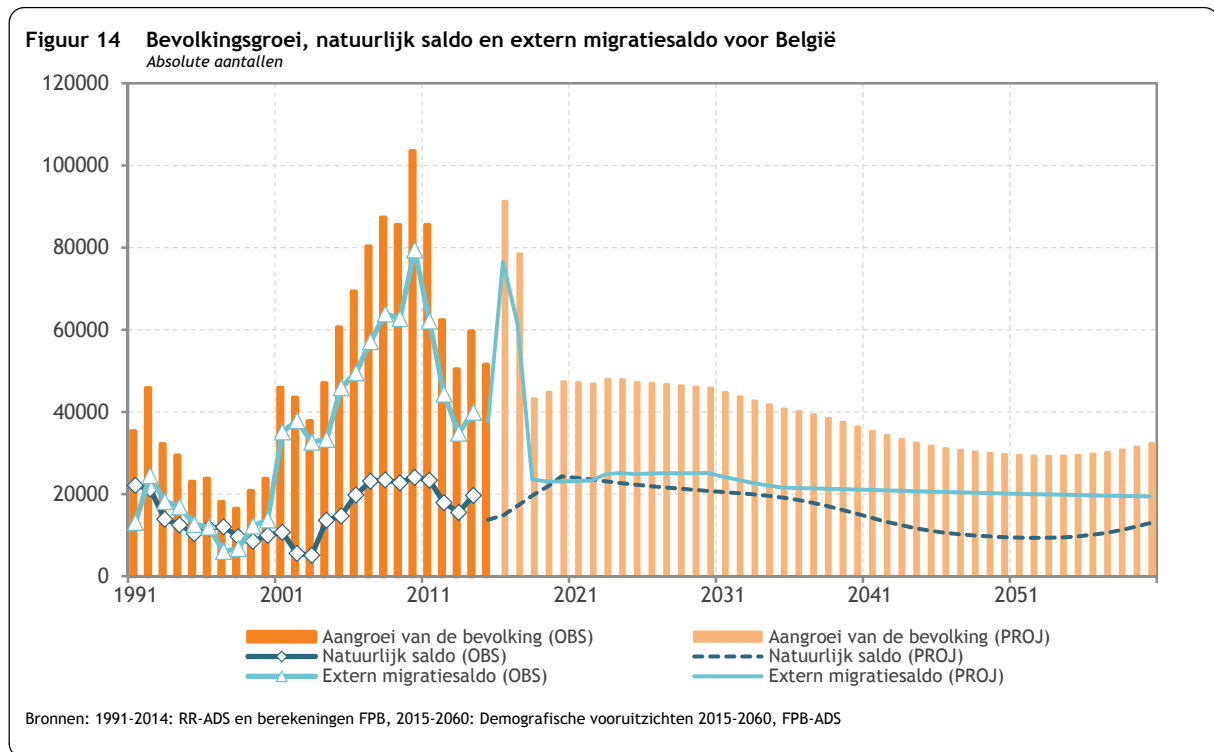
De gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei van het Rijk zou 40 000 bijkomende inwoners per jaar bedragen tussen 2020 en 2060.

De gemiddelde bevolkingsgroei zou tussen 2020 en 2060 ongeveer 8 000 bijkomende inwoners per jaar bedragen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 17 000 in het Vlaams Gewest en 11 000 in het Waals Gewest. De jaarlijkse groei zou over die periode lager zijn dan die waargenomen over de periode 1991-2014 en dit vooral in het Vlaams Gewest, dat een meer uitgesproken vergrijzing van zijn bevolking kent.

Die geprojecteerde evoluties zijn zowel op korte als op lange termijn grotendeels afhankelijk van de hypothesen inzake de toekomstige evolutie van de migratie, het sterftcijfer en de vruchtbaarheid. De kortermijnevolutie zal onder meer beïnvloed worden door de evolutie van de migratiecrisis, waarbij veel onvoorspelbare factoren meespelen.

De bevolkingsgroei voor het Rijk ...

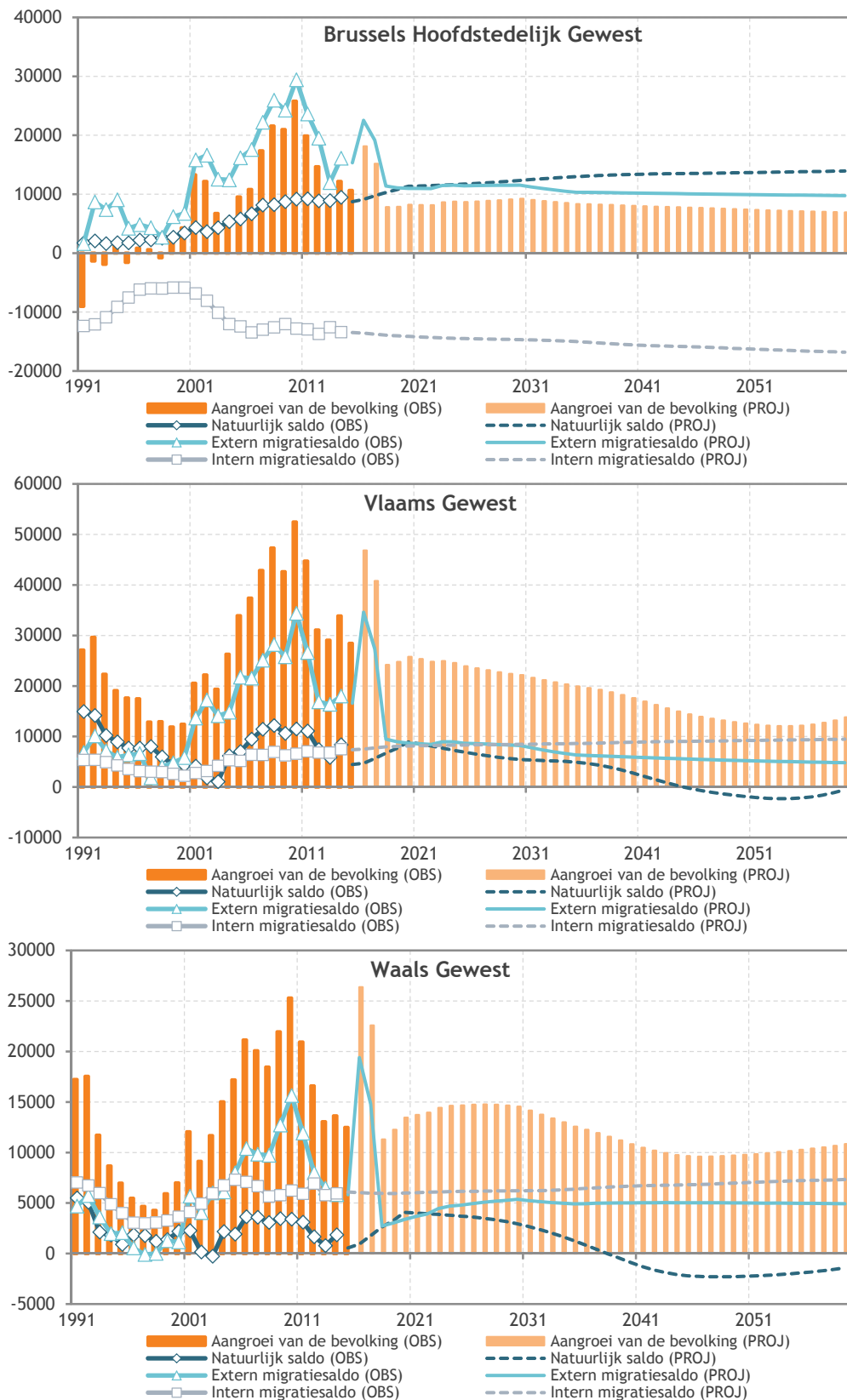
Op basis van de hypothesen die in het vorige deel werden beschreven, stijgt de bevolking op het niveau van het Rijk, ten opzichte van 2015, met 7 % in 2030 en met 16 % tegen 2060. Die groei met 1,8 miljoen inwoners wordt verklaard door de evolutie van het sterftcijfer, het geboortecijfer en de internationale migratie (tabel 3). Die bewegingen van de bevolking kunnen worden samengevat aan de hand van het natuurlijk saldo (de geboorten minus de overlijdens) en het saldo van de externe migraties (de internationale immigraties minus de internationale emigraties). Die twee indicatoren worden voorgesteld in figuur 14.

Op *lange termijn* daalt het natuurlijk saldo. Die daling wordt vooral verklaard door de stijging van het aantal overlijdens vanaf 2030, als gevolg van het feit dat de babyboomgeneraties vanaf dan geleidelijk de leeftijdscategorie van de 85-plussers bereiken. Het natuurlijk saldo voor het Rijk blijft evenwel positief over de volledige projectieperiode. Het aantal geboorten ligt immers hoger dan het aantal overlijdens. Het extern migratiesaldo is ook positief over de volledige projectieperiode en blijft de belangrijkste factor voor de bevolkingsgroei op het niveau van het Rijk.

Op *korte termijn* (2016-2017) gaat de projectie uit van een sterke stijging van het extern migratiesaldo. Die stijging wordt verklaard door de hypothese m.b.t. de huidige migratiecrisis die in 2016 en 2017 zou leiden tot een toename van het aantal vluchtelingen en begunstigden van subsidiaire bescherming (zie deel 2.1.1).

Figuur 15 Componenten van de bevolkingsgroei volgens gewest
Absolute aantallen

Bronnen: 1991-2014: RR-ADS en berekeningen FPB, 2015-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

Op het niveau van de gewesten ...

In elk van de drie gewesten wordt ook een bevolkingsgroei verwacht, zij het in een verschillend tempo (tabel 3 en figuur 15). De groei is sterker in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (+32 % in 2060 ten opzichte van 2015 of ongeveer 380 000 bijkomende inwoners) dan in het Waals Gewest (+16 % in 2060 ten opzichte van 2015 of ongeveer 560 000 bijkomende inwoners) en in het Vlaams Gewest (+14 % in 2060 ten opzichte van 2015 of ongeveer 880 000 bijkomende inwoners).

Tabel 3 Loop van de bevolking in België, de gewesten en de Duitstalige Gemeenschap tussen 2000 en 2060

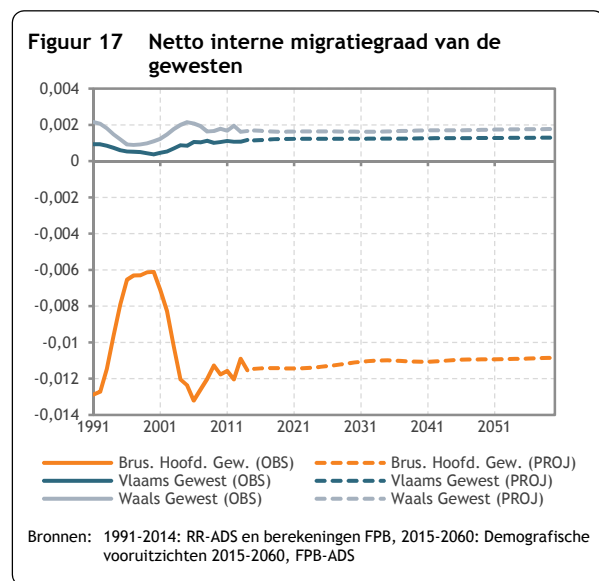
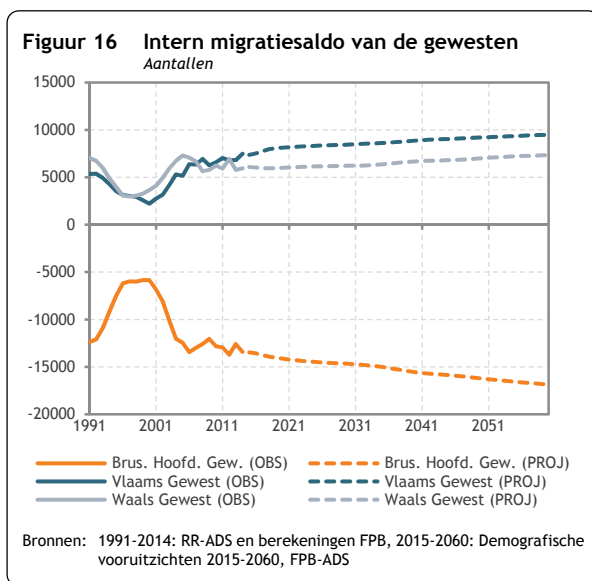
	2000	2015	2020	2030	2040	2050	2060	2060/2015
België								
Bevolking op 1 januari	10239085	11209044	11518523	11989245	12404378	12730134	13029042	116
Natuurlijk saldo	9980	13782	24358	20778	15321	9561	12932	
Geboorten	114883	123472	135534	134021	139243	143154	145560	
Overlijdens	104903	109690	111176	113243	123922	133593	132628	
Intern migratiesaldo	0	0	0	0	0	0	0	
Extern migratiesaldo	13732	37759	23046	25098	21097	20153	19429	
Bevolking op 31 december	10263414	11260585	11565927	12035121	12440796	12759848	13061403	
Brussels Hoofdstedelijk Gewest								
Bevolking op 1 januari	959318	1175173	1234737	1320891	1406195	1483597	1554849	132
Natuurlijk saldo	3413	8751	11351	12354	13376	13666	13987	
Geboorten	13626	18042	20362	20989	22428	23260	24021	
Overlijdens	10213	9291	9011	8635	9052	9594	10034	
Intern migratiesaldo	-5861	-13464	-14125	-14666	-15558	-16220	-16853	
Extern migratiesaldo	6741	15340	10977	11521	10193	9935	9734	
Bevolking op 31 december	964405	1185800	1242940	1330100	1414206	1490978	1561717	
Vlaams Gewest								
Bevolking op 1 januari	5940251	6444127	6609089	6850009	7051589	7200627	7325936	114
Natuurlijk saldo	4375	4466	8928	5471	2814	-1851	195	
Geboorten	61877	66610	72866	71283	74626	76488	77418	
Overlijdens	57502	62144	63938	65812	71812	78339	77223	
Intern migratiesaldo	2211	7372	8126	8450	8878	9208	9498	
Extern migratiesaldo	5840	16594	8697	8210	5904	5211	4770	
Bevolking op 31 december	5952552	6472559	6634840	6872140	7069185	7213195	7340399	
Waals Gewest (met inbegrip van de Duitstalige Gemeenschap)								
Bevolking op 1 januari	3339516	3589744	3674697	3818345	3946594	4045910	4148257	116
Natuurlijk saldo	2192	565	4079	2953	-869	-2254	-1250	
Geboorten	39380	38820	42306	41749	42189	43406	44121	
Overlijdens	37188	38255	38227	38796	43058	45660	45371	
Intern migratiesaldo	3650	6092	5999	6216	6680	7012	7355	
Extern migratiesaldo	1151	5825	3372	5367	5000	5007	4925	
Bevolking op 31 december	3346457	3602226	3688147	3832881	3957405	4055675	4159287	
Duitstalige Gemeenschap								
Bevolking op 1 januari	70831	76328	78022	79430	80360	81026	81461	107
Natuurlijk saldo	108	21	45	-40	-75	-104	-87	
Geboorten	761	760	827	761	753	813	792	
Overlijdens	653	739	782	801	828	917	879	
Intern migratiesaldo	63	67	68	53	45	32	29	
Extern migratiesaldo	54	96	13	113	111	120	121	
Bevolking op 31 december	71036	76512	78148	79556	80441	81074	81524	

Bronnen: 2000-2014: waarnemingen, RR-ADS; 2015-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

Noot: waarnemingen t.e.m. 01/01/2015; projectie reikt verder.

Op het niveau van de gewesten spelen de *interne migraties* een bepalende rol in de bevolkingsgroei. De drie gewesten worden per hypothese (zie deel 2.1.4) gekenmerkt door een constante netto interne migratiegraad (figuur 16).

Aangezien de graden positief zijn voor het Waals Gewest en het Vlaams Gewest is de interne migratie een factor voor de bevolkingsgroei in die twee gewesten. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vertoont een negatieve netto interne migratiegraad. Daarnaast zijn de uitgaande stromen (emigraties naar de twee andere gewesten) groter dan de inkomende stromen (immigratie vanuit de twee andere gewesten), wat leidt tot een negatief migratiesaldo (figuur 17). Bijgevolg remt de interne migratie de groei van de bevolking in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest af.

De *internationale immigratie*, die gekenmerkt wordt door een belangrijk aandeel individuen op vruchtbare leeftijd, heeft een gunstige invloed op de stijging van het aantal geboorten en zorgt er bijgevolg voor dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een positief natuurlijk saldo behoudt over de volledige projectieperiode. De natuurlijke saldi van het Vlaams Gewest en het Waals Gewest worden daarentegen licht negatief vanaf 2040 (wanneer de babyboomgeneraties de leeftijden bereiken met hogere overlijdenskansen) en worden op het einde van de projectieperiode opnieuw positief.

Die tegengestelde evoluties tussen de gewesten onderling worden verklaard door verschillende leeftijdsstructuren. De leeftijdsstructuur wordt, onder andere, beïnvloed door immigratie, in het bijzonder in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (zie deel 2.2.3).

2.2.2. Vitale indicatoren

Tabel 4 toont het gemiddeld aantal kinderen per vrouw en de levensverwachting bij de geboorte en op 65 jaar van mannen en vrouwen voor België en de gewesten. De indicatoren worden berekend volgens de transversale benadering (in tegenstelling tot de longitudinale benadering). Anders gezegd, het *gemiddeld aantal kinderen per vrouw* in de tabel stemt overeen met het gemiddeld aantal kinderen dat een vrouw op de wereld zou zetten indien ze tijdens haar vruchtbare periode het voor een beschouwd jaar waargenomen of geprojecteerde vruchtbaarheidsgedrag – of de vruchtbaarheidsgraden volgens

leeftijd – vertoont. Op dezelfde manier geven de *transversale levensverwachtingen* het gemiddeld aantal jaren dat een individu zou leven indien hij/zij voor zijn/haar resterende leven de voor een beschouwd jaar waargenomen of geprojecteerde mortaliteitsvoorwaarden – of de overlijdenskansen volgens leeftijd – zou kennen. Ter illustratie: de levensverwachting op 80 jaar in 2040 wordt, volgens een transversale benadering, berekend op basis van de geraamde overlevingskansen van 80 tot 120 jaar in 2040²³. In een longitudinale benadering wordt die levensverwachting berekend op basis van de geprojecteerde overlevingskansen op 80 jaar in 2040, op 81 jaar in 2041 ... en op 120 jaar in 2080. De longitudinale levensverwachtingen komen aan bod in hoofdstuk 4.

Tabel 4 Vitale indicatoren voor België, de gewesten en de Duitstalige Gemeenschap tussen 2000 en 2060

	2000	2015	2020	2030	2040	2050	2060
België							
Gemiddeld aantal kinderen per vrouw	1,64	1,71	1,85	1,85	1,86	1,86	1,85
Levensverwachting bij de geboorte - Mannen (jaren)	74,6	78,6	79,7	81,7	83,5	85,1	86,5
Levensverwachting bij de geboorte - Vrouwen (jaren)	80,9	83,5	84,2	85,5	86,6	87,7	88,7
Levensverwachting op 65 jaar - Mannen (jaren)	15,2	17,7	18,5	19,9	21,2	22,4	23,4
Levensverwachting op 65 jaar - Vrouwen (jaren)	19,2	20,9	21,5	22,5	23,5	24,4	25,2
Brussels Hoofdstedelijk Gewest							
Gemiddeld aantal kinderen per vrouw	1,94	1,84	2,02	2,03	2,03	2,02	2,02
Levensverwachting bij de geboorte - Mannen (jaren)	74,6	78,3	79,3	81,2	82,8	84,3	85,6
Levensverwachting bij de geboorte - Vrouwen (jaren)	80,9	83,1	83,7	84,8	85,8	86,7	87,6
Levensverwachting op 65 jaar - Mannen (jaren)	15,4	17,4	18,0	19,1	20,3	21,3	22,3
Levensverwachting op 65 jaar - Vrouwen (jaren)	19,6	20,7	21,1	21,8	22,5	23,2	23,9
Vlaams Gewest							
Gemiddeld aantal kinderen per vrouw	1,54	1,68	1,82	1,82	1,83	1,83	1,83
Levensverwachting bij de geboorte - Mannen (jaren)	75,5	79,7	80,8	82,8	84,6	86,2	87,6
Levensverwachting bij de geboorte - Vrouwen (jaren)	81,4	84,2	85,0	86,3	87,6	88,7	89,8
Levensverwachting op 65 jaar - Mannen (jaren)	15,6	18,2	19,0	20,4	21,8	22,9	24,0
Levensverwachting op 65 jaar - Vrouwen (jaren)	19,5	21,4	22,0	23,1	24,2	25,1	26,0
Waals Gewest (met inbegrip van de Duitstalige Gemeenschap)							
Gemiddeld aantal kinderen per vrouw	1,73	1,73	1,84	1,84	1,84	1,84	1,84
Levensverwachting bij de geboorte - Mannen (jaren)	72,9	76,7	77,8	79,8	81,5	83,2	84,7
Levensverwachting bij de geboorte - Vrouwen (jaren)	80,0	82,3	82,9	84,1	85,2	86,2	87,1
Levensverwachting op 65 jaar - Mannen (jaren)	14,4	16,8	17,6	19,0	20,3	21,6	22,7
Levensverwachting op 65 jaar - Vrouwen (jaren)	18,6	20,2	20,6	21,6	22,5	23,4	24,2
Duitstalige Gemeenschap							
Gemiddeld aantal kinderen per vrouw	1,35	1,80	1,82	1,78	1,80	1,79	1,77
Levensverwachting bij de geboorte - Mannen (jaren)	75,0	79,2	80,2	81,9	83,7	85,1	86,6
Levensverwachting bij de geboorte - Vrouwen (jaren)	80,9	83,0	83,7	84,8	85,7	86,6	87,7
Levensverwachting op 65 jaar - Mannen (jaren)	15,4	18,1	18,9	20,3	21,6	22,6	23,9
Levensverwachting op 65 jaar - Vrouwen (jaren)	19,3	20,5	21,1	21,9	22,8	23,5	24,3

Bronnen: 2000-2014: waarnemingen, RR-ADS; 2015-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

Noot: waarnemingen t.e.m. 01/01/2015; projectie reikt verder.

Op korte termijn is de daling van het gemiddeld aantal kinderen per vrouw relatief laag. Die terugval wordt gedeeltelijk verklaard door de economische en financiële crisis (1,71 kinderen per vrouw in 2015

²³ In de veronderstelling dat de overlevingskans op 120 jaar nul is.

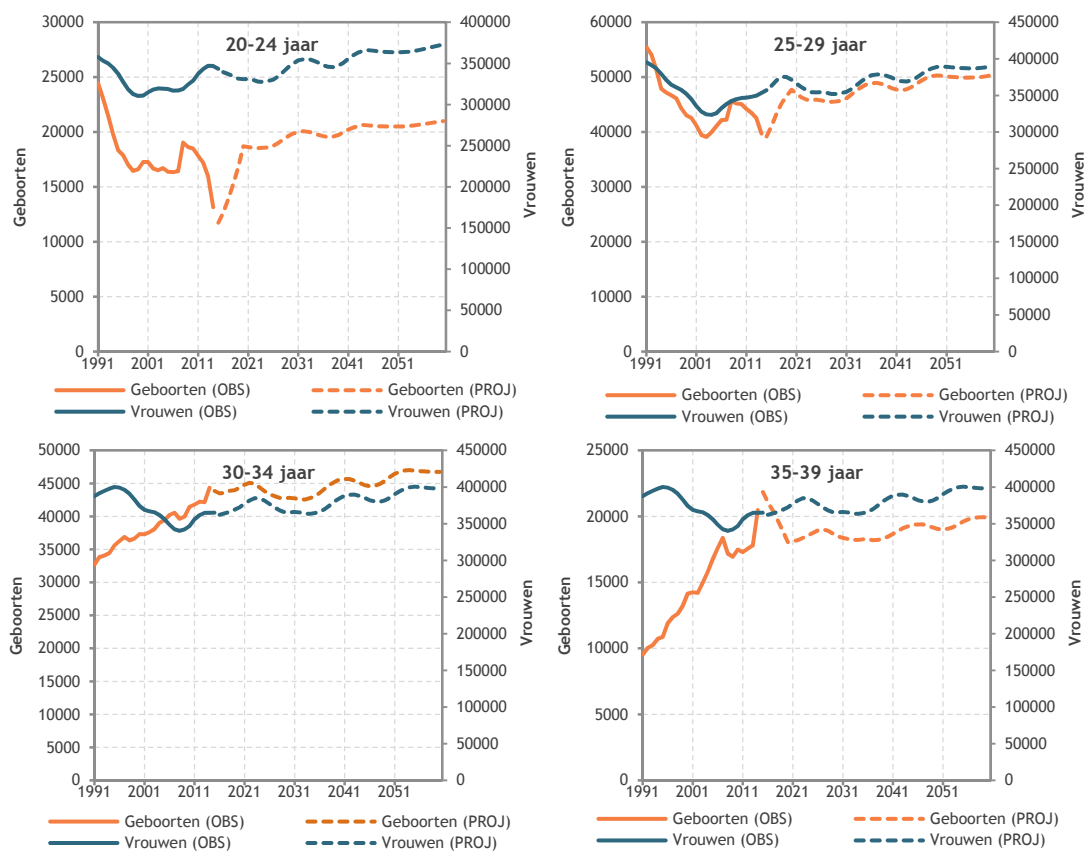
tegenover 1,86 in 2008 op het niveau van het Rijk). Op middellange termijn zou de vruchtbaarheid opnieuw het niveau van vóór de crisis halen. Aangezien de *vruchtbaarheidsgraden per leeftijd* – bij hypothese – op lange termijn constant blijven, blijft het gemiddeld aantal kinderen per vrouw ook stabiel. De geprojecteerde lichte schommeling tussen 2020 (1,85 kinderen per vrouw), 2040 (1,86 kinderen per vrouw) en 2060 (1,85 kinderen per vrouw) in het Rijk wordt verklaard door de wijziging van het aandeel buitenlandse vrouwen in de bevolking en niet door een stijging van de vruchtbaarheid van de Belgische of buitenlandse vrouwen (constant bij hypothese).

De toekomstige evolutie van het *aantal geboorten* is afhankelijk van de evolutie van het vruchtbaarheidscijfer en de bevolkingsstructuur (met name vrouwen op vruchtbare leeftijd). Aangezien het vruchtbaarheidscijfer – bij hypothese – constant is op lange termijn, zal de langetermijnevolutie van het aantal geboorten afhangen van de evolutie van het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd (figuur 18).

De periode 2009-2014 wordt gekenmerkt door een gevoelige daling van het aantal geboorten voor vrouwen tussen 20 en 29 jaar, terwijl het aantal vrouwen in die leeftijdsklasse stijgt over dezelfde periode. De evolutie van de geboorten wordt dus verklaard door de daling van de vruchtbaarheidsgraden van de vrouwen tussen 20 en 29 jaar. Die daling houdt gedeeltelijk verband met de economische en financiële crisis die in het bijzonder de jonge gezinnen lijkt te treffen (zie deel 2.1.5).

Figuur 18 Evolutie van het aantal geboorten en vrouwen volgens leeftijdsgroep in België

Absolute aantallen

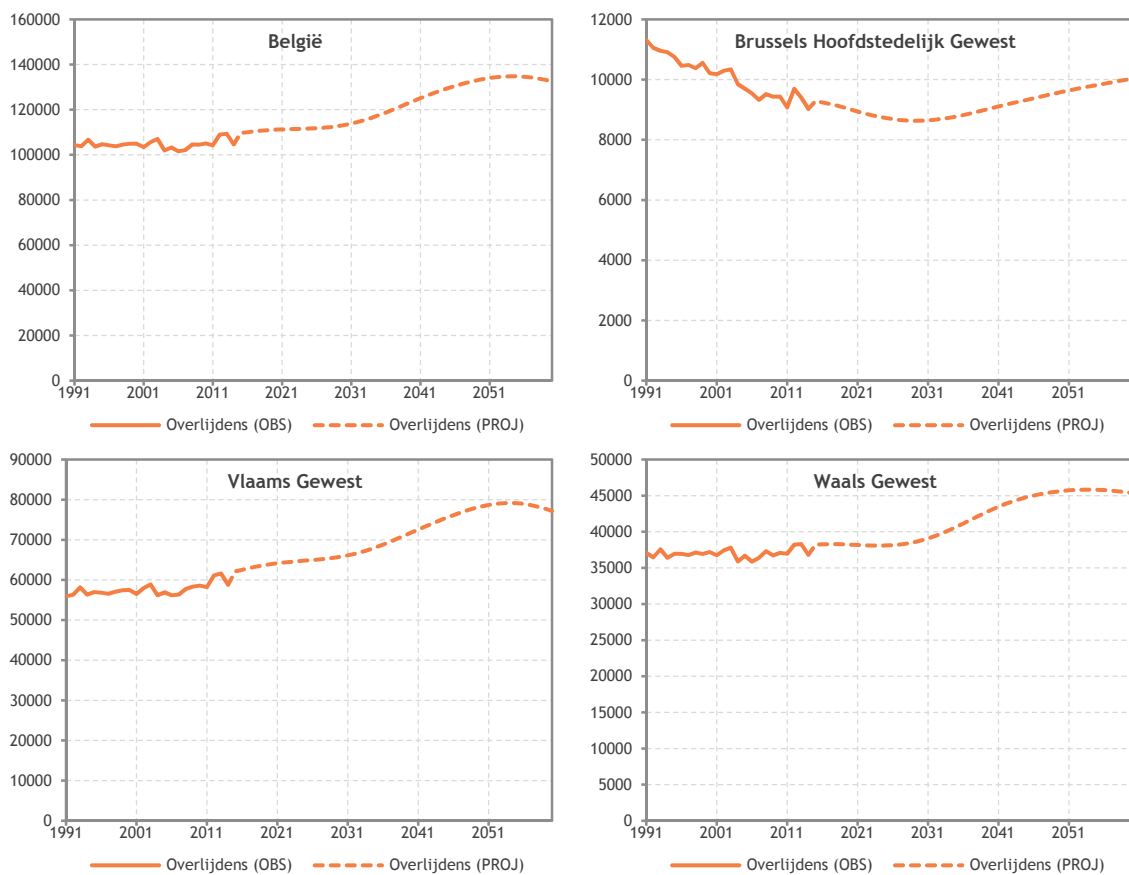

Bronnen: 1991-2014: RR-ADS en berekeningen FPB, 2015-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

De toekomstige evolutie van het aantal overlijdens (figuur 19) is afhankelijk van de (neerwaartse) evolutie van de overlijdenskansen volgens leeftijd (zie deel 2.1.6) en van de evolutie van de bevolkingsstructuur. In het Vlaams Gewest en het Waals Gewest stijgt het aantal overlijdens op lange termijn aanzienlijk, ondanks de verwachte afname van de overlijdenskansen. De reden daarvoor is opnieuw de evolutie van de bevolkingsstructuur, namelijk een groeiend aandeel ouderen (vooral vanaf 2030 wanneer de babyboomgeneraties de hoge leeftijden bereiken met hogere overlijdenskansen).

Door zijn relatief jonge bevolkingsstructuur wordt het Brussel Hoofdstedelijk Gewest gekenmerkt door een daling van het aantal overlijdens tot 2030.

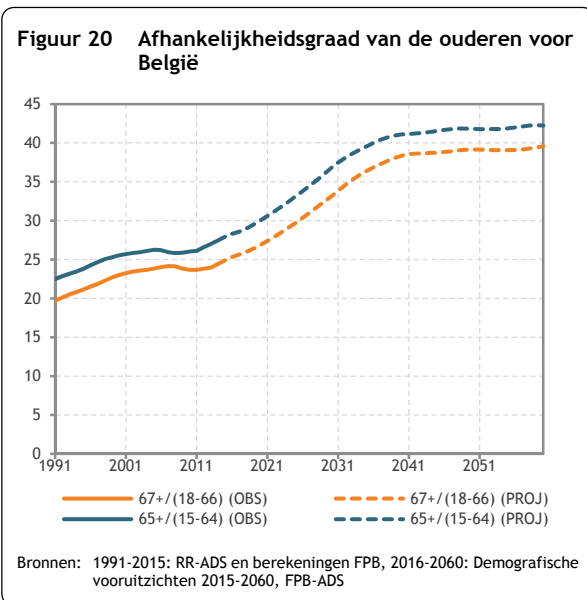
Figuur 19 Evolutie van het aantal overlijdens voor België en de drie gewesten
Absolute aantallen

Bronnen: 1991-2014: RR-ADS en berekeningen FPB, 2015-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

2.2.3. Leeftijdsstructuur van de bevolking

Verschillende indicatoren kunnen een voorstelling geven van de leeftijdsstructuur en de evolutie van een bevolking, waaronder de gemiddelde leeftijd van de bevolking, het aandeel van verschillende leeftijdsgroepen in de bevolking of de afhankelijkheidscoëfficiënt van de ouderen. Al deze indicatoren samen en hun evolutie tegen 2060 worden weergegeven in tabel 5 voor het Rijk, de gewesten en de Duitstalige Gemeenschap. De afhankelijkheidsgraad van de ouderen wordt doorgaans berekend door

de individuen van 65 jaar en ouder te nemen, of op basis van de wettelijke pensioenleeftijd. Door de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd tot 67 jaar in 2030 (in 2015 goedgekeurde pensioenhervorming) wordt de afhankelijkheidsgraad van de ouderen voortaan berekend door de individuen van 67 jaar en ouder te nemen.

Om een vergelijking met de vorige edities mogelijk te maken, wordt de afhankelijkheidsgraad van de ouderen gebaseerd op de 65-jarigen ook opgenomen in de tabel. De keuze van de referentieleeftijd heeft vooral een invloed op de hoogte van deze maatstaf, minder op de evolutie ervan (figuur 20).

De Belgische bevolking vergrijsst, van gemiddeld 41 jaar in 2015 tot 44 jaar in 2060. Daardoor daalt het aandeel van de personen jonger dan 67 jaar tegen 2060 en stijgt het aandeel van de 67-plussers. Meer bepaald neemt het aandeel van de 18-66-jarigen af van 64 % in 2015 tot 57 % in 2060, terwijl het aandeel 67-plussers toeneemt van 16 % in 2015 tot 23 % in 2060. De afhankelijkheidsgraad van de ouderen stijgt bijgevolg (van 25 % in 2015 tot 40 % in 2060).

Ter herinnering: de vergrijzing van de bevolking²⁴, zoals die voor België wordt waargenomen, resulteert uit verschillende elementen:

- In het bijzonder de *verlenging van de levensverwachting*, waardoor personen langer in de bevolking blijven, en de *daling van het vruchtbaarheidscijfer* (ten opzichte van het verleden), waardoor het aantal jongeren afneemt. Die twee effecten worden versterkt door de historiek van de bevolking, met name de babyboomers die de pensioenleeftijd bereiken.
- De *internationale migratie*, ten slotte, (die voornamelijk personen op actieve leeftijd met hun kinderen betreft) kan, naargelang het belang ervan, het groeitempo van de vergrijzing wijzigen (doorgaans vertragen).

²⁴ Dit proces wordt gekenmerkt door een toename van het aandeel volwassenen en ouderen, ten nadele van het aandeel jongeren in de bevolking.

Tabel 5 Leeftijdsstructuur van de bevolking in België, de gewesten en de Duitstalige Gemeenschap

	2000	2015	2020	2030	2040	2050	2060
België							
Totale bevolking (in duizendtallen)	10 239,1	11 209,0	11 518,5	11 989,2	12 404,4	12 730,1	13 029,0
0-17 (%)	21,2	20,3	20,4	20,3	20,2	20,2	20,2
18-66 (%)	64,1	63,8	62,8	59,9	57,7	57,4	57,2
67+ (%)	14,7	15,9	16,9	19,8	22,1	22,5	22,6
85+ (%)	1,8	2,6	2,9	3,1	4,3	5,6	6,0
Gemiddelde leeftijd	39,6	41,3	41,7	42,7	43,5	43,8	43,8
Afh. van de ouderen (67+)/(18-66)	23,0	24,9	26,9	33,1	38,4	39,2	39,6
Afh. van de ouderen (65+)/(15-64)	25,5	27,9	30,0	36,8	41,1	41,8	42,2
Brussels Hoofdstedelijk Gewest							
Totale bevolking (in duizendtallen)	959,3	1175,2	1234,7	1320,9	1406,2	1483,6	1554,8
0-17 (%)	21,1	22,8	23,2	23,2	23,2	23,1	22,8
18-66 (%)	63,9	65,5	65,4	64,6	63,6	62,8	62,4
67+ (%)	15,1	11,7	11,5	12,1	13,2	14,2	14,7
85+ (%)	2,4	2,3	2,1	1,9	2,4	2,8	3,2
Gemiddelde leeftijd	39,1	37,4	37,3	37,6	38,0	38,4	38,7
Afh. van de ouderen (67+)/(18-66)	23,6	17,8	17,5	18,7	20,8	22,6	23,6
Afh. van de ouderen (65+)/(15-64)	25,6	19,7	19,4	20,8	22,8	24,5	25,5
Vlaams Gewest							
Totale bevolking (in duizendtallen)	5 940,3	6 444,1	6 609,1	6 850,0	7 051,6	7 200,6	7 325,9
0-17 (%)	20,6	19,4	19,6	19,6	19,5	19,6	19,7
18-66 (%)	64,8	63,5	62,3	59,0	56,4	56,1	56,1
67+ (%)	14,6	17,1	18,1	21,5	24,1	24,3	24,2
85+ (%)	1,8	2,7	3,1	3,5	4,8	6,4	6,7
Gemiddelde leeftijd	40,0	42,2	42,8	43,8	44,6	44,9	44,7
Afh. van de ouderen (67+)/(18-66)	22,6	26,8	29,1	36,5	42,7	43,4	43,1
Afh. van de ouderen (65+)/(15-64)	25,3	30,0	32,5	40,6	45,5	46,2	45,9
Waals Gewest (met inbegrip van de Duitstalige Gemeenschap)							
Totale bevolking (in duizendtallen)	3 339,5	3 589,7	3 674,7	3 818,3	3 946,6	4 045,9	4 148,3
0-17 (%)	22,2	21,1	20,9	20,6	20,4	20,1	20,1
18-66 (%)	62,9	63,7	62,7	59,9	57,8	57,7	57,1
67+ (%)	14,9	15,2	16,4	19,5	21,8	22,2	22,8
85+ (%)	1,8	2,5	2,7	2,7	4,2	5,3	5,8
Gemiddelde leeftijd	39,3	40,9	41,4	42,4	43,4	43,8	44,1
Afh. van de ouderen (67+)/(18-66)	23,6	23,8	26,2	32,5	37,7	38,5	40,0
Afh. van de ouderen (65+)/(15-64)	26,0	27,0	29,4	36,1	40,6	41,1	42,8
Duitstalige Gemeenschap							
Totale bevolking (in duizendtallen)	70,8	76,3	78,0	79,4	80,4	81,0	81,5
0-17 (%)	22,4	19,3	19,1	19,7	19,2	19,0	19,7
18-66 (%)	63,9	64,3	63,6	59,2	56,3	57,5	56,8
67+ (%)	13,7	16,4	17,4	21,1	24,4	23,5	23,4
85+ (%)	1,5	2,3	2,8	3,4	4,1	6,2	6,3
Gemiddelde leeftijd	39,3	42,3	42,9	43,9	44,9	45,2	44,8
Afh. van de ouderen (67+)/(18-66)	21,4	25,6	27,3	35,6	43,4	40,9	41,2
Afh. van de ouderen (65+)/(15-64)	24,2	28,3	30,7	40,7	46,0	43,8	44,7

Bronnen: 2000-2015: waarnemingen, RR-ADS; 2016-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS
 Noot: waarnemingen t.e.m. 01/01/2015; projectie reikt verder.

De analyse van de bevolkingsevolutie volgens gewest en leeftijdscategorie (tabel 6 en figuur 21) belichten de specifieke kenmerken van de vergrijzing binnen de gewesten. De vergrijzing van de bevolking is namelijk minder uitgesproken in het *Brussels Hoofdstedelijk Gewest* als gevolg van grotere aandelen van personen op arbeidsleeftijd (met name in de schijf 20-40 jaar) en van kinderen. Op lange termijn zou de bevolking op arbeidsleeftijd in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest ook relatief sterker groeien (+26 % in 2060 t.o.v. 2015) dan in de overige gewesten (+3 % in het Waals Gewest en +0,5 % in het Vlaams Gewest).

Tegen 2060 groeit de groep 67-plussers veel sterker in de drie gewesten dan de groep jonger dan 67 jaar (ten opzichte van 2015). Voor de 85-plussers zijn de verschillen nog groter, in het bijzonder in het Vlaams Gewest (+185 %) en het Waals Gewest (+163 %).

Tabel 6 Evolutie van de bevolking per leeftijdsgroep in de drie gewesten

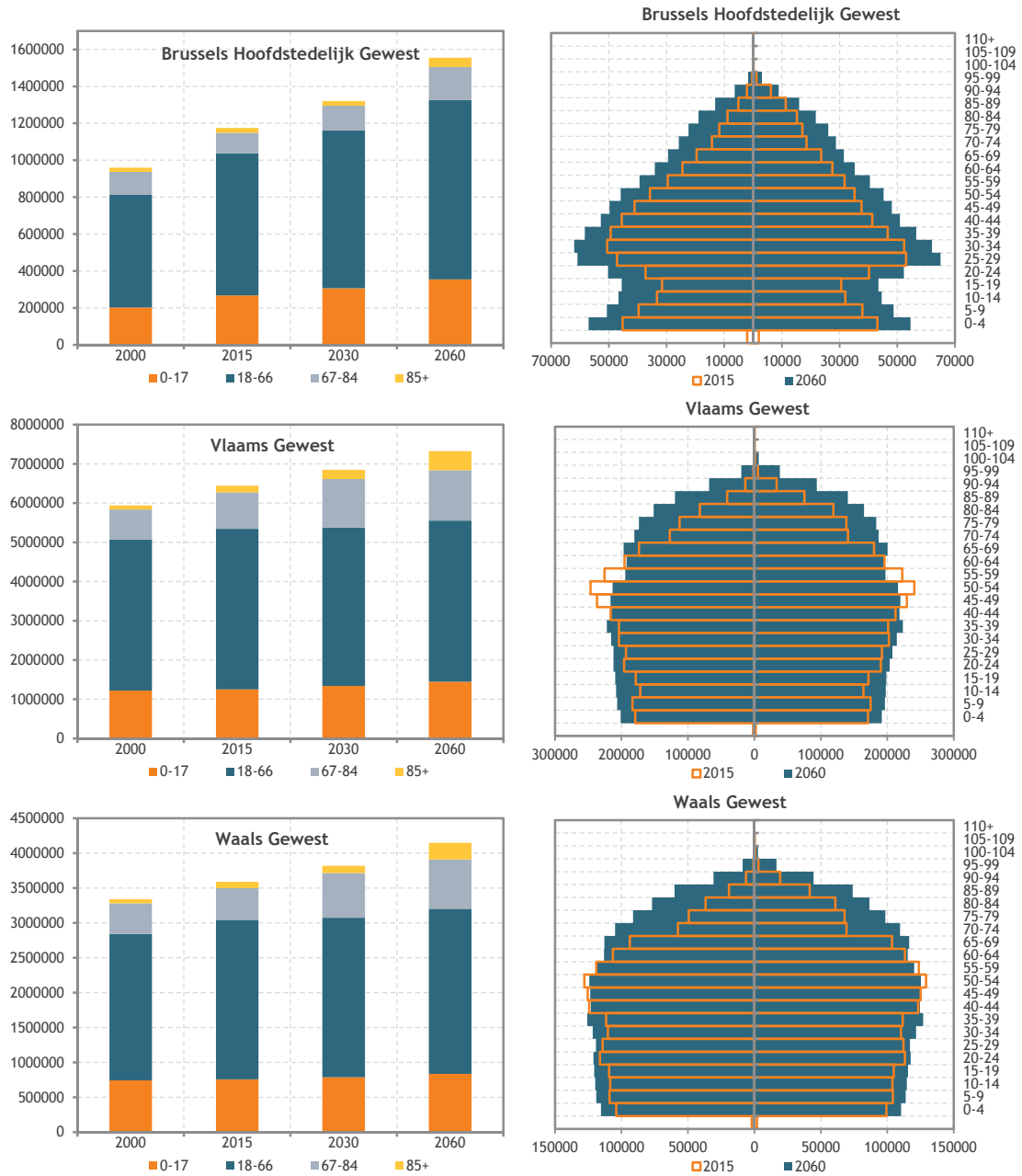
	2015 Aantallen	2015-2030		2015-2060	
		Bijkomende aantallen	Groeivoet	Bijkomende aantallen	Groeivoet
Brussels Hoofdstedelijk Gewest					
0-17	267 922	39 156	15 %	86 929	32 %
18-66	770 119	83 637	11 %	200 588	26 %
67+	137 132	22 925	17 %	92 159	67 %
85+	26 456	-702	-3 %	23 470	89 %
Vlaams Gewest					
0-17	1 252 370	86 957	7 %	193 452	15 %
18-66	4 092 909	-54 738	-1 %	16 891	0 %
67+	1 098 848	373 663	34 %	671 466	61 %
85+	171 247	67 637	40 %	317 553	185 %
Waals Gewest					
0-17	756 866	29 196	4 %	77 186	10 %
18-66	2 287 865	128	0 %	79 776	3 %
67+	545 013	199 277	37 %	401 551	74 %
85+	90 712	11 663	13 %	148 003	163 %

Bronnen: 2015: waarnemingen, RR-ADS; 2016-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

Noot: waarnemingen t.e.m. 01/01/2015; projectie reikt verder.

Die regionale verschillen blijken tevens uit de analyse van de leeftijdspiramiden (figuur 21) die een overzicht geven van de leeftijdsstructuur van de drie gewesten. De leeftijdspiramide voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest toont duidelijk de relatief grotere aandelen van actieve jongeren (20-40 jaar) en van kinderen (0-10 jaar). De kenmerkende vorm van de leeftijdspiramide van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt vooral verklaard door de immigratie en de aantrekkingskracht van de hoofdstad voor jongeren (studenten, afgestudeerde jongeren ...). De vergrijzing in het Vlaams Gewest en in het Waals Gewest wordt gekenmerkt door een verbreding van de top van de piramide tegen 2060.

Figuur 21 Evolutie van de bevolking per leeftijdsgroep en per gewest
Absolute aantallen

Bronnen: 1991-2015: waarnemingen, RR-ADS; 2016-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS
 Opmerking: bij conventie worden in de leeftijds piramiden de mannen links en de vrouwen rechts weergegeven.

3. Huishoudensvooruitzichten 2015-2060

3.1. Methodologisch overzicht

Het begrip ‘huishouden’ stemt overeen met de definitie van de ADS: *onder huishouden verstaat men alle personen die gewoonlijk eenzelfde woning betrekken en er samen leven. Een huishouden bestaat ofwel uit een persoon die gewoonlijk alleen leeft, ofwel uit twee of meer personen die al dan niet door verwantschap aan elkaar verbonden zijn.* Het begrip woning verwijst zo naar de hoofdverblijfplaats van een individu zoals ingeschreven in het Rijksregister der natuurlijke personen (RR).

De gehanteerde methodologie voor het opstellen van de huishoudensvooruitzichten wordt beschreven in Working Paper 9-14²⁵. De grote principes worden herhaald in dit deel. De methode maakt het mogelijk projecties te realiseren volgens het arrondissement en naargelang het type huishouden, dat afgeleid is van de feitelijke toestand en niet de rechtstoestand. De rechtstoestand verwijst naar de administratieve toestand van elk individu zoals die is ingeschreven bij de burgerlijke stand (alleenstaand, gehuwd, gescheiden, weduwe/weduwnaar). De rechtstoestand geeft niet altijd de werkelijke situatie van een huishouden weer. Zo kunnen twee ongehuwde individuen zonder kinderen die op eenzelfde adres wonen administratief beschouwd worden als twee alleenstaanden die dezelfde woning betrekken, terwijl die twee individuen feitelijk een samenwonend koppel zijn. In onze methodologie gaan we dus uit van de laatste, feitelijke situatie. Let wel dat de bepaling van de hoofdverblijfplaats van de individuen, en dus de samenstelling van huishoudens, gebaseerd is op de gegevens van het Rijksregister, die niet altijd met de werkelijke verblijfplaats overeenstemt.

De huishoudensvooruitzichten hebben als uitgangspunt de bevolkingsvooruitzichten volgens leeftijd, geslacht en arrondissement. Aan elke groep individuen (volgens leeftijd, geslacht en arrondissement) wordt per positie binnen het huishouden volgens de feitelijke toestand (tabel 7) een proportie toegekend. In de projectie wordt het totaal aantal individuen die een bepaalde positie p innemen (volgens leeftijd, geslacht, arrondissement en jaar) verkregen door de bevolkingsaantallen (volgens leeftijd, geslacht, arrondissement en jaar) te vermenigvuldigen met die proporties per positie p (volgens leeftijd, geslacht, arrondissement en jaar). De belangrijkste hypothese berust dus op de toekomstige evolutie van proporties individuen die een bepaalde positie p binnen het huishouden innemen (zie deel 3.2). De toekomstige evolutie van de proporties per positie binnen het huishouden houdt rekening met de recente historische evolutie m.b.t. de verschillende samenlevingsvormen (feitelijke toestand) volgens de leeftijd en het geslacht van de individuen. Er wordt evenwel verondersteld dat de verschillende huishoudentypes op lange termijn naast elkaar blijven bestaan, maar dat de huidige trends zich niet in hetzelfde tempo zullen doorzetten. Op lange termijn wordt dus een veradigingseffect voorzien.

²⁵ Federaal Planbureau, 2014, Een methode voor huishoudensprojecties: het HPROM-model, Working Paper 9-14.

Tabel 7 Beschrijving van de posities binnen het huishouden

	Beschrijving
1 SING	Alleenstaand (alleenwonend)
2 MAR0	Gehuwd zonder kinderen
3 MAR+	Gehuwd met kind(eren)
4 CMAR+	Kind van een gehuwd koppel
5 UNM0	Ongehuwd samenwonend zonder kinderen
6 UNM+	Ongehuwd samenwonend met kind(eren)
7 CUNM+	Kind van ongehuwd samenwonenden
8 H1PA	Gezinshoofd van een eenoudergezin
9 C1PA	Kind in een eenoudergezin
10 OMEM	Overige huishoudensleden die samenwonen met individuen verbonden aan posities 2, 3, 5, 6 of 8
11 OTHR	Overige (samenwonende volwassenen - zonder feitelijke of wettelijke samenwoning-, huishouden met verschillende gezinskernen ...)
12 COLL	Lid van een collectief huishouden (rusthuizen, kloosters, internaten ...)

Het aantal huishoudens per huishoudentype (tabel 8) wordt afgeleid van het aantal individuen per positie binnen het huishouden. Per definitie:

- Stemt het aantal alleenstaande huishoudens overeen met het aantal *alleenstaanden* (alleenwonend).
- Het aantal huishoudens met een *gehuwd of samenwonend koppel met of zonder kinderen* wordt verkregen door het aantal gehuwde of samenwonende individuen, met of zonder kinderen, te halveren.
- Het aantal *eenoudergezinnen* stemt overeen met het aantal gezinshoofden van eenoudergezinnen.
- Het aantal ‘overige’ huishoudentypes wordt verkregen door het totale aantal ‘andere’ individuen te delen door het waargenomen gemiddeld aantal individuen in dat huishoudentype.

Tabel 8 Beschrijving van de huishoudentypes

	Beschrijving
1 SING	Alleenstaand (‘een persoon’)
2 MAR0	Gehuwd zonder kinderen
3 MAR+	Gehuwd met kind(eren)
4 UNM0	Ongehuwd samenwonend zonder kinderen
5 UNM+	Ongehuwd samenwonend met kind(eren)
6 1PA	Eenoudergezinnen
7 OTHR	Overige huishoudentypes
8 COLL	Collectieve huishoudens (rusthuizen, kloosters, internaten ...)

De huishoudensvooruitzichten spitsen zich toe op de particuliere huishoudens (op basis van de individuen verbonden aan posities 1 tot 11, zie tabel 7). Bijgevolg moeten die gebaseerd zijn op de bevolkingsvooruitzichten waarvan de individuen in collectieve huishoudens worden afgetrokken²⁶. Daarvoor is dus een projectie van het aantal individuen in collectieve huishoudens nodig. Het volgende deel presenteert de hypothese inzake de toekomstige evolutie van de individuen in collectieve huishoudens.

²⁶ Collectieve huishoudens omvatten religieuze gemeenschappen, rusthuizen, weeshuizen, woningen voor studenten of arbeiders, ziekenhuisinstellingen en gevangenissen.

3.2. Hypothesen

De projectie van de *proporties* per positie binnen een huishouden (volgens leeftijd, geslacht, arrondissement en jaar) veronderstelt de voortzetting van de recente historische evolutie. De historische reeksen, met inbegrip van de positie van elk individu binnen het huishouden, worden bepaald op basis van gegevens uit het Rijksregister voor de periode 1991-2015. Om de raming te beperken tot de recente trends, houdt ze enkel rekening met de periode 2000-2015. Op lange termijn wordt een verzadigingseffect geïntroduceerd, waardoor de trends geleidelijk aan worden getemperd, ongeacht of die trends opwaarts of neerwaarts verlopen.

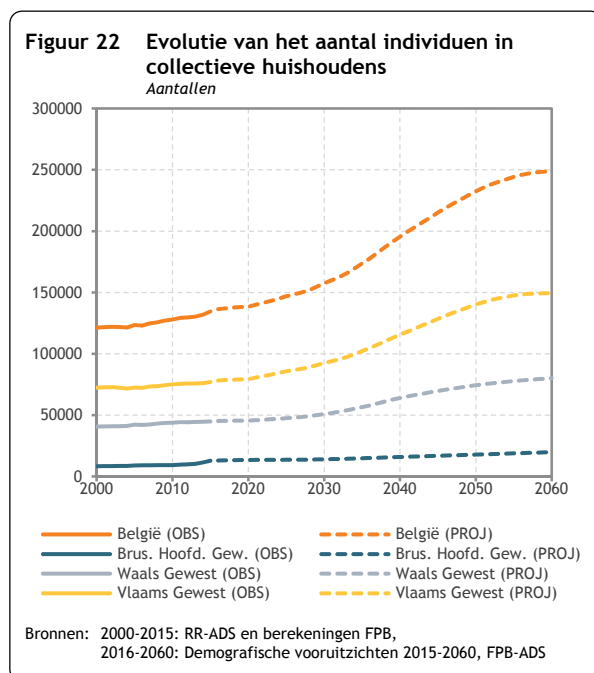
Door de projectie van de trends te baseren op de proporties per positie binnen het huishouden in plaats van op het aantal individuen per positie binnen het huishouden kan het effect van de bevolkingsstructuur weggenomen worden.

Wat betreft de projectie van *de individuen in collectieve huishoudens*, gaat deze oefening uit van een voorzetting van de historische evolutie van de proporties individuen die leven in een collectief huishouden (volgens leeftijd, geslacht en arrondissement) tot 2020. Voor de periode 2021-2060 worden die graden constant gehouden. Die hypothese wordt verantwoord door het feit dat het aantal individuen in collectieve huishoudens niet alleen afhankelijk is van de vraag maar tevens van het aanbod, en in het bijzonder van het aantal beschikbare bedden in rust- en verzorgingstehuizen. Er lijkt momenteel een trend te bestaan om oudere personen zo lang mogelijk thuis te houden, waardoor de informele zorg in omvang toeneemt.

Op lange termijn is het niet eenvoudig te bepalen in welke mate die politieke wil behouden of zelfs versterkt kan worden, en al helemaal niet om de gevolgen ervan te kwantificeren. Aan de vraagzijde is de toekomstige bevolkingsevolutie volgens leeftijd en geslacht ongetwijfeld een belangrijke determinant van de evolutie van het aantal individuen in collectieve huishoudens. Andere factoren, zoals de evolutie van de levensverwachting in goede gezondheid of de medische vooruitgang hebben

echter ook een impact op die evolutie. De keuze die hier werd gemaakt – de voortzetting tot 2020 van de proporties in een collectief huishouden van het laatste decennium en na 2020 het behoud van die niveaus – weerspiegelt die onzekerheden.

De vergrijzing van de bevolking leidt, samen met een constante proporties in collectieve huishoudens op lange termijn, tot een sterke groei van het aantal individuen in collectieve huishoudens tegen 2060 (figuur 22). De groeiversnelling vanaf 2030 wordt verklaard door het feit dat de babyboomgeneraties in 2030 de leeftijd van 85 jaar beginnen te bereiken en dergelijke leeftijden worden geassocieerd met hoge kansen om toe te treden tot collectieve huishoudens.

Het lijkt belangrijk om de nadruk te leggen op de verschillen tussen individuen in collectieve huishoudens – zoals gedefinieerd in dit kader – die worden opgeteld aan de hand van het Rijksregister en de individuen in rust- en (verzorgings)tehuizen. Bepaalde individuen die in rust- en (verzorgings)tehuizen verblijven, blijven meer bepaald gedomicilieerd op hun privéwoning. Het aantal 65-plussers in collectieve huishoudens wordt daarom onderschat op basis van het Rijksregister. Ter herinnering: individuen in collectieve huishoudens omvatten ook psychiatrische ziekenhuizen, religieuze gemeenschappen en gevangenen. Collectieve huishoudens omvatten dus meer dan rust- en verzorgingstehuizen. Voor de 65-plussers kunnen we echter aannemen dat de overgrote meerderheid van de individuen in collectieve huishoudens in rust- en verzorgingstehuizen verblijven. Hoewel het aantal 65-plussers in collectieve huishoudens volgens het Rijksregister, het feitelijk aantal individuen in rusthuizen onderschat, vormen de projecties van de 65-plussers in collectieve huishoudens een goede indicator van de toekomstige evolutie van individuen in rust- en verzorgingstehuizen op basis van de hypothesen die in dit kader worden vooropgesteld (in het bijzonder de constante graden op lange termijn).

3.3. Projectie van de particuliere huishoudens 2016-2060

Dit deel presenteert de belangrijkste resultaten van de huishoudensvooruitzichten 2016-2060²⁷, namelijk:

- de evolutie van de opsplitsing van de individuen volgens positie binnen het huishouden;
- de projectie van het aantal huishoudens volgens de huishoudenstype en de evolutie van de gemiddelde huishoudensgrootte.

3.3.1. Projectie van de individuen volgens positie binnen het huishouden

Zoals reeds werd aangehaald in het methodologisch overzicht, vormt de projectie van de individuen volgens positie binnen het huishouden een noodzakelijke stap in het bepalen van de evolutie van het aantal huishoudens per huishoudenstype. Die projectie wordt samengevat aan de hand van de tabellen die de opsplitsing weergeven van de individuen volgens positie binnen het huishouden en volgens leeftijd op het niveau van het Rijk voor 2015 (tabel 9), 2030 (tabel 10) en 2060 (tabel 11). Die tabellen geven een algemeen overzicht van de leeftijdsgroepen van de individuen.

Op 1 januari 2015 (de meest recente beschikbare statistieken):

- Zijn de *individuen tussen 0 en 19 jaar* in het merendeel van de gevallen kinderen binnen een gehuwd (51 tot 61 % naargelang leeftijd) of samenwonend (11 tot 32 % naargelang leeftijd) koppel. Het aandeel kinderen binnen eenoudergezinnen is tevens belangrijk (12 tot 24 % naargelang leeftijd).
- De opsplitsing van de *individuen in de leeftijdscategorie 20-29 jaar* volgens positie binnen het huishouden is aanzienlijk meer versnipperd. Die leeftijdsperiode gaat immers gepaard met

²⁷ De in het voorgaande deel voorgestelde bevolkingsvooruitzichten werden geprojecteerd over de periode 2015-2060, aangezien de statistieken inzake de loop van de bevolking in de loop van 2015 (migratie, overlijdens, geboorten) nog niet beschikbaar zijn. Voor de huishoudensvooruitzichten dateert de laatste beschikbare waarneming van 1/01/2015. Het eerste geprojecteerde jaar komt overeen met 01/01/2016. We spreken dus van de huishoudensvooruitzichten 2016-2060.

belangrijke veranderingen in de posities binnen het huishouden (einde scholingsfase, instroom in de arbeidswereld, vorming van koppels ...).

- Voor de *levensfase tussen 30 en 49 jaar* zijn de aandelen van de individuen in een (gehuwd of samenwonend) koppel met kind(eren) of gezinshoofden van eenoudergezinnen van groter belang.
- *Na de leeftijd van 50 jaar* zijn de meest voorkomende posities de alleenstaanden en de gehuwde koppels zonder kinderen (aangezien de kinderen het ouderlijk huis hebben verlaten). Vanaf de leeftijd van 85 jaar wordt het aandeel van de individuen in collectieve huishoudens veel omvangrijker (15 % in de schijf 85-89 jaar en 31 % in de schijf 90 jaar en ouder).

In de projectie evolueert die opsplitsing volgens de positie binnen het huishouden voor de verschillende leeftijdscategorieën naargelang de evoluties van de proporties per positie binnen het huishouden. Die evoluties weerspiegelen een voortzetting (bij hypothese) van de evoluties van de samenlevingsvormen die sinds verscheidene jaren wordt waargenomen, meer bepaald:

- Een zwakkere geneigdheid tot huwen ten gunste van het (wettelijk of feitelijk) samenwonen.
- Een trendmatige toename van het aantal eenoudergezinnen (als gevolg van het groeiend aantal echtscheidingen).
- En van het aantal alleenstaande huishoudens (vooral door de hogere leeftijd waarop personen huwen of gaan samenwonen).

Tabel 9 Opsplitsing van de bevolking volgens leeftijd en positie binnen het huishouden in België (1/01/2015)
Percentage

	SING	MARO	MAR+	CMAR+	UNMO	UNM+	CUNM+	H1PA	C1PA	OMEM	OTH	COLL	
0-4 jaar	0,0	0,0	0,0	51,3	0,0	0,0	32,2	0,0	11,9	4,1	0,4	0,0	100
5-9 jaar	0,0	0,0	0,0	58,0	0,0	0,0	22,4	0,0	16,9	2,3	0,4	0,0	100
10-14 jaar	0,0	0,0	0,0	61,1	0,0	0,0	15,7	0,0	21,1	1,6	0,4	0,1	100
15-19 jaar	0,9	0,0	0,0	61,0	0,3	0,2	10,6	0,1	24,2	1,9	0,7	0,2	100
20-24 jaar	8,7	1,4	1,5	47,4	7,4	2,8	5,5	1,0	18,2	2,8	2,9	0,3	100
25-29 jaar	17,3	5,7	11,6	17,7	17,8	11,3	1,6	2,7	6,9	2,6	4,4	0,4	100
30-34 jaar	16,3	5,1	29,8	6,1	9,8	20,0	0,5	4,8	2,7	1,7	2,8	0,3	100
35-39 jaar	14,3	3,8	40,9	3,2	5,4	19,6	0,2	7,2	1,9	1,1	2,0	0,3	100
40-44 jaar	13,8	4,4	46,2	2,2	4,4	15,0	0,1	9,2	1,9	0,8	1,6	0,3	100
45-49 jaar	14,3	7,4	47,7	1,5	4,5	9,7	0,1	10,1	2,0	0,7	1,6	0,4	100
50-54 jaar	16,0	16,7	42,1	0,9	5,1	5,7	0,0	8,8	1,9	0,8	1,6	0,5	100
55-59 jaar	18,8	34,1	27,7	0,4	5,5	2,9	0,0	5,9	1,5	0,9	1,7	0,6	100
60-64 jaar	20,9	49,2	15,4	0,1	5,1	1,3	0,0	3,5	0,9	1,1	1,6	0,7	100
65-69 jaar	22,2	56,9	9,0	0,0	4,5	0,6	0,0	2,6	0,4	1,3	1,6	1,0	100
70-74 jaar	24,8	56,8	6,8	0,0	3,6	0,4	0,0	2,8	0,1	1,6	1,7	1,5	100
75-79 jaar	29,8	51,8	5,3	0,0	2,8	0,2	0,0	3,5	0,0	1,8	1,8	3,0	100
80-84 jaar	37,7	40,8	3,9	0,0	2,0	0,2	0,0	4,6	0,0	2,1	2,1	6,8	100
85-89 jaar	44,4	26,0	2,3	0,0	1,3	0,1	0,0	5,2	0,0	2,7	2,6	15,3	100
90 jaar en ouder	43,0	11,6	1,0	0,0	0,8	0,1	0,0	5,3	0,0	3,9	3,2	31,0	100
Totaal	14,7	17,0	18,9	18,1	4,8	5,9	5,1	4,2	6,6	1,7	1,8	1,2	100

Bronnen: RR-ADS en berekeningen FPB

Ter illustratie: het aantal kinderen tussen 15 en 19 jaar dat leeft binnen een eenoudergezin bedraagt 24 % in 2015 en stijgt tot 28 % in 2030 en tot 33 % in 2060. Het aantal gehuwden met kind(eren) in de leeftijdscategorie 40-44 jaar bedraagt 46 % in 2015 en daalt tot 41 % in 2030 en tot 34 % in 2060. Die neerwaartse evolutie wordt o.a. gecompenseerd door een stijging van het aantal samenwonenden met kind(eren) van 15 % in 2015 tot 18 % in 2030 en tot 22 % in 2060. Daarnaast moet ook worden gewezen op de evolutie van het aantal alleenstaanden en gehuwden zonder kinderen tussen 75 en 84 jaar. Het aandeel van de alleenstaanden in die leeftijdscategorieën neemt af tegen 2060, ten gunste van dat van de gehuwden zonder kinderen. Die ontwikkeling wordt voornamelijk verklaard door de hogere levensverwachting die koppels in staat stelt langer met zijn tweeën samen te leven.

Tabel 10 Opsplitsing van de bevolking volgens leeftijd en positie binnen het huishouden in België (2030)
Percentage

	SING	MAR0	MAR+	CMAR+	UNM0	UNM+	CUNM+	H1PA	C1PA	OMEM	OTH	COLL	
0-4 jaar	0,0	0,0	0,0	43,2	0,0	0,0	39,8	0,0	12,0	4,5	0,5	0,0	100
5-9 jaar	0,0	0,0	0,0	51,5	0,0	0,0	27,6	0,0	17,9	2,5	0,4	0,0	100
10-14 jaar	0,0	0,0	0,0	56,5	0,0	0,0	18,7	0,0	22,6	1,8	0,4	0,1	100
15-19 jaar	0,8	0,0	0,0	55,1	0,2	0,2	13,0	0,1	27,6	2,1	0,8	0,2	100
20-24 jaar	8,4	0,7	0,8	43,8	7,2	3,1	6,8	0,9	21,6	3,2	3,3	0,3	100
25-29 jaar	18,1	3,8	8,4	16,4	19,9	13,2	1,9	2,4	8,1	2,9	4,6	0,4	100
30-34 jaar	18,1	3,2	23,5	5,4	11,5	25,1	0,5	4,6	2,7	1,9	3,0	0,3	100
35-39 jaar	16,1	2,4	34,8	3,0	6,4	24,4	0,2	7,5	1,5	1,3	2,1	0,3	100
40-44 jaar	15,7	3,0	40,7	2,2	5,1	18,4	0,1	10,2	1,5	0,9	1,8	0,3	100
45-49 jaar	17,0	3,9	42,3	1,7	5,5	12,4	0,1	12,1	2,0	0,9	1,8	0,4	100
50-54 jaar	18,6	10,2	41,4	1,0	6,0	7,2	0,1	10,5	2,0	0,9	1,8	0,5	100
55-59 jaar	22,5	26,8	28,0	0,5	6,5	3,6	0,0	7,0	1,7	1,1	1,8	0,6	100
60-64 jaar	25,5	45,0	13,7	0,1	5,9	1,6	0,0	3,7	1,0	1,2	1,6	0,7	100
65-69 jaar	25,7	55,7	6,6	0,0	5,1	0,7	0,0	2,1	0,4	1,3	1,4	0,9	100
70-74 jaar	26,1	57,3	5,6	0,0	4,0	0,4	0,0	2,1	0,1	1,6	1,4	1,4	100
75-79 jaar	27,8	55,1	5,2	0,0	3,1	0,2	0,0	2,9	0,0	1,6	1,4	2,6	100
80-84 jaar	36,4	43,9	4,0	0,0	2,2	0,2	0,0	4,2	0,0	1,7	1,6	6,0	100
85-89 jaar	44,8	29,1	2,6	0,0	1,5	0,1	0,0	5,1	0,0	1,6	1,7	13,6	100
90 jaar en ouder	44,6	13,7	1,2	0,0	0,9	0,1	0,0	5,3	0,0	2,2	2,1	29,9	100
Totaal	16,6	17,1	15,6	16,1	5,3	6,8	6,2	4,3	7,1	1,8	1,8	1,3	100

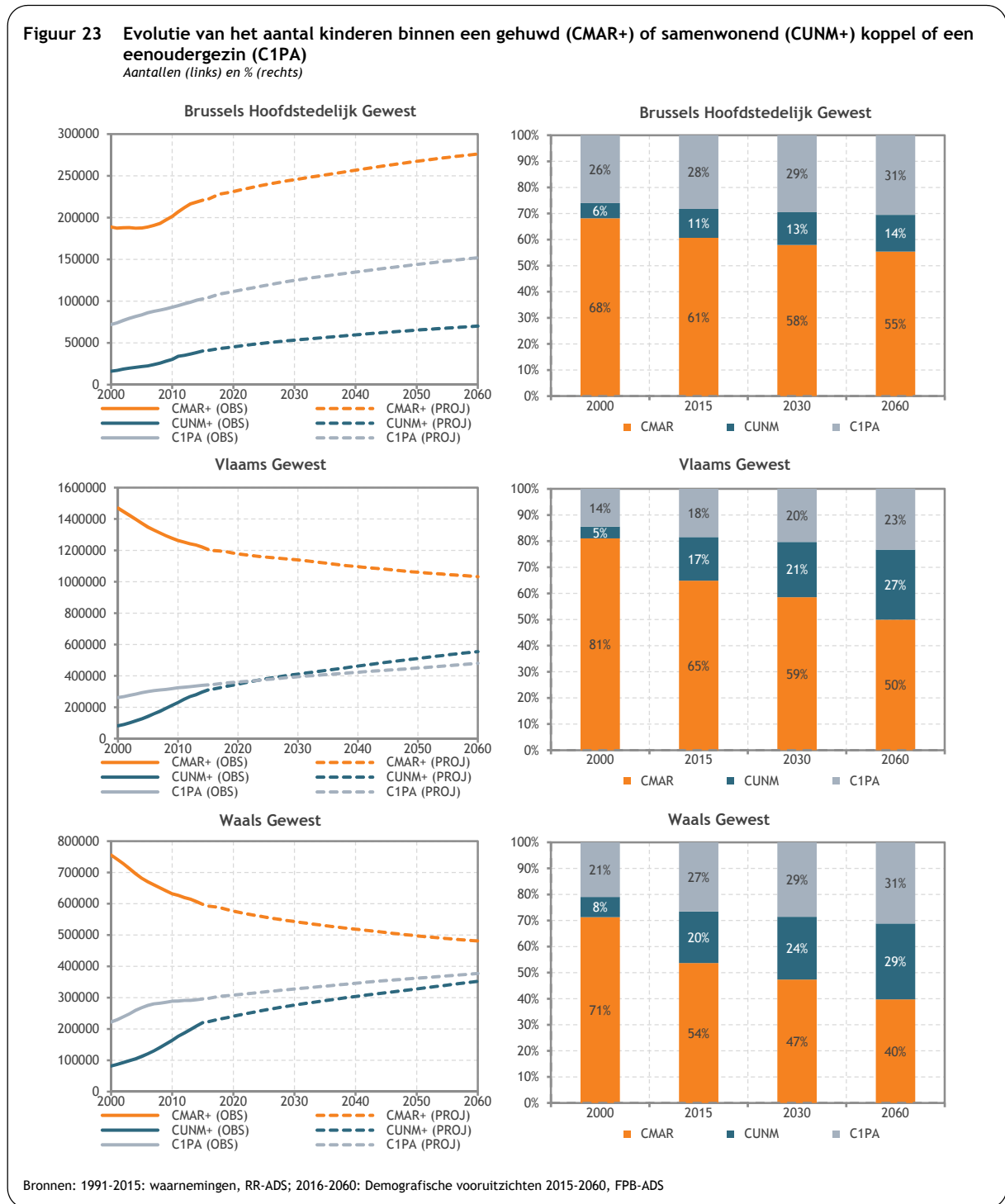
Bron: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

Tabel 11 Opsplitsing van de bevolking volgens leeftijd en positie binnen het huishouden in België (2060)
Percentage

	SING	MAR0	MAR+	CMAR+	UNM0	UNM+	CUNM+	H1PA	C1PA	OMEM	OTH	COLL	
0-4 jaar	0,0	0,0	0,0	34,6	0,0	0,0	48,0	0,0	11,8	5,0	0,5	0,0	100
5-9 jaar	0,0	0,0	0,0	43,9	0,0	0,0	33,7	0,0	19,2	2,8	0,4	0,0	100
10-14 jaar	0,0	0,0	0,0	51,2	0,0	0,0	22,1	0,0	24,3	1,9	0,4	0,1	100
15-19 jaar	0,6	0,0	0,0	45,6	0,1	0,2	16,9	0,1	33,0	2,5	1,0	0,2	100
20-24 jaar	7,4	0,4	0,2	38,5	6,9	3,4	8,6	0,7	25,6	3,8	4,1	0,3	100
25-29 jaar	17,9	2,2	5,4	14,2	22,0	15,3	2,2	1,8	9,4	3,4	5,8	0,4	100
30-34 jaar	19,3	1,7	17,2	4,4	13,3	30,4	0,6	4,1	2,7	2,2	3,7	0,3	100
35-39 jaar	17,7	1,1	28,4	2,4	7,5	29,7	0,3	7,5	1,0	1,5	2,6	0,3	100
40-44 jaar	17,6	1,5	34,1	2,3	6,0	22,5	0,2	11,3	1,0	1,1	2,1	0,3	100
45-49 jaar	20,5	1,3	32,5	2,1	6,8	16,3	0,1	14,5	2,1	1,1	2,3	0,4	100
50-54 jaar	20,6	4,4	40,5	1,2	6,9	8,7	0,1	12,1	2,1	1,0	2,0	0,5	100
55-59 jaar	26,3	16,8	29,6	0,6	7,8	4,5	0,0	8,5	2,0	1,3	2,1	0,6	100
60-64 jaar	31,7	36,9	12,7	0,2	7,1	2,0	0,0	4,1	1,2	1,4	1,8	0,7	100
65-69 jaar	31,1	51,8	4,2	0,0	5,9	0,9	0,0	1,8	0,5	1,5	1,4	0,9	100
70-74 jaar	28,6	56,0	4,2	0,0	4,7	0,5	0,0	1,5	0,1	1,8	1,3	1,4	100
75-79 jaar	24,8	58,6	5,1	0,0	3,6	0,3	0,0	2,2	0,0	1,6	1,1	2,6	100
80-84 jaar	34,8	46,4	4,0	0,0	2,3	0,2	0,0	3,8	0,0	1,4	1,2	5,8	100
85-89 jaar	44,7	30,7	2,8	0,0	1,6	0,1	0,0	4,8	0,0	0,9	1,3	13,0	100
90 jaar en ouder	45,1	15,8	1,5	0,0	1,0	0,1	0,0	5,0	0,0	1,1	1,7	28,8	100
Totaal	18,7	15,0	12,8	13,7	5,9	8,1	7,5	4,5	7,8	2,0	2,0	1,9	100

Bron: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

Figuur 23 toont de evolutie van het totale aantal kinderen per gewest en volgens huishoudenstype (binnen een gehuwd of samenwonend koppel of een eenoudergezin).

Het *Brussels Hoofdstedelijk Gewest* onderscheidt zich van de twee andere gewesten. Voor dat gewest wordt immers een opwaartse evolutie geprojecteerd van het totale aantal kinderen binnen alle huishoudenstypen. Voor het *Waals Gewest* en het *Vlaams Gewest* gaan de vooruitzichten uit van een toename van het totale aantal kinderen binnen eenoudergezinnen (C1PA) of samenwonende koppels (CUNM+), maar een afname van het totale aantal kinderen binnen gehuwde koppels (CMAR+). De oorzaken van die contrasterende evoluties worden belicht in het volgende deel. Er kunnen al twee

elementen worden aangewezen die bepalend zijn voor de evolutie van het aantal kinderen volgens huishoudenstype: de evolutie van de bevolkingsstructuur (volgens leeftijd) en de evolutie van de verschillende samenlevingsvormen (meer bepaald de evolutie van de proporties per positie binnen het huishouden).

3.3.2. Projectie van het aantal particuliere huishoudens per huishoudenstype

De evolutie van het aantal particuliere huishoudens voor het Rijk en de drie gewesten wordt samengevat in tabel 12.

Op het niveau van het Rijk kennen alle huishoudenstypes een opwaartse evolutie, met uitzondering van de huishoudens bestaande uit een gehuwd koppel met kind(eren):

- Het aantal huishoudens bestaande uit een samenwonend koppel met of zonder kinderen laat een relatief sterke groei optekenen over de periode 2015-2060 (+42 % voor de samenwonende koppels zonder kinderen – UNM0 – en +60 % voor de samenwonende koppels met kind(eren) – UNM+).
- Anderzijds kent het aantal huishoudens bestaande uit een gehuwd koppel met kind(eren) (MAR+) een neerwaartse evolutie (-12 % in 2030 en -21 % in 2060 t.o.v. 2015).

Beide evoluties worden verklaard door de voortzetting van de culturele evoluties waargenomen tijdens de afgelopen jaren, meer bepaald een zwakkere geneigdheid tot huwen ten gunste van het (wettelijk of feitelijk) samenwonen. In die context kan de stijging van het aantal huishoudens bestaande uit gehuwde koppels zonder kinderen (MAR0) tegenstrijdig lijken, temeer omdat het model uitgaat van een neerwaartse evolutie van de proporties in de positie ‘gehuwd zonder kinderen’. Die groei (+8 % tussen 2015 en 2030) wordt verklaard door het toenemend aandeel van de individuen tussen 65 en 75 jaar (de babyboomgeneraties). Dat structureel effect verbonden met de babyboomgeneraties verzwakt geleidelijk aan op lange termijn (+3 % tussen 2015 en 2060). Ten slotte, en hoofdzakelijk onder invloed van de vergrijzing, neemt het aantal alleenstaande huishoudens aanzienlijk toe (+48 % in 2060 t.o.v. 2015). In totaal voor het Rijk stijgt het aantal particuliere huishoudens over de periode 2015-2060 met 22 %, wat overeenstemt met ongeveer 1 miljoen bijkomende huishoudens.

De analyse van de evoluties per gewest legt enkele regionale kenmerken bloot, met name voor het *Brussels Hoofdstedelijk Gewest*:

- Hoewel het aantal *huishoudens bestaande uit gehuwde koppels met kinderen* (MAR+) in de projectie daalt op het niveau van het Rijk, het Waals Gewest en het Vlaams Gewest, *stijgt* die categorie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Die groei kan verklaard worden door de relatief jonge bevolking van Brussel die voor een vrij groot deel bestaat uit geïmmigreerde individuen voor wie het huwelijk nog steeds meer cultureel verankerd is. De evolutie van het aantal huishoudens per type is immers niet enkel afhankelijk van de evolutie van de proporties per een positie binnen het huishouden maar tevens van de evolutie van de bevolkingsstructuur die op haar beurt, en vooral in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, wordt beïnvloed door de toekomstige evolutie van de internationale immigratie.

- Vergeleken met de twee andere gewesten, wordt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tevens gekenmerkt door een groter aandeel individuen in *alleenstaande huishoudens* (SING) en door een *relatief zwakkere groei van dat huishoudenstype* (+8 % in 2030 en +20 % in 2060 t.o.v. 2015). Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest trekt immers sinds vele jaren veel jongeren aan (studenten, jong kaderpersoneel van Europese instellingen, migranten die alleen aankomen ...). Dat weerspiegelt zich in een stabiele evolutie van de proporties per positie van alleenstaande in Brussel. Voor de twee andere gewesten wordt de sterke groei van het aantal alleenstaande huishoudens vooral verklaard door de vergrijzing van hun respectieve bevolkingen. De (leeftijds)structuur van de bevolking speelt steeds een essentiële rol in de toekomstige evolutie van het aantal huishoudens per type.

Tabel 12 Evolutie van het aantal particuliere huishoudens per huishoudenstype in België en in de drie gewesten

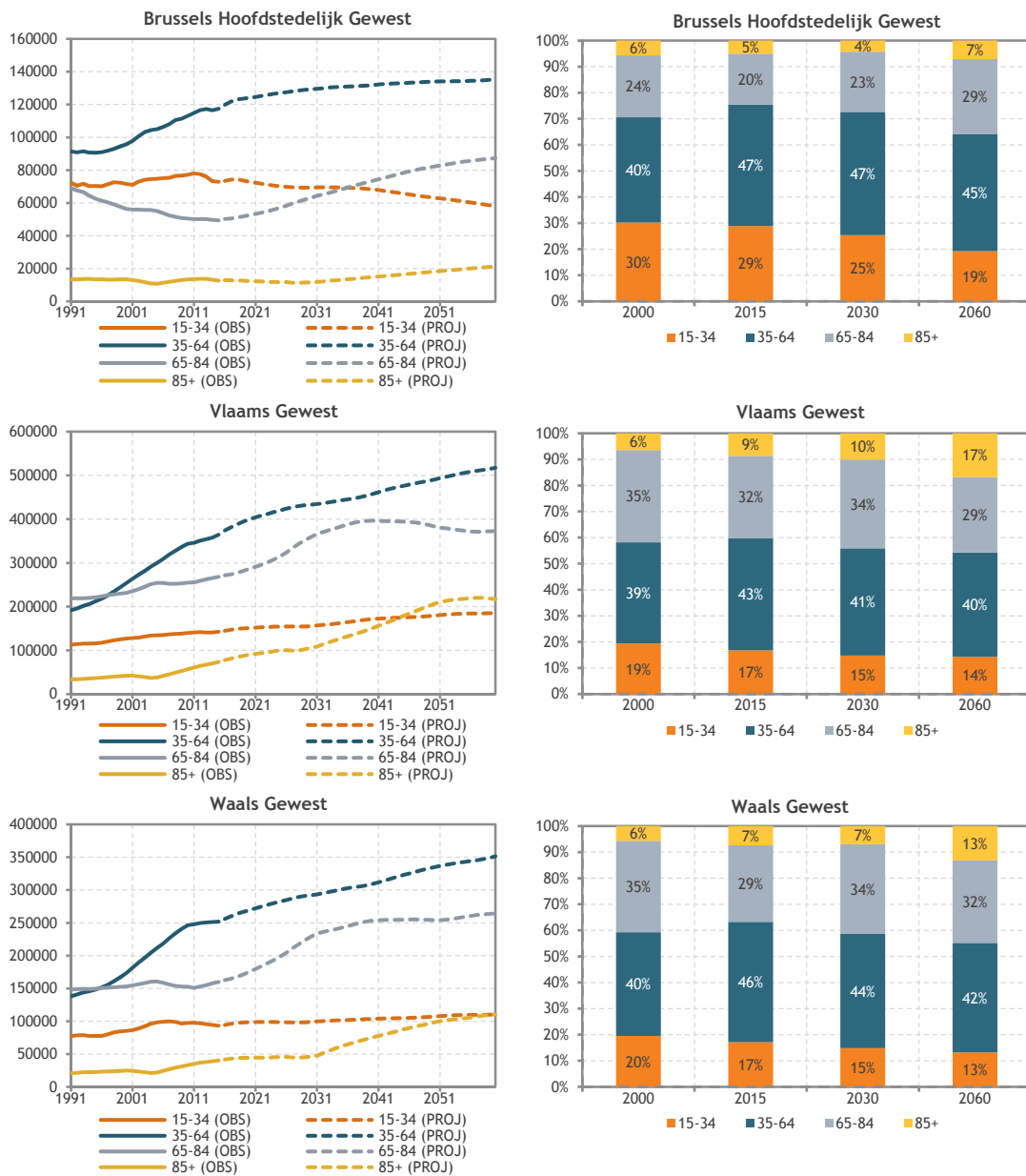
	2015		2030			2060		
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	Groeivoet 2015-2030	Aantal	Aandeel	Groeivoet 2015-2060
België								
SING	1 646 553	34 %	1 994 485	38 %	21 %	2 432 295	41 %	48 %
MARO	953 329	20 %	1 026 392	19 %	8 %	979 406	17 %	3 %
MAR+	1 057 481	22 %	932 960	18 %	-12 %	833 899	14 %	-21 %
UNM	269 636	6 %	315 459	6 %	17 %	382 131	7 %	42 %
UNM+	332 400	7 %	409 769	8 %	23 %	530 290	9 %	60 %
1PA	475 615	10 %	515 730	10 %	8 %	590 311	10 %	24 %
OTHR	87 287	2 %	101 271	2 %	16 %	125 305	2 %	44 %
Totaal	4 822 301		5 296 064		10 %	5 873 637		22 %
Brussels Hoofdstedelijk Gewest								
SING	252 404	47 %	273 543	46 %	8 %	302 088	44 %	20 %
MARO	56 694	10 %	51 530	9 %	-9 %	47 750	7 %	-16 %
MAR+	104 484	19 %	115 151	19 %	10 %	133 777	20 %	28 %
UNMO	25 463	5 %	32 680	6 %	28 %	44 729	7 %	76 %
UNM+	23 805	4 %	30 548	5 %	28 %	42 292	6 %	78 %
1PA	62 690	12 %	71 754	12 %	15 %	84 113	12 %	34 %
OTHR	17 130	3 %	22 021	4 %	29 %	32 446	5 %	89 %
Totaal	542 670		597 228		10 %	687 195		27 %
Vlaams Gewest								
SING	848 714	31 %	1 054 141	35 %	24 %	1 293 672	40 %	52 %
MARO	631 210	23 %	693 317	23 %	10 %	660 605	20 %	5 %
MAR+	641 297	24 %	545 808	18 %	-15 %	466 744	14 %	-27 %
UNMO	160 191	6 %	183 953	6 %	15 %	219 590	7 %	37 %
UNM+	182 845	7 %	225 235	8 %	23 %	294 248	9 %	61 %
1PA	223 582	8 %	237 957	8 %	6 %	271 473	8 %	21 %
OTHR	43 480	2 %	48 877	2 %	12 %	57 368	2 %	32 %
Totaal	2 731 319		2 989 288		9 %	3 263 699		19 %
Waals Gewest								
SING	545 435	35 %	666 801	39 %	22 %	836 535	44 %	53 %
MARO	265 425	17 %	281 545	17 %	6 %	271 052	14 %	2 %
MAR+	311 700	20 %	272 000	16 %	-13 %	233 378	12 %	-25 %
UNMO	83 982	5 %	98 826	6 %	18 %	117 812	6 %	40 %
UNM+	125 750	8 %	153 986	9 %	23 %	193 751	10 %	54 %
1PA	189 343	12 %	206 019	12 %	9 %	234 726	12 %	24 %
OTHR	26 677	2 %	30 372	2 %	14 %	35 491	2 %	33 %
Totaal	1 548 312		1 709 548		10 %	1 922 744		24 %

Bronnen: 2015 (observatie): RR-ADS en berekeningen FPB, 2030 en 2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

Figuur 24 toont die regionale verschillen via de evolutie en de opsplitsing van het aantal alleenstaanden per leeftijdscategorie. Het aandeel alleenstaanden (huishoudens bestaande uit één persoon) in de leeftijdsgroep tussen 15 en 34 jaar is groter in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (29 % in 2015, tegenover 17 % in de twee andere gewesten). Dat relatief groter aandeel wordt gecompenseerd door een kleiner aandeel alleenstaande 65-plussers (momenteel 25 %, tegenover 41 % in het Vlaams Gewest en 36 % in het Waals Gewest).

Het feit dat de babyboomgeneraties de hogere leeftijden gaan bereiken, verklaart de groeipeik van de alleenstaanden in de leeftijdscategorie 65-84 jaar tot in 2040 (met name in het Waals Gewest en het Vlaams Gewest), gevolgd door een forsere toename van de alleenstaande 85-plussers vanaf 2030.

Figuur 24 Evolutie van het aantal alleenstaanden (huishoudens bestaande uit één persoon) volgens leeftijdscategorie en gewest
Aantallen (links) en % (rechts)

Bronnen: 1991-2015: waarnemingen, RR-ADS; 2016-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

3.3.3. Projectie van het totale aantal huishoudens en van de gemiddelde huishoudensgrootte

Kader 3 Jaarlijkse groei van het aantal particuliere huishoudens

De gemiddelde groei van het aantal huishoudens zou op middellange termijn (2015-2019) praktisch gelijk zijn aan de groei waargenomen vanaf het begin van de jaren 2000: ongeveer 40 000 bijkomende huishoudens per jaar in België, 5 000 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 22 000 in het Vlaams Gewest en 12 000 in het Waals Gewest. Na 2019 zou de gemiddelde jaarlijkse groei bijna gehalveerd worden, in lijn met de bevolkingsgroei.

Tabel 13 Gemiddelde jaarlijkse groei van het aantal huishoudens in België en in de drie gewesten
Groei tussen 1 januari en 31 december

	1991-2014	2000-2014	2015-2019	2020-2060
België	30 293	38 237	39 285	21 766
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	2 430	4 676	4 796	3 078
Vlaams Gewest	19 963	22 371	22 237	10 698
Waals Gewest	9 836	11 190	12 252	7 990

Bronnen: 2000-2015: waarnemingen, RR-ADS; 2016-2060: Demografische vooruizichten 2016-2060, FPB-ADS

Noot: waarnemingen t.e.m. 01/01/2015; projectie reikt verder.

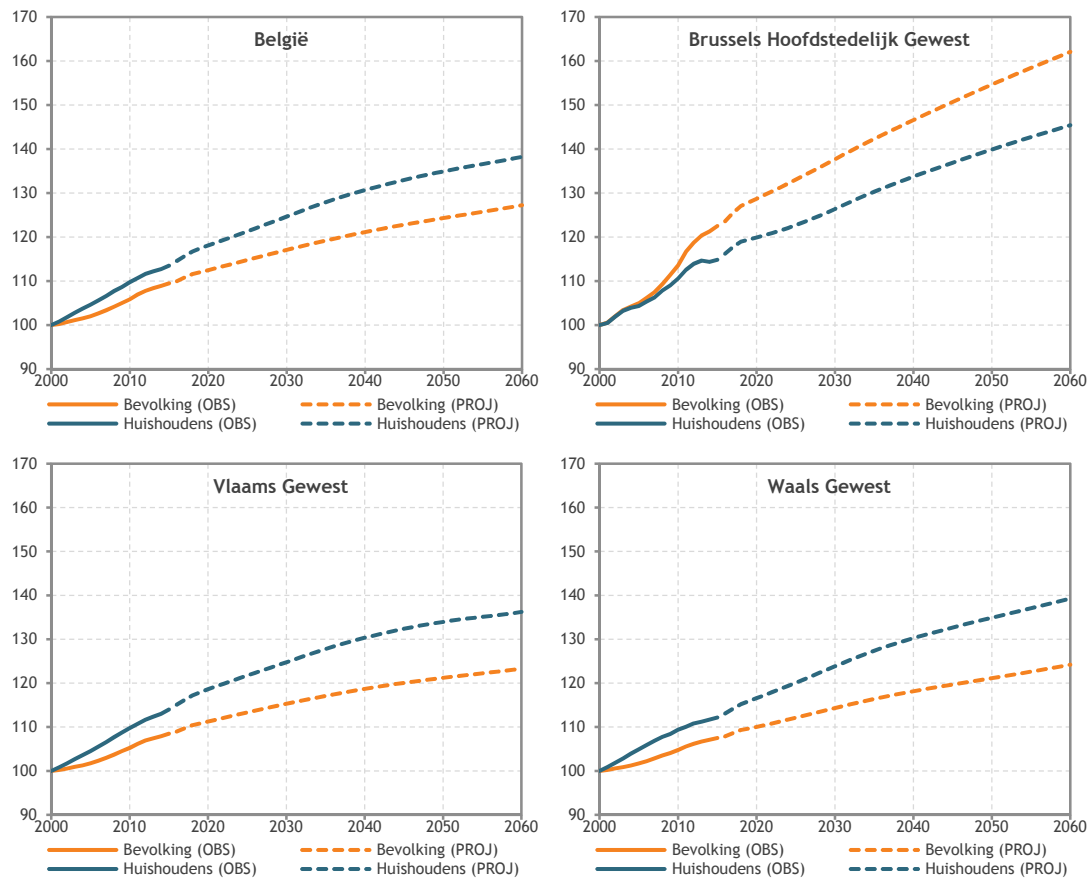
Op het niveau van het Rijk zorgt de vergrijzing voor een relatief sterke groei van het aantal alleenstaande huishoudens. Dat leidt tot een vermindering van de gemiddelde huishoudensgrootte over de volledige projectieperiode. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest onderscheidt zich echter door een lichte groei van de gemiddelde huishoudensgrootte.

a. Aantal huishoudens

In het Vlaams Gewest en in het Waals Gewest stijgt het aantal huishoudens sneller dan de bevolking (figuur 25). In het Vlaams Gewest zal het aantal huishoudens met 9 % gegroeid zijn in 2030 (ongeveer +258 000 huishoudens) en met 19 % in 2060 (ongeveer +532 000 huishoudens) ten opzichte van 2015. De Vlaamse bevolking kent een groei van 6 % tegen 2030 en 14 % tegen 2060. In Wallonië zal het aantal huishoudens met 10 % gestegen zijn in 2030 (ongeveer +161 000 huishoudens) en met 24 % in 2060 (ongeveer +374 000 huishoudens) ten opzichte van 2015. De Waalse bevolking kent een groei van 6 % tegen 2030 en 16 % tegen 2060. Dat verschijnsel wordt verklaard door de evoluties voor de verschillende huishoudenstypes, namelijk een sterkere groei tegen 2060 van de kleinere huishoudens (met name de alleenstaande huishoudens, maar ook eenoudergezinnen).

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, daarentegen, groeit de bevolking sneller dan het aantal huishoudens. Zo neemt tussen 2015 en 2030 het aantal huishoudens toe met 10 % (ongeveer +55 000 huishoudens) en met 27 % tussen 2015 en 2060 (ongeveer +147 000 huishoudens), terwijl de bevolkingsgroei respectievelijk 12 % en 32 % bedraagt. Dat wordt met name verklaard door de leeftijdsstructuur van de bevolking van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dat gewest is relatief jong, wordt beïnvloed door de bevolking van buitenlandse nationaliteit en zou daarom geen daling ondervinden van het aantal gehuwde koppels met kind(eren) of een sterke stijging van het aantal alleenstaande huishoudens.

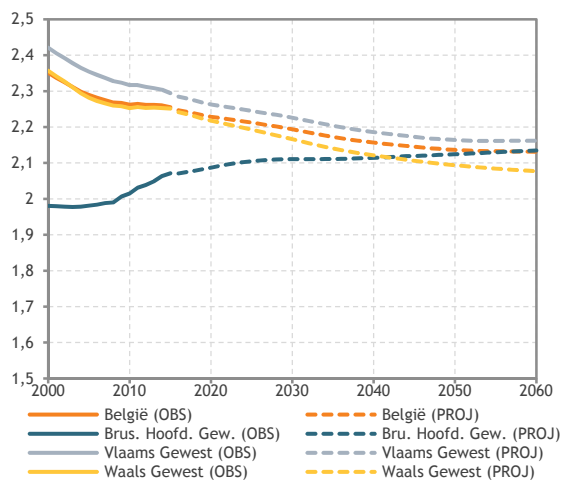
Figuur 25 Evolutie van de bevolking en de huishoudens in België en in de drie gewesten
2000 = 100

Bronnen: 2000-2015: waarnemingen, RR-ADS; 2016-2060: Demografische vooruitzichten 2016-2060, FPB-ADS

b. Gemiddelde huishoudensgrootte

Figuur 26 Evolutie van de gemiddelde huishoudensgrootte in België en in de drie gewesten

Bronnen: 1991-2015: waarnemingen, RR-ADS en berekeningen FPB, 2016-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

Ten slotte heeft de relatieve evolutie van de verschillende huishoudentypes een invloed op de evolutie van de gemiddelde huishoudensgrootte (figuur 26). In het Rijk, het Vlaams Gewest en het Waals Gewest blijft de gemiddelde huishoudensgrootte afnemen. In het Vlaams Gewest daalt de gemiddelde omvang van de particuliere huishoudens van 2,29 in 2015 tot 2,22 in 2030 en tot 2,16 in 2060. Voor het Waals Gewest bedragen die cijfers respectievelijk 2,25, 2,17 en 2,08.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest neemt de gemiddelde huishoudensgrootte toe (2,07 in 2015, 2,11 in 2030 en 2,13 in 2060). In dat gewest heeft de factor immigratie een belangrijke impact op de gemiddelde huishoudensgrootte.

3.3.4. Een huishoudensprojectie die aansluit bij de bevolkingsprojectie

De resultaten in dit en het vorige deel geven aan dat het belangrijk is de parameters van het model te modelleren volgens arrondissement, geslacht en leeftijd om rekening te houden met de plaatselijke kenmerken. Deze publicatie toont niettemin enkel de verschillen op het niveau van de gewesten. Aangezien de bevolkingsstructuur (volgens leeftijd en geslacht) ook een impact heeft op de huishoudensprojecties, kunnen deze laatste niet geïnterpreteerd worden zonder een voorafgaande analyse te maken van de evolutie van de bevolkingsstructuur (volgens arrondissement, leeftijd en geslacht) en haar componenten.

De toekomstige evolutie van het aantal huishoudens is afhankelijk van de toekomstige evolutie van de verschillende samenlevingsvormen, de bevolkingsevolutie op lange termijn en de bevolkingsstructuur. Die laatste wordt dan weer bepaald door de toekomstige evolutie van het sterftecijfer, de vruchtbaarheid en de migraties. De bevolkings- en huishoudensprojecties moeten altijd beschouwd worden met de hypothesen inzake de langetermijnevolutie van hun belangrijkste determinanten in het achterhoofd.

In het kader van deze bevolkingsvooruitzichten werden hypothesen opgesteld die – voor de korte termijn – rekening houden met de migratiecrisis die vooral een effect heeft op de kortetermijnevolutie van de stroom vluchtelingen en begunstigden van subsidiaire bescherming en met de recente ontwikkelingen gelinkt aan de financiële en economische crisis en de impact ervan op de componenten van de bevolking. Voor de lange termijn volgt de projectie een scenario van ongewijzigd beleid en ongewijzigde ‘maatschappelijke organisatie’. De hypothese van ‘ongewijzigde maatschappelijke organisatie’ impliceert niet dat de waarden van de verschillende centrale parameters worden bevroren, maar veronderstelt juist de voortzetting van trends die kenmerkend zijn voor de huidige maatschappelijke context (breuken en grote verschuivingen worden daarbij niet voorzien). In geval van een belangrijke wijziging van of zelfs een breuk in die trends, zou de realiteit kunnen afwijken van de hypothesen van deze projecties.

4. Prospectieve sterftequotiënten

4.1. Kader

De prospectieve sterftequotiënten hebben meerdere toepassingsgebieden. Ze vormen allereerst een van de hypothesen van de bevolkingsvooruitzichten: ze maken het mogelijk het aantal overlijdens te berekenen volgens leeftijd en geslacht voor elk projectiejaar.

Ze worden tevens gebruikt door verzekeraars om, bijvoorbeeld, levensverzekeringspremies te berekenen of kapitaal om te zetten in rente. In dit kader werd het gebruik van prospectieve sterftequotiënten verplicht gemaakt door de wet van 2003 betreffende de aanvullende pensioenen²⁸.

Meer recent werd beslist de generationele levensverwachtingen te gebruiken voor de opmaak van de wettelijke omzettingstabellen van het vruchtgebruik²⁹: de gemiddelde duur van het vruchtgebruik is namelijk gelijk aan de generationele levensverwachting van de vruchtgebruiker.

4.2. Definities

- De *sterftequotiënt* $q_{x,t}$ *in verstreken jaren*³⁰ meet, voor de personen die leeftijd x hebben bereikt op 1 januari van het jaar t , de kans op overlijden vóór 1 januari van het jaar $t+1$.
- De *transversale levensverwachting* $e_{x,t}$ is het gemiddeld aantal nog te leven jaren van een fictief individu met leeftijd x op 1 januari van het jaar t indien dat individu zijn hele leven leeft in de omstandigheden van het jaar t .
- De *generationele levensverwachting* $eg_{x,t}$ is het gemiddeld aantal nog te leven jaren van een fictief individu met leeftijd x op 1 januari van het jaar t , rekening houdend met de evolutie van de sterftequotiënten in de loop van zijn leven. Een andere term hiervoor is de *longitudinale levensverwachting*.

Met de over een jaar waargenomen sterftequotiënten volgens leeftijd kunnen enkel *transversale* levensverwachtingen berekend worden. Indien men de *generationele* levensverwachtingen wil berekenen, moet men de sterftequotiënten volgens leeftijd kennen voor een volledige generatie, waarvoor een observatieperiode van minstens 100 jaar nodig is voor één generatie (of tot de complete uitsterving van de generatie). Om de generationele levensverwachtingen te berekenen, dient men dus gebruik te maken van de geprojecteerde sterftequotiënten. We spreken van prospectieve sterftequotiënten.

²⁸ Wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid (BS van 15.05.2003, erratum BS van 16.05.2003), koninklijke uitvoeringsbesluiten BS van 14.11.2003.

²⁹ Wet van 22 mei 2014 houdende invoeging van artikel 624/1 in het Burgerlijk Wetboek en tot wijziging van artikel 745sexies van hetzelfde wetboek teneinde de regels vast te leggen voor de waardering van het vruchtgebruik in geval van omzetting van het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot en van de langstlevende wettelijk samenwonende, BS, 13 juni 2014.

³⁰ De verstreken leeftijd is het volledige deel van de exacte leeftijd of leeftijd op de laatste verjaardag.

4.3. Modelling

Om de prospectieve sterftequotiënten op te stellen, beschouwen we eerst de gegevens uit het verleden. De beschikbare waarnemingen voor België tonen vanaf de jaren 70 een aanhoudende negatieve groei van de sterftequotiënten voor elke leeftijd en elk geslacht, met uitzondering van de zeer hoge leeftijden, waarvoor de trend minder duidelijk is.

Die negatieve groeivorm wordt het best benaderd door een negatief exponentieel model dat als volgt omschreven kan worden:

$$q_{x,t} = e^{\alpha_x + \beta_x t} \quad (1)$$

met:

- $\alpha_x \leq 0, \forall x$
- $\beta_x \leq 0, \forall x$

en dus:

- $0 \leq q_{x,t} \leq 1, \forall x, \forall t$

De parameters van het model α_x en β_x worden eerst geraamd voor elke leeftijd en elk geslacht. Vervolgens wordt een afvlakkingsmethode toegepast op de quotiënten met het oog op een meer natuurlijke evolutie van de ene leeftijd naar de volgende. Voor de zeer hoge leeftijden worden de parameters α_x en β_x analytisch opgesteld.

De volledige methode wordt meer in detail beschreven in Working Paper 18-09³¹.

Eens de coëfficiënten α_x en β_x bepaald zijn, kunnen de sterftequotiënten $q_{x,t}$ onmiddellijk worden berekend voor elke leeftijd voor eender welk jaar. Dankzij deze methode kunnen de toekomstige sterftequotiënten verkregen worden op basis van een enkele set van parameters en kunnen prospectieve sterftetafels worden opgesteld.

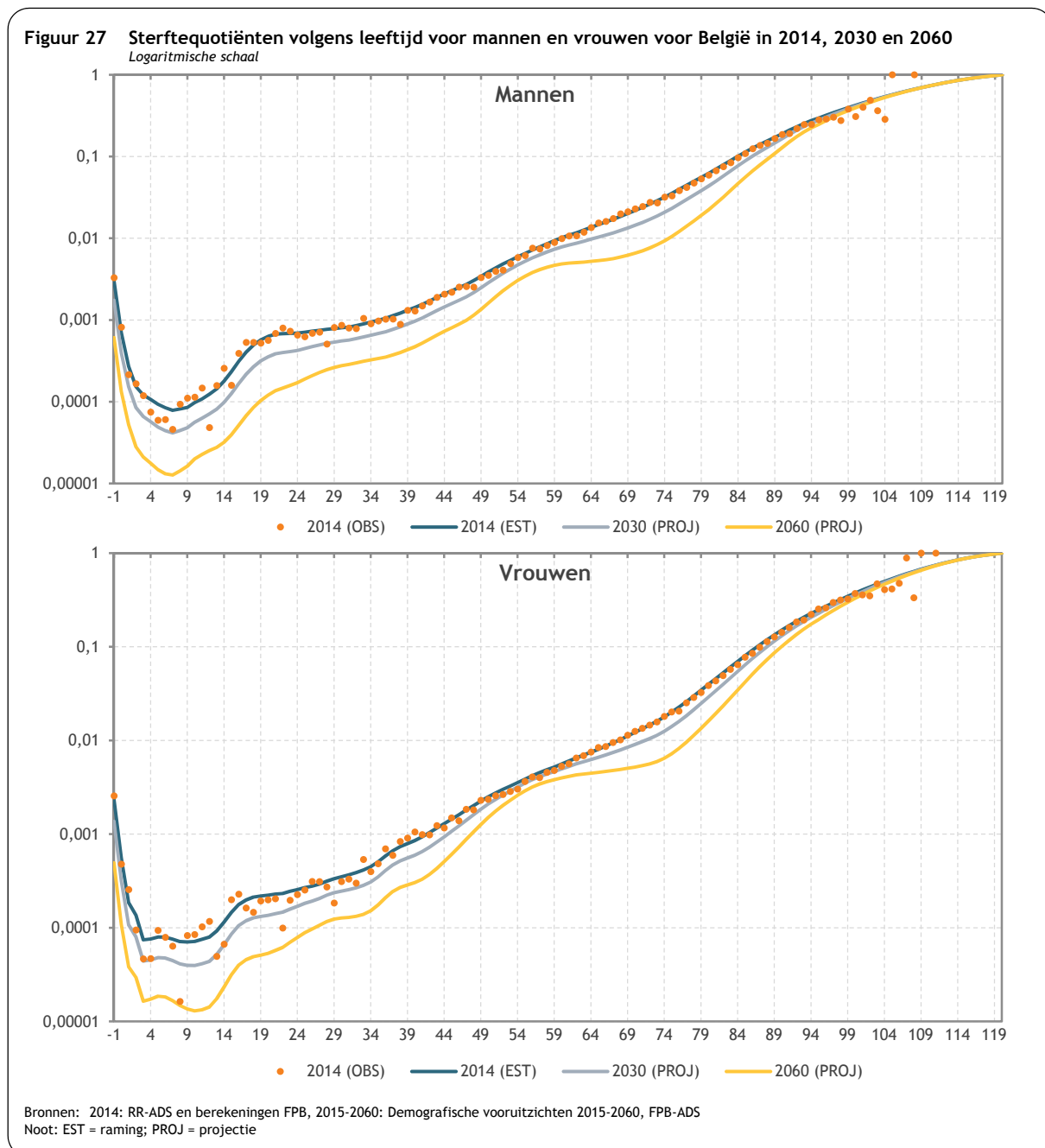
Het theoretisch model is identiek voor elke bestudeerde bevolking en ieder geografisch gebied: mannen, vrouwen, voor het Rijk of voor een gewest. Wel worden bepaalde parameters van de methode mogelijk aangepast aan de specifieke kenmerken van de bestudeerde bevolking. De leeftijd waarna de analytische methode van de hoge leeftijden van toepassing is, kan bijvoorbeeld verschillen naargelang het gaat om mannen of vrouwen.

³¹ Federaal Planbureau, 2009, *Prospectieve sterftequotiënten per geslacht en uniseks*, Working Paper 18-09

4.4. Raming

De hierboven beschreven methode levert de waarden van de coëfficiënten α_x en β_x . Die waarden, berekend voor het Rijk, zijn opgenomen in de bijlage en tevens beschikbaar op de website <http://demo.plan.be>.

De sterftequotienten worden verkregen door die coëfficiënten in te voegen in formule (1). Figuur 27 toont de evolutie voor het Rijk van de sterftequotienten volgens leeftijd en geslacht tegen 2060 (logaritmische schaal). Ter illustratie: een man van 89 jaar in 2060 heeft 1 kans op 10 om binnen het jaar te overlijden. We zien dat de door het model geraamde curve voor 2014 de waarnemingen voor het jaar 2014 benadert. Daarnaast stellen we vast dat de geprojecteerde quotiënten in de toekomst verbeteren voor zowel mannen als vrouwen.

4.5. Levensverwachting

Met de waarden van de prospectieve sterftequotienten die hiervoor werden berekend, kunnen de levensverwachtingen volgens leeftijd en jaar berekend worden via een transversale of generationele benadering. Onderstaande tabellen tonen de evolutie van de transversale (tabel 14) en generationele (tabel 15) levensverwachtingen op verschillende leeftijden voor het Rijk.

4.5.1. Transversale levensverwachtingen

De levensverwachtingen die berekend werden via de transversale benadering bevestigen verschillende trends:

- *Ze blijven stijgen* ongeacht de beschouwde leeftijd en zowel voor mannen als vrouwen.
- *Het groeitempo is verschillend voor mannen en vrouwen.* De levensverwachting op 80 jaar, bijvoorbeeld, bedraagt momenteel 7,9 jaar voor mannen en stijgt tot 10,7 jaar in 2060, wat neerkomt op een toename van 2,8 jaar. Voor vrouwen zou die met 2,5 bijkomende jaren iets kleiner zijn. De levensverwachting bij de geboorte stijgt (tussen 2014 en 2060) zelfs met 7,9 jaar voor mannen en met 5,1 jaar voor vrouwen. Na de leeftijd van 85 jaar blijft de groei sterker voor vrouwen dan voor mannen, met bijvoorbeeld, op 90 jaar, bijna 1 bijkomend jaar voor vrouwen en 0,7 jaar voor mannen over de periode 2014-2060.
- *De groei vertraagt elk decennium.* Die vaststelling geldt zowel voor mannen als vrouwen en voor alle leeftijden, hoewel het verschil kleiner wordt naarmate de leeftijd hoger wordt.

Tabel 14 Transversale levensverwachtingen op verschillende leeftijden voor België

		Geboorte	20	40	50	65	80	85	90
Mannen	1991	72,8	53,5	34,8	25,8	14,1	6,1	4,4	3,3
	2000	74,6	54,9	36,1	27,1	15,2	6,5	4,6	3,3
	2014	78,6	58,6	39,4	30,1	17,8	7,9	5,5	3,8
	2020	79,6	59,5	40,2	30,9	18,5	8,1	5,5	3,7
	2030	81,6	61,4	42,0	32,6	19,9	8,8	6,0	3,9
	2040	83,4	63,2	43,7	34,1	21,2	9,4	6,4	4,1
	2050	85,0	64,8	45,2	35,6	22,4	10,1	6,7	4,3
	2060	86,5	66,2	46,5	36,9	23,5	10,7	7,1	4,5
Vrouwen	1991	79,5	59,9	40,5	31,3	18,2	7,9	5,5	3,8
	2000	80,9	61,1	41,6	32,3	19,2	8,3	5,7	4,0
	2014	83,5	63,4	43,8	34,3	21,1	9,5	6,6	4,4
	2020	84,0	63,9	44,2	34,7	21,5	9,7	6,6	4,4
	2030	85,3	65,1	45,4	35,8	22,5	10,3	7,0	4,6
	2040	86,5	66,3	46,5	36,9	23,5	10,9	7,5	4,9
	2050	87,6	67,3	47,5	37,8	24,4	11,5	7,9	5,1
	2060	88,6	68,3	48,5	38,8	25,3	12,0	8,2	5,3

Bronnen: 1991-2014: RR-ADS en berekeningen FPB, 2015-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

Noot: waarnemingen t.e.m. 01/01/2015; projectie reikt verder

4.5.2. Generatieve levensverwachtingen

De vaststellingen voor de transversale levensverwachtingen gelden tevens voor de generatieve levensverwachtingen: de groei zet zich voort, maar in een trager tempo. Die groei zou evenwel beperkter zijn dan voor de transversale levensverwachtingen, behalve voor de oudste leeftijden:

- Voor mannen van 50 jaar bijvoorbeeld verbetert de generatieve levensverwachting tussen 2014 en 2060 met 6 jaar, terwijl de transversale levensverwachting verbetert met 6,8 jaar.
- Voor vrouwen van dezelfde leeftijd verbetert de generatieve levensverwachting tussen 2014 en 2060 met 4,1 jaar en de transversale levensverwachting met 4,5 jaar.

Tabel 15 Generatieve levensverwachtingen op verschillende leeftijden voor België

		Geboorte	20	40	50	65	80	85	90
Mannen	1991	85,6	62,6	40,2	29,5	15,5	6,2	4,4	3,2
	2000	87,2	64,3	41,9	31,2	17,0	6,9	4,8	3,4
	2014	89,3	66,5	44,4	33,6	19,3	8,0	5,4	3,6
	2020	90,0	67,4	45,3	34,6	20,2	8,4	5,7	3,7
	2030	91,1	68,7	46,8	36,0	21,5	9,1	6,1	3,9
	2040	92,0	69,8	48,1	37,3	22,8	9,8	6,5	4,1
	2050	92,7	70,8	49,2	38,5	23,9	10,4	6,9	4,3
	2060	93,4	71,7	50,2	39,6	24,9	11,0	7,3	4,5
Vrouwen	1991	88,5	66,5	44,7	34,4	19,7	8,1	5,6	3,8
	2000	89,6	67,6	45,9	35,4	20,8	8,7	5,9	4,0
	2014	91,1	69,1	47,4	37,0	22,4	9,6	6,5	4,3
	2020	91,6	69,7	48,1	37,6	23,0	10,0	6,8	4,5
	2030	92,4	70,6	49,1	38,6	24,0	10,7	7,2	4,7
	2040	93,2	71,4	50,0	39,5	24,9	11,3	7,6	4,9
	2050	93,8	72,2	50,8	40,3	25,8	11,8	8,0	5,2
	2060	94,4	72,9	51,6	41,1	26,6	12,4	8,4	5,4

Bronnen: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

4.6. Vergelijking tussen de transversale en generatieve levensverwachtingen

Doorgaans worden de *transversale* levensverwachtingen gepubliceerd. Het betreft dan een synthetische indicator die niet als doel heeft een raming te geven van de gemiddelde resterende levensduur voor individuen van een gegeven leeftijd voor een gegeven generatie. Om de gemiddelde resterende levensduur voor een individu te verkrijgen volgens de generatie waartoe dat individu behoort, moet in feite zijn generatieve levensverwachting worden berekend, en daarvoor zijn de sterftequotienten volgens leeftijd voor zijn generatie nodig.

Tabel 16 vergelijkt de levensverwachtingen die *berekend* zijn volgens de transversale en de (generatieve) longitudinale benadering voor verschillende leeftijden en verschillende jaren.

Tabel 16 Verschil tussen de transversale en de generationele levensverwachtingen op verschillende leeftijden voor België
Aantal jaren

		Geboorte	20	40	50	65	80	85	90
Mannen	1991	-12,8	-9,1	-5,4	-3,7	-1,4	-0,1	0,0	0,1
	2000	-12,6	-9,3	-5,8	-4,0	-1,8	-0,4	-0,2	-0,1
	2014	-10,7	-7,9	-5,0	-3,5	-1,5	0,0	0,1	0,2
	2020	-10,4	-7,9	-5,1	-3,6	-1,7	-0,3	-0,1	0,0
	2030	-9,5	-7,2	-4,8	-3,4	-1,6	-0,3	-0,1	0,0
	2040	-8,5	-6,6	-4,4	-3,2	-1,5	-0,3	-0,1	0,0
	2050	-7,7	-6,0	-4,0	-3,0	-1,5	-0,3	-0,1	0,0
	2060	-6,9	-5,4	-3,7	-2,7	-1,4	-0,3	-0,1	0,0
Vrouwen	1991	-9,1	-6,6	-4,2	-3,1	-1,5	-0,2	0,0	0,0
	2000	-8,7	-6,5	-4,2	-3,1	-1,6	-0,4	-0,2	0,0
	2014	-7,6	-5,7	-3,6	-2,6	-1,3	-0,1	0,0	0,1
	2020	-7,6	-5,8	-3,9	-2,9	-1,5	-0,3	-0,2	-0,1
	2030	-7,1	-5,5	-3,7	-2,7	-1,4	-0,4	-0,2	-0,1
	2040	-6,7	-5,1	-3,5	-2,6	-1,4	-0,4	-0,2	-0,1
	2050	-6,2	-4,8	-3,3	-2,5	-1,3	-0,4	-0,2	-0,1
	2060	-5,8	-4,5	-3,1	-2,4	-1,3	-0,4	-0,2	-0,1

Bronnen: 1991-2014: RR-ADS en berekeningen FPB, 2015-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

Uit deze tabel komen verschillende elementen naar voren:

- De transversale benadering *onderwaardeert systematisch de gemiddelde resterende levensduur*. Zo ziet men bijvoorbeeld dat in 2014 de transversale levensverwachting voor mannen en vrouwen van 50 jaar de gemiddelde resterende levensduur onderwaardeert met resp. 3,5 jaar en 2,6 jaar. Op 65 jaar bedraagt het nog slechts anderhalf jaar en na 80 jaar minder dan één jaar.
- De *verschillen* tussen de transversale en de generationele levensverwachtingen *nemen af in de tijd*. Deze toenadering wordt verklaard doordat de generationele levensverwachtingen, in tegenstelling tot de transversale levensverwachtingen, al rekening houden met de toekomstige sterftequotienten die steeds minder snel afnemen. De generationele levensverwachtingen stijgen dus minder snel dan de transversale levensverwachtingen.
- Die *verschillen nemen af met de leeftijd*. Aangezien de toekomstige vooruitgang inzake mortaliteit die verrekend werd in de generationele benadering betrekking heeft op minder jaren wanneer de leeftijd stijgt, is het verschil dus logischerwijs minder uitgesproken.

De berekening van de generationele levensverwachting bij de geboorte vergt een projectie van de prospectieve sterftequotienten per leeftijd tot in 2180 (in de veronderstelling dat de kans op overlijden op de leeftijd van 120 jaar 1 bedraagt). De generatie nieuwgeborenen van 2060 zal immers 120 jaar later – in 2180 – verdwenen zijn. Tegen die tijdshorizon is de onzekerheid omtrent de waarschijnlijke evolutie van de prospectieve sterftequotienten volgens leeftijd des te groter.

4.7. Uniseks sterftequotiënten

In navolging van een besluit van het Hof van Justitie van de Europese Unie is sinds eind 2012 ieder tarifair verschil tussen mannen en vrouwen in het kader van verzekeringscontracten verboden. Daardoor werd het noodzakelijk de uniseks levensverwachtingen te berekenen, en dus *uniseks* prospectieve sterftequotiënten op te stellen.

Er kan eenvoudig worden aangetoond (Working Paper 18-09) dat de uniseks sterftequotiënten een lineaire combinatie zijn van de afzonderlijke quotiënten van elk geslacht:

$$q_{x,t}^U = k_{x,t} q_{x,t}^H + (1 - k_{x,t}) q_{x,t}^F$$

met:

- $q_{x,t}^U$ = uniseks sterftequotiënt van de leeftijd x voor het jaar t .
- $q_{x,t}^H$ = sterftequotiënt voor mannen van de leeftijd x voor het jaar t .
- $q_{x,t}^F$ = sterftequotiënt voor vrouwen van de leeftijd x voor het jaar t .
- $k_{x,t} = \frac{P_{x,t}^H}{P_{x,t}^H + P_{x,t}^F}$ = aandeel mannen in de totale bevolking van de leeftijd x in het jaar t .
- $P_{x,t}^H$ = mannelijke bevolking van de leeftijd x op 1 januari van het jaar t .
- $P_{x,t}^F$ = vrouwelijke bevolking van de leeftijd x op 1 januari van het jaar t .

Om de uniseks prospectieve sterftequotiënten te verkrijgen, volstaat het dus om de prospectieve sterftequotiënten voor elk geslacht op te stellen, alsook de matrix $k_{x,t}$ die de opsplitsing van de geslachten berekent volgens leeftijd en jaar, en vervolgens bovenstaande formule toe te passen. De berekeningsmethode van de matrix $k_{x,t}$ wordt tevens beschreven in Working Paper 18-09.

Tabel 17 vergelijkt de generationele levensverwachtingen van de 'drie' geslachten.

Tabel 17 Generationele levensverwachtingen op verschillende leeftijden - mannen, vrouwen en uniseks - voor België

	Bij de geboorte			65			80			100		
	M	V	U	M	V	U	M	V	U	M	V	U
1991	85,6	88,5	87,1	15,5	19,7	17,7	6,2	8,1	7,4	1,7	1,8	1,8
2001	87,4	89,8	88,5	17,2	20,9	19,1	7,0	8,8	8,1	1,7	1,9	1,8
2014	89,3	91,1	90,2	19,3	22,4	20,9	8,0	9,6	8,9	1,7	1,9	1,9
2020	90,0	91,6	90,8	20,2	23,0	21,6	8,4	10,0	9,3	1,7	2,0	1,9
2030	91,1	92,4	91,8	21,5	24,0	22,8	9,1	10,7	10,0	1,7	2,0	1,9
2060	93,4	94,4	93,9	24,9	26,6	25,7	11,0	12,4	11,7	1,8	2,1	2,1

Bronnen: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

Er is een trend tot convergentie merkbaar voor de levensverwachtingen van de vrouwen en de uniseks levensverwachtingen wanneer de leeftijd toeneemt, zij het in beperkte mate. Die convergentie wordt verklaard door het hogere aandeel vrouwen in de bevolking naarmate de leeftijd toeneemt.

5. Bijlage: parameters van het model van prospectieve sterftequotienten

Tabel 18 Prospectieve sterftequotienten: waarden van α_x en β_x voor België

Leeftijd	Mannen		Vrouwen		Leeftijd	Mannen		Vrouwen	
	α_x	β_x	α_x	β_x		α_x	β_x	α_x	β_x
Geboorten	-5,333	-0,035	-5,604	-0,034	60	-4,386	-0,016	-5,091	-0,007
0	-6,789	-0,036	-7,027	-0,036	61	-4,299	-0,017	-5,007	-0,008
1	-7,748	-0,036	-8,147	-0,034	62	-4,214	-0,018	-4,919	-0,009
2	-8,307	-0,037	-8,470	-0,033	63	-4,121	-0,020	-4,836	-0,010
3	-8,527	-0,038	-9,081	-0,033	64	-4,024	-0,021	-4,750	-0,011
4	-8,637	-0,039	-9,067	-0,032	65	-3,932	-0,022	-4,661	-0,012
5	-8,762	-0,040	-9,030	-0,032	66	-3,844	-0,023	-4,570	-0,014
6	-8,853	-0,040	-9,029	-0,032	67	-3,757	-0,024	-4,474	-0,015
7	-8,939	-0,040	-9,063	-0,033	68	-3,663	-0,025	-4,379	-0,016
8	-8,922	-0,038	-9,108	-0,034	69	-3,571	-0,026	-4,274	-0,017
9	-8,901	-0,036	-9,098	-0,036	70	-3,479	-0,026	-4,170	-0,018
10	-8,786	-0,034	-9,065	-0,037	71	-3,387	-0,027	-4,063	-0,020
11	-8,691	-0,034	-9,002	-0,038	72	-3,293	-0,027	-3,959	-0,021
12	-8,552	-0,035	-8,954	-0,037	73	-3,196	-0,027	-3,853	-0,022
13	-8,381	-0,036	-8,817	-0,036	74	-3,098	-0,027	-3,739	-0,022
14	-8,144	-0,037	-8,622	-0,035	75	-2,996	-0,026	-3,621	-0,022
15	-7,862	-0,039	-8,403	-0,033	76	-2,891	-0,026	-3,498	-0,022
16	-7,565	-0,039	-8,219	-0,032	77	-2,787	-0,025	-3,371	-0,022
17	-7,305	-0,039	-8,113	-0,032	78	-2,685	-0,024	-3,239	-0,021
18	-7,116	-0,038	-8,044	-0,032	79	-2,587	-0,023	-3,106	-0,020
19	-6,981	-0,037	-8,017	-0,032	80	-2,486	-0,022	-2,975	-0,020
20	-6,902	-0,036	-8,004	-0,031	81	-2,384	-0,021	-2,846	-0,019
21	-6,854	-0,035	-7,989	-0,030	82	-2,281	-0,020	-2,718	-0,018
22	-6,860	-0,033	-7,992	-0,029	83	-2,178	-0,018	-2,591	-0,017
23	-6,872	-0,032	-7,961	-0,027	84	-2,076	-0,017	-2,466	-0,015
24	-6,886	-0,030	-7,941	-0,026	85	-1,978	-0,015	-2,342	-0,014
25	-6,879	-0,029	-7,909	-0,024	86	-1,886	-0,014	-2,221	-0,013
26	-6,869	-0,027	-7,888	-0,023	87	-1,800	-0,013	-2,104	-0,012
27	-6,861	-0,026	-7,850	-0,022	88	-1,717	-0,011	-1,994	-0,011
28	-6,849	-0,025	-7,785	-0,022	89	-1,634	-0,010	-1,886	-0,010
29	-6,841	-0,024	-7,724	-0,022	90	-1,552	-0,009	-1,784	-0,009
30	-6,825	-0,023	-7,670	-0,022	91	-1,466	-0,007	-1,684	-0,008
31	-6,809	-0,023	-7,613	-0,023	92	-1,386	-0,006	-1,588	-0,007
32	-6,769	-0,023	-7,552	-0,023	93	-1,306	-0,005	-1,495	-0,006
33	-6,720	-0,023	-7,481	-0,024	94	-1,232	-0,004	-1,409	-0,006
34	-6,667	-0,023	-7,402	-0,024	95	-1,169	-0,004	-1,330	-0,005
35	-6,610	-0,023	-7,293	-0,023	96	-1,101	-0,003	-1,250	-0,005
36	-6,552	-0,024	-7,158	-0,022	97	-1,034	-0,003	-1,171	-0,004
37	-6,475	-0,024	-7,034	-0,022	98	-0,969	-0,002	-1,095	-0,004
38	-6,399	-0,024	-6,934	-0,022	99	-0,905	-0,002	-1,020	-0,003
39	-6,318	-0,024	-6,855	-0,022	100	-0,843	-0,001	-0,947	-0,003
40	-6,244	-0,024	-6,774	-0,022	101	-0,783	-0,001	-0,876	-0,002
41	-6,161	-0,024	-6,681	-0,023	102	-0,723	-0,001	-0,808	-0,002
42	-6,066	-0,023	-6,579	-0,022	103	-0,666	-0,001	-0,741	-0,002
43	-5,970	-0,023	-6,480	-0,022	104	-0,610	-0,001	-0,677	-0,002
44	-5,875	-0,023	-6,388	-0,020	105	-0,556	0,000	-0,615	-0,001
45	-5,790	-0,023	-6,297	-0,019	106	-0,504	0,000	-0,555	-0,001
46	-5,703	-0,022	-6,210	-0,017	107	-0,453	0,000	-0,497	-0,001
47	-5,618	-0,022	-6,117	-0,016	108	-0,405	0,000	-0,442	-0,001
48	-5,518	-0,021	-6,025	-0,014	109	-0,358	0,000	-0,389	-0,001
49	-5,415	-0,020	-5,934	-0,013	110	-0,314	0,000	-0,339	0,000
50	-5,309	-0,019	-5,847	-0,011	111	-0,271	0,000	-0,291	0,000
51	-5,212	-0,018	-5,771	-0,010	112	-0,231	0,000	-0,246	0,000
52	-5,117	-0,016	-5,698	-0,009	113	-0,193	0,000	-0,204	0,000
53	-5,030	-0,015	-5,630	-0,008	114	-0,157	0,000	-0,165	0,000
54	-4,938	-0,014	-5,553	-0,007	115	-0,124	0,000	-0,129	0,000
55	-4,849	-0,014	-5,475	-0,006	116	-0,094	0,000	-0,097	0,000
56	-4,756	-0,014	-5,394	-0,006	117	-0,067	0,000	-0,068	0,000
57	-4,667	-0,014	-5,320	-0,006	118	-0,043	0,000	-0,043	0,000
58	-4,574	-0,014	-5,246	-0,006	119	-0,023	0,000	-0,022	0,000
59	-4,478	-0,015	-5,173	-0,007	120	0,000	0,000	0,000	0,000

Bronnen: 1991-2014: RR-ADS en berekeningen FPB, 2015-2060: Demografische vooruitzichten 2015-2060, FPB-ADS

6. Lijst met afkortingen

FPB	Het Federaal Planbureau
GF	Geboorteformulieren van de Burgerlijke Stand
ADS	Algemene Directie Statistiek - FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie
OBS	Waarnemingen
Bbp	Bruto binnenlands product
PROJ	Projecties
DL	Derde landen (niet-EU-landen)
RR	Rijksregister
EU15	De vroegere lidstaten van de Europese Unie (met uitzondering van België)
EU13	De nieuwe lidstaten van de Europese Unie (sinds 2004)

Het Federaal Planbureau

Het Federaal Planbureau (FPB) is een instelling van openbaar nut.

Het FPB voert beleidsrelevant onderzoek uit op economisch, sociaal-economisch vlak en op het vlak van leefmilieu. Hiertoe verzamelt en analyseert het FPB gegevens, onderzoekt het aanneembare toekomstscenario's, identificeert het alternatieven, beoordeelt het de gevolgen van beleidsbeslissingen en formuleert het voorstellen.

Het stelt zijn wetenschappelijke expertise onder meer ter beschikking van de regering, het Parlement, de sociale gesprekspartners, nationale en internationale instellingen. Het FPB publiceert de resultaten van zijn studies, probeert die zo ruim mogelijk te verspreiden en draagt zo bij tot het democratisch debat.

Het Federaal Planbureau is EMAS en Ecodynamische onderneming (drie sterren) gecertificeerd voor zijn milieubeheer.

url: <http://www.plan.be>

e-mail: contact@plan.be

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Donnay

De publicaties van het Federaal Planbureau

Met het oog op informatieverstrekking en transparantie publiceert het Federaal Planbureau (FPB) regelmatig de methoden en resultaten van zijn werkzaamheden. De publicaties van het FPB zijn georganiseerd in drie reeksen: de Vooruitzichten, de Working Papers en de Planning Papers. Het FPB publiceert eveneens rapporten, een Engelstalig kwartaalverslag en occasioneel ook boeken. Bepaalde publicaties zijn het resultaat van een samenwerking met andere instellingen.

Alle publicaties van het Federaal Planbureau zijn beschikbaar op www.plan.be

Reeksen

Vooruitzichten

Een van de belangrijkste opdrachten van het Federaal Planbureau (FPB) bestaat erin de beleidsmakers te helpen anticiperen op de toekomstige evolutie van de Belgische economie.

Onder de verantwoordelijkheid van het INR maakt het FPB aldus twee keer per jaar, in februari en september, kortetermijnvoorzichten voor de Belgische economie – de *Economische begroting* – met het oog op, zoals de naam aangeeft, de opmaak en de controle van de Rijksbegroting. Op verzoek van de sociale partners publiceert het FPB in mei de *Economische middellangetermijnvoorzichten* in een internationale context. In het verlengde daarvan worden, in samenwerking met regionale instellingen,

de *Regionale economische vooruitzichten* opgesteld. De *Nime Outlook* beschrijft één keer per jaar middellangetermijnvooruitzichten voor de wereldeconomie. Het FPB publiceert om de drie jaar *Langetermijnenergievooruitzichten voor België*. Ook om de drie jaar stelt het, in samenwerking met de FOD Mobiliteit en Vervoer, *Langetermijnvooruitzichten voor transport in België* op. Tot slot maakt het FPB jaarlijks in samenwerking met de ADS *Demografische vooruitzichten op lange termijn*.

Working Papers

De Working Papers presenteren de resultaten van lopend onderzoek in de studiedomeinen van het FPB. Ze worden gepubliceerd om bij te dragen tot de verspreiding van kennis over hoofdzakelijk economische fenomenen en om het inhoudelijk debat te stimuleren. Bovendien leveren ze een conceptuele en empirische basis voor de besluitvorming. Ze zijn vaak technisch van aard en gericht op een publiek van specialisten.

Planning Papers

De Planning Papers presenteren afgeronde studies over thema's van algemene strekking. Ze zijn niet specifiek gericht op een gespecialiseerd publiek en zijn beschikbaar in het Nederlands en het Frans.

Overige publicaties

Rapporten

De rapporten beschrijven de resultaten van werkzaamheden die voortvloeien uit wettelijke opdrachten of als antwoord op specifieke vragen van de overheid, de regering of de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.

Boeken

Het FPB publiceert occasioneel studies in boekvorm.

Federaal Planbureau
instelling van openbaar nut

Kunstlaan 47-49
1000 Brussel
tel.: +32-2-5077311
fax: +32-2-5077373
e-mail: contact@plan.be
<http://www.plan.be>

Algemene Directie Statistiek
Statistics Belgium

North Gate - Koning Albert II-laan 16
1000 Brussel
tel.: 8000 120 33
e-mail: statbel@economie.fgov.be
<http://statbel.fgov.be>

Dit document is de vrucht van een samenwerking tussen de bovenvermelde instellingen.

Drukkerwerk: Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie
Algemene Directie Statistiek